

• V. ÉVFOLYAM •
1915
MÁJUS
MEGJELENIK
MINDEN HÓ-
ELSEJÉN •

ULT ÉS JÖVŐ

• ZSIDÓ IRODALMI MŰVÉSZETI TÁRS-
SÁG IRODALMI ÉS KRITIKAI FOLYOIRAT •
AZ ORSZÁGI KULTURBIZOTTSÁG KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESTTI

• DR. PATAI JÓZSEF

BRUCK LAJOS:

RUTH

A Mult és Jövő 1915 májusi műmelléklete

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

MULTÉSTÖVÖ

ZSIDÓ · IRODALMI · MŰVÉSZETI · TÁR-
SADALMI · ÉS · KRITIKAI · FOLYÓIRAT.

Az O. M. I. K. E. kulturbizottsá-
gának közreműködésével szerkeszti

DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik minden hó elsején
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI. ker., Podmaniczky-
utca 6. szám. Telefonszám 146-92.
Előfizetési ára az O. M. I. K. E. párt-
fogó tagdíjjal együtt egész évre :
20 korona, diszkiadásban 30 korona.
Egyes szám ára : 2 és 3 korona.

V. ÉVF., 1915 MÁJUS

DR. MOLNÁR ERNŐ: A GALICIAI AHASVÉREK

Szegény galíciaiak, az ősi Ahasvér-
átok igaz letéteményesei, az évezre-
des „bolygó zsidó”-legenda valósággá
merekült szimbólumai, — a ti gör-
nyedt testeteknek ismét egy újabb,
egy más, egy idegen ország kemény
földje lesz a fekvőhelye, a ti szomorúságtól fátyo-
los, sötét, mély szemetek fölött egy újabb, más,
idegen ország vas ege fog feketülni és görcsös,
szegény, szenvedő kezetekbe más nyelvű, más arcú
és más lelkű népek fogják már rakni az irgalom
szomorú garasait.

Ő szomorú, szegény, galíciai zsidók, ti rajtatok
át látták meg szemeink először, hogy háborúban
vagyunk. A júliusi nap még égő erővel perzselte
a monoton, száraz gácsországi hegyeket, mikor a
nagy szarmata síkság felől egyszerre hideg szél
áramlott végig a szomorú, kopár galíciai völgye-
ken és a béke szelíd napját hirtelenül a háború
haragos felhői takarták el, vad orkánokkal mé-
hükben. A szennyes, dagadó orosz áradat kiöntött
titeket zugaitokból, rémült lélekkel szedelőzköd-
tetek össze, rongyos plundráitokat, önmagatokkal
együtt, ekhós szekerekre raktátok és menekülte-
tek, Ahasvér-fiak, nyugalmasabb és boldogabb
országok felé.

Szegény galíciaiak, feltűnedeztek ők a fényes
körutakon bodros hajtincseikkel, strámlijukkal, fé-
nyes kaftánukkal, fel-feltűnedeztek az újsághasá-
bokon szomorú, bánatos puhatolózásaikkal, keresve
feleséget és gyermeket, apát és testvéreket, szét-
rebbent családok. De leginkább feltűntek bús kul-
túrátlanságukkal, szomorú elhanyagoltságukkal, a
testben és lélekben, mely lesírt róluk. Mikor őket
láttuk, kuvíkok huhogását hallottuk, a háború
kuvíkjaiét, melyek a Kárpátok északi oldalára eresz-
kedtek. Szántuk és sajnáltuk a szegényeket, a
menekülőket, a nyomorultakat, akik dohos ott-
honokat, piszkos falukat, bedült házakat és ko-

pott zsinagógákat hagytak maguk mögött, mert
mind e kopottságok és dohosságok nekik : az ott-
hon és a haza voltak. De Budapest népe, mely
sajnálta őket, az első pillanattól kezdve nem ro-
konszenvezett velük. Bár utcagyerekek, inasok,
gaminek, az utca koronázatlan urai, nem igen
pisszegtek utánuk, annál nagyobb volt a belső
idegenkedés és a villamosok kalauzai mennyei
gyönyört éreztek, ha sikerült indítaniok, mielőtt
egy-két galíciai a kocsira szállhatott volna.

Szegény galíciaiak! az intelligencia fehér fény-
nyel izzott mindegyikük szemében. De láttam oly-
kor egyiket-másikat a legragyogóbb pesti úton,
melyen a tavasz legragyogóbb napsütése és szim-
fóniája zsongott végig és láttam — szemében a
fehér izzás mellett a szomorúság homályossága
borongott, S e szomorúság mintha ezt borongta
volna : Miért vagyunk mi, Galícia szerencsétlen
fiai, oly nyomorultak, holott látjuk, hogy orszá-
gok virágozni is tudnak? Miért vagyunk mi a
kultúra elhagyottjai, holott testvéreink a hitben
a kultúra teljében pompáznak? Ó, mi két nép
átkát viseljük, a lengyelséget és a zsidóságot, az
egyik három nemzet közt eldarabolva, a másik
száz nép közt elszórva. Mint egykor Babilónia
és Egyiptom között Palesztina, — a mai Lengyel-
ország, a mi hazánk, három ország hatalmi ver-
sengésének ütközője. De mégis, miért tudja más
nép a lélek melegét rásugározni testvéreinkre és
a lelkében magához emelni? A várak helyett,
melyek pókhálókként omlanak szét, miért nem
emelte hazánk a mi lelkünkben inkább a szere-
tet s a kultura várait? Gondolatok zsongását hallom
s együtt érzek a bánatos testvérekkel, a háború
hírnökeivel a béke földjén.

Szegény galíciaiak, a háború megszánt hírnökei,
már elsőre ellenszenvesek, mint sodródott ellene-
tek lavínamódra a bántás és a gyűlölködés a he-
tek s a hónapok folyamán! Elni akartatok, saját

lábon megállni, kis tökéket megforgatni — s a meg nem értés s a tudatos félreértés, mint fente ellenetek a fogát. Sanyargatott, vánnyadt lényetek, nyomorúságok közepette raffinálódott agyatok elsőre észrevette, mint lehet a megmentett nyomorú garaskákat a zavaros viszonyok közt meghízalni s a szegénység megtévelyített némiyiteket. És utolért benneteket a régi zsidó átok. Egy ember bűnözik és az egész község bűnhődik érte. Észrevették és kihasználták e módokat, bizony, mások is, zsidók is, nem zsidók is, de a népharag feltűnően ellenetek, az idegenek ellen fordult. És most megint új, ismeretlen tájakra sodor benneteket a kegyetlen vihar.

Mi megértünk és sajnálunk és gáncsolva is számunk titeket, szomorú és bánatos testvérek. Meggörnyedt háttal, bánatosan fáradt szemekkel, görcsös vándorbotokkal a kezekben és két nép átkával lelketekben újonnan felcíhelődtek a helyről, ahol még megsem melegedtetek, hogy újból idegen ég színéhez, idegen táj levegőjéhez szoktassátok szíveiteket, modern Ahasvérok. S miközben nyomorúságos valótokra gondolok s érzem a nap meleg sütését s a nyugodt, biztosl lépésű embereket látom az utakon, a történelem dübörgését és zúgását hallom a lelkemben, a zord és könyörtelen történelmét; s míg hátam mögött felzengenek a multak sirámai, szemem előtt kiszélesedik a jövődök szomorú, homályos perspektívája.

Vissza fogtok-e térni és mikor, szegény, agyonhajszolt testvérek? Vissza fogtok-e térni az elhagyott otthonokba, a San, a Dunajec és a sebesfolyású Stryj völgyébe? Mikor fogjátok meglátni házatok romjait, vagyonotok omladékait, a feldúlt fészkeket, miket mindnyájunk miatt vesztettetek el? Mindnyájunk miatt szenvedtek ti, a házaitek tetői a mindnyájunk ellen röpitett gránátok tűzét fogták fel, mindnyájunkért szállt fel telkeitekről az áldozati láng lobogása, a ti elhagyott szobáitokban és begyepesedett udvaraikon küzdöttek fiaink a rettentő ellenséggel, a ti földjeitek, hegyeitek, dombjaitek a mindnyájunk ellen hömpölygő áradatot tartóztatták fel, mindnyájunkért, a mi jövőnkért szenvedtetek ti, szent, nagy harcunk áldozatai.

Mire a vihar sodra lecsillapul s ti visszaszállingóztok az elhagyott tanyákra, az örökifjú természet talán már zöld repkényekkel fogja befuttatni a házomladékokat. És beteljesül majd a hajdani babiloni száműzöttek próféta vígasza s ti újból fogtok építeni házakat s újból fogtok ültetni szőlőket és szüretelni a békés zöld hegyek alatt. És ha olykor bús, őszi alkonyatokkal, a bánatok mély hónapjaira fogtok visszaemlékezni — emlékező elmével, szomorú és bánatos testvérek, meg fogtok-e bocsátani nekünk, mostoha magyar-zsidó véreiteknek, akik nyugodalmas, oltalmazott otthonokban nem fogadtunk eléggé meleg szívvel, eléggé testvéri szeretettel és részvéttel titeket, — titeket, kik mindnyájunkért szenvedtetek el az öreg Ahasvér-futás új, végzetes fejezeteit?

SAS EDE: A NÁBOB FIA¹

Derék vitéz lett. Bár ezt dehogy hitték,
Amikor a lövészárókba vitték.

Hisz nábob fia! Kényeztetett gyerkőc,
Bizony eléggé léha, lágy píperkőc,
Több gondja volt a manikűrözésre,
Mint más közönséges emberfiának a
Kenyérkeresésre...

De mikor megsuhant a nagy idő felette:
A lövészárók — újjáteremtette.

Olyan legény lett, olyan rendet vágott,
Mintha Budapestet sohse látta volna,
Csak a Kis-Kunságot...

Legbátrabban csengett ajkán a Rajta!

... S egyszer csak eltűnt a nagy zivatarba.

Hová sodorta a világrázó orkán?

Elpusztult? Elesett? Vagy él? S csak fogoly tán?

Akadnak százan, kik látták elestét, —

Hová temették? Talán egy közös sir
Takarja finom, kényes úri testét...

— Feltúratom nagy Galícia földjét,
Kifürkészem a Kárpát zúgát, völgyét,
Barlangot bújok, ormokat leontok
És minden óriás, közös sirt kibontok,
Bányásza leszek szörnyű mélységeknek,
Bányásza az apai szeretetnek...

Évekig lakjam bár nyírkos vadonba,
Kerüljön minden kincsem, vagyonomba,
De felkeresem, hazahozom őt,
Lehántom róla a mész-szemfedőt,
Mauzoleumot rakatok fölébe, —
Hogy égig érjen, hogy világra szóljon
Az én elvérzett fiam dicsősége!

És elindult.

Bejárta a bús földet,
Hol eltíprott minden tenyérrnyi zöldet,
A Rém vaslába, mikor erre marsolt
És minden életet pusztává sarcolt.
A rónákat, hol a Halál vetett
Magot, mely sohsem ér kikeletet,
Hol égre kiáltanak néma falvak,
Melyekben elhagyottság átka hallgat.
Füstfogta romok, árva udvarok,
Hol oly néptelenek a nappalok,
De az éjszakák annál népesebbek:
Ni, itt is, ott is árnyak tévelyegnek,
Tar gallyai közt srappellépte fáknak,

¹ A gyönyörű vers, amely a Petőfi-Társaság márciusi ülésén és azóta is Gál Gyulának, a Nemzeti Színház nagy művészenek előadásában rendkívüli sikert aratott, kétségtelenül egyike a háborús poézis legkomolyabb, legértékesebb és legmonumentálisabb termékeinek. A témát, az inspirációt, amint a költő írja nekünk, Ullmann Adolf főrendiházitag sebesülten eltűnt fiának tragikus esetéből merítette.

(Szerk.)

Szállnak, szállnak, egymásnak szalutálnak . . .
Szürke mezőkön, fájó, kimeresztett
Szemmel betűzte a sok friss keresztet,
Felzaklatta a barlangot, a sziklát:
Adjátok őt ki, ti gigászi kripták!
Napszámos-hada szállt a közös sírgödrökbe —
Az ő halottja eltűnt, hajh! örökre.

S fagyos, zord estén, mikor a lehellet
Fénylett a ködben, feldult falu mellett,
Leült az agg, fázlódva, összetörve,
Nézett egy félig feltárt sírgödörre.
Félig épp aznap kutattatta ki
S adós maradt ismét a föld neki!
És hátha holnap is hiába ás?
Hiába lesz e nagy vakond-túrás?
Nem virrasztott egy csillag sem az égen,
— Isten szeme, elfordult innen régen! —
Tompá morajt küldött a baljós távol,
Ágyúszó rémlett a vak éjszakából,
De alig hallhatóan, mintha már
Csak álmodná a háborút a táj . . .
Majd ez a nesz is meghalt, elpihent.

Csend. Néma csend. Mély. Csatatéri. Szent.

S akkor — valami mozdult. Ott! A mélyben!
A sír öléből! Jön! Jön mézfehéren!
Azt hitte: káprázat játszik vele,
Fel akar állni, nincsen ereje.
Felugrik mégis, két karja kitarva,
Kiáltana, ajkát bűvölet zárja.
Térdre borul, mint az imádkozó
S kibuggyan szívéből a könny, a szó,
Fájdalommal s gyönyörrel teljesen:

— Fiam, fiam! Ó édes mindenem!

Ő volt, igen. A halott katona.
Oly komoly, oly szelíd a mosolya.
E tekintetet, e vesékebe látót,
E szigorút és mégis megbocsátót,
E alázatos, felséges erőt,
E magunkhoz az égbe emelöt,
E mosolyt a föld nem tanítja nekünk.
Csak az az ország, ahová
Az Örök Kapun át belépünk . . .

S a vitéz szólt a szent egyházi csendben:

— Édes apám! Mért keresel te engem?
Nem vagyok veled: a szívedbe, bár
Ölébe a Kárpát e völgye zár?
A haza földje, amiért elestem,
A haza földje öleli a testem,
Oly édes ágy a közös sírverem!
Hamvaimból itt szebb virág terem,
Mint hogyha csontjaím ott porlanak
A nehéz, mázsás márványlap alatt.

S mauzoleumot mért kapjak éppen én,
Hát nincs itt nálam száz különb legény?
Bár nádfüdeles kunyhóban születtek:
Azok velem mind egy hazát szerettek!
Mind az én drága, szerelmes testvérem:
Az ő vérükkel vegyült el a vérem.
Kik együtt alszunk közös sírban itt:
Azok, apám, mind a te fiaid!
S kik honn maradtatok, anyák, apák,
Mindnyájatokért vívtuk a csatát,
S mindnyájan megérdemlik töletek
Az emlékezést és a könnyeket.
Névtelen hősök dicső regimentje —
Mindnyájatoknak vértanuja, szentje . . .
És parádét, különbet dehogy kérünk,
Aminő pompás volt a temetésünk!
Királyok szebbet el nem tudnak érní,
Dicsőbbet annál nem kívánhat férfi.
Díszszázad. Ima. Sortűz ropogott.
Még kihült szívünk is feldobogott!
És bajtársaink azután robogva
Törtek sírunktól új diadalokra.
Övék az aratás, miénk volt a vetés —
Nincs szebb, mint a katonatemetés!
Ilyent kaptam én s az én regimentem.
Édes apám! testvéreim között
Hagyj pihenni engem . . .

És int a hófehér, fénylő vitéz
És reszketve az agg az égre néz
És ámuló, káprázó szemmel látja,
Hogy kigyul az ég minden csillaglángja
S templommá, melynek boltja végtelen,
Változik a nagy világegyetem,
Mauzoleummá, melynek mása nincsen,
Minőt nem építhetne semmi kíncsen
S egyszerre, ím, a közös sírveremből
Az ég felé tündöklő lépcső lendül,
Minőt álmában látott vala Jákob,
Hogy szédül, ha ormára néz a nábob.
S a lajtorján ezer daliás alak,
Egetvívó ostrommal rajzanak,
Hatalmas, büszke győzhetetlen tábor —
S elől a fia: kérub-kardja lángol,
Csukaszürkébe, túlvilági fénybe
Paraszt-testvérít vezetí az égbe,
Trónja elé a Seregek Urának,
Hangjai mellett arany trombitáknak
És harsona cseng és Hozsánna zeng,
Minden halálon győzelmet jelent!

S az apa szíve át meg át nyílallik,
Fájó és boldog zokogása hallik.
S aztán a mennybolt csendesen bezárul,
Más fény dereng a keleti határrul:
A hajnal jó, a vérükben feresztett,
A hajnal, amit vérükkel szereztek.
Friss életet termő szellője leng —
Gyönyörű hajnal. Csatatéri. Szent.

ORTOLANA FIUMI GRÓFNŐ: EMMA DESSAU-GOITEIN (PERUGIA)

művésznő, akit e lap olvasóinak be akarok mutatni, német és olasz szellemet egyesít lelkében. Karlsruheban született, de másfél évtized óta Olaszországban él és e földet második hazájaként szereti. Otthona Perugia egyik legbájosabb helyén, a sugaras fényben úszó „Monte Luce“-n fekszik és a zöldelő fákkal és színpompás virágokkal szegélyezett dombtetőről úgy néz le a gyönyörű umbriai vidékre, mint a békének vára.

Ha e napfényes házba lépünk, érezzük, hogy itt a művészet nem nyomta el a házi oltár szentséges légjét, hanem ellenkezőleg, csak ragyogóbb és erősebb fényűvé emelte. Mielőtt a képeit megmutatná, a művésznő a gyermekeit hívja be, Fannyt és Gábort, e két gyönyörű teremtest, akiknek szuggesztív szépsége több harmónikusan tökéletes alkotásra ihlette. A két gyermek a háznak fénye, édesanyjuk szigorúan vallásos zsidószellemben neveli őket és féltő gyöngédséggel óvja tiszta lelküket.

Mikor pedig kedves, gyöngéd alakjukat a vászonra varázsolja („Gyermekkor“) valóságos böcklini pompa uralkodik a képen. A gyönyörű, mindent betöltő tavaszi természetben csak a két gyermekarc gondolkodó, kifejező tekintete emlékeztet az intellektuális életre. Ha a Gábor okos, mély-

Emma Dessau Goitein:

Eva (Linoleum-metszet)

Emma Dessau-Goitein (Perugia):

Önarckép

séges, a Fanny ábrándos, messzeségbe néző tekintete nem volna, úgy hatnának, mintha két hatalmas tavaszi virág sarjadna a viruló természet öléből.

Emma Dessau-Goitein lelkében híven őrzi ősei hitét és házában, mint a hogy nagy tudós rabbifamiliák leszármazottjához illik, lépten-nyomon a zsidó szellem és a zsidó tradíciókhoz való ragaszkodás megnyilatkozásaival találkozunk.

De ha a műterembe érünk, ha a művésznő ki mutat a nagy széles ablakon, ahonnan a csodaszép umbriai vidékre nyílik kilátás, valódi olasz tűz ég a tekintetében, a szépségnek, fénynek és ragyogásnak imádata. És képének háttérében ismerősként vissza-visszatér ez a vidék, majd egy elmélázó nő alakját öleli körül, akivel az ősz a saját közelgő hervadását sejteti, majd a gyászt kifejező női alakot, akinek klasszikusan szép vonalai harmónikusan kicsengenek a szeliden hajló táj vonalaiban. Ez az utóbbi kép, amely Rómában volt kiállítva és innen messze New-Yorkba került, a művésznő legkiválóbb sajátosságának képviselője. Mert Emma Dessau ott adja erejének javát, ahol mélységes lelki emóciókat akar kifejezni. Így a „Szomorú dal“ című képen is, ahol két emberi arcon a zenében megoldódott fájdalmat adja vissza mesteri módon és olyan erővel, amely a nézőt teljesen magával ragadja.

Grafikai munkáit a művésznő különösen zsidó folyóiratoknak és zsidó könyveknek szentelte. Az „Idea sionista“ című cionista lapnak, melynek férje, prof. Dessau egyik főmunkatársa, címlapja is tőle származik.

A linoleummetszet nehéz technikájával is megbirkózott és ezen a téren is szép sikerei voltak (Néhányat ezek közül bemutatunk a Mult és Jövő olvasóinak.)

Melyik iskolához tartozik Emma Goitein? Nehéz volna eldönteni. Ő maga úgyhiszem súlyt

helyez reá, hogy a függetlenek közé számítsák. Első tanulmányait a karlsruhei női felsőiskolában végezte, majd egy ideig Angliában Herkomer tanítványa volt. Münchenben is dolgozott, ahol több nagyhírű művésznél tanult. Házassága révén 1901-ben Bolognába, majd néhány év múlva Perugiába került. Ez a változás, mely épp abba az időbe esett, mikor hazájában első sikereit aratta, nem volt könnyű számára. De néhány év múlva sűrűn találkozunk nevével az olasz kiállításokon, hol művei gyakran részesültek magas állami és nemzetközi kitüntetésekben.

Emma Dessau-Goitein akkor is művésznő, ha nem ecsettel, vagy rajzonnal fejezi ki lelkének gazdag melódiáit, hanem a zongora fehér billentyűin, vagy a hárfa és citera rezgő húrjain. A zenét épp oly szenvedélyesen szereti, mint a festészetet, de akár melyik ágát gyakorolja a művészetnek, mindig nő marad, akinek a legnagyobb művészi élménynek, az inspirációk legdúsabb pillanatait házi tűzhelyének atmoszféráját teszik melegebbé és illatosabbá. És szinte érezzük, hogy művészete egy erős, de mégis gyöngéd női lélek kisugározása, szent tűz, amelyet csak a szeretet lobbant lángra.

Emma Dessau-Goitein:

Gyermekkor

Emma Dessau-Goitein (Perugia):

Ex-libris Dr. L. Franck

A műkritikus olasz grófnő kitűnő cikkében érintett életrajzi adatokat igen érdekesen egészíti ki az alábbi levél, amelyet a magyar származású művésznő rokonától, Duschinszky Mihály rákospalotai főrabbitól kaptunk:

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

A legnagyobb készséggel teszek eleget nagybecsű kívánságának, hogy Emma Dessau-Goiteinnek személyére, családjára és származására vonatkozó adatokat, amelyeket a művésznő hivatott méltatója, a perugiai Ortolana Fiumi grófnő csak futólag érintett, részletesebben kiegészítsem. Megtiszteltetésnek tekintem, hogy a művésznő rokonságunkra való hivatkozással ezeknek az adatoknak a beszerzésére engem jelölt meg Szerkesztő úrnak forrásul, és örömmel szolgállok azzal, amiről tudomással bírok:

Emma Dessau-Goitein és családja érdekes módon bizonyítják a zsidóság régi nagy problémájának megoldhatóságát, hogy miként lehet a szigorú vallásos életmódot a modern műveltséggel, a legmodernebb életfelfogással harmónikusan összeegyeztetni. A művésznő Karlsruhe-ben született, mint az ottani izr. Religionsgesellschaft rabbijának néh. Goitein Gedaljának leánya. Atyja Högyészen, Tolna-megyében született, és az ottani rabbinak, Goitein Hirschnek fia és a talmudikus körökbe világszerte ismert **נחמן מברסלב** című kézikönyvszerzőjének, Goitein Boruch Bendet högyészi rabbinak unokája volt. A művésznő atyja, mint fiatal talmudista hagyta el Magyarországot, követve tanítóját Dr. Hildesheimer Izraelt Berlinbe, ahol az elsők közt volt, kik az akkor alapított orthodox szemináriumban nyerték kiképzésüket. Tanulmányai befejeztével rabbivá választották Karlsruhe-be. A nagytehetségű fiatal tudós fényesen megindult pályáját azonban félbeszakította a halál. Alig 32 éves korában halt meg, özvegyének és 4 apró gyermekének hátrahagyásával. A művésznő anyja erőslelkű rendkívüli tulajdonsággal bíró nő, ki gyermekeit egy-

Emma Dessau-Goitein (Perugia):

Szomorú dal

maga nagy küzdelmek közt úgy nevelte, hogy valamennyien most a németországi híthű zsidóság-
nak valóságos díszéi.

A művésznő: második leánya, kiből művészi hajlamai korán ébredtek fel. Szigorú vallásos meggyőződéséről már tanulmányai közben is tanúságot tett. Mint Herkomer híres angol festő tanítványa, a mester falusi lakhelyén napokon át csak a magával hozott hideg étellel táplálkozott. Közel 12 év előtt házasságra lépett dr. Dessau Bernardóval, ki akkor a milánói egyetemen mint a fizika magántanára működött. Jellemző a házas-

zsidóság egyik vezérének felesége. Öccse dr. Goitein Ernst Mannheimban ismert ügyvéd, most pedig a Vogézekben harcolva az első zsidók közt volt, kik a vaskereszttel lettek kitüntetve.

A művésznő anyja, dr. Goitein Ida 2 évvel ezelőtt 70 éves kora dacára részt vett a bécsi kongresszuson, hol veje dr. Strausz nagy összeggel támogatta a Palesztinában felállítandó zsidó egyetem alapját. A nemes matróna korát meghazudtoló élénkséggel vezeti Mannheimban, jelenlegi lakhelyén a zsidó jótékonyági mozgalmakat. Úgy ő, mint gyermekei büszkén viselik a Goitein nevet, mely

magyar származásukra emlékeztet és melynek több viselője, mint pl. a nemes testvérpár, dr. Goitein Hirsch kopenhágai rabbi és a tavaly elhunyt dr. Goitein Ezeziel, előbb marienbadí, aztán burgkundstadti rabbi tiszteletet szerzett a külföldön a magyar zsidóságnak.

Azt hiszem, hogy igen tisztelt szerkesztő urat egyedül a művészi szempontok indították arra, hogy a művésznő alkotásait a magyar zsidó közönség előtt bemutassa és ismertesse. Mégis úgy vélem, érdeklődésre tarthatnak számot ezek a személyi adatok is, amelyek a művésznő fotográfiájához érdekes háttérül szolgálnak.

Szerkesztő úrnak hű tisztelője

Duschinszky Mihály

Emma Dessau-Goitein :

Ősz

LAKATOS LÁSZLÓ: SINGEROFF

ékonymellű, cincogó muzsika verődött át a kávéház külső ablakán, a széles sárga függönyön, amelyre a helyiség neve nagy otromba betűkkel volt ráhímezve. Kívül álltam az utcán és nem tudom, hogy a vastag üveg, amely alighanem nagyon rossz hanghordozó, miért halkította e nagyon is gyenge muzsikát olyanná, hogy az ember szinte távolí, szeráfi zenét vélt hallani, mennyei elérhetetlen hangszerek, láthatatlan zenészek muzsikájának bűvöletét érezte is. Nyilván nem sokat értek a hangok művészetének tárgyi megbírálásához és vannak emberek, kiknek lelkére a legrosszabb muzsika is bomlasztóan hat. Mindegy, csak éppen muzsika legyen. Legfőbb tehetség ez vagy végtelen tehetségtelenség, nem tudom. Zeneileg színvak vagyok esetleg és minden elkápráztat, vagy zengő edény vagyok, mely fenséges visszhangban mennybéli magasztossággá változtat minden kívülről jövő zümmögést is... A kávéház ablakába tábla volt akasztva, rajta ez a felírás: Itt Singeroff Leó muzsikál elsőrendű zenekarával.

Mondom, a zene — bármily utolsó sorból való legyen is — megihlet és heves működésbeszólítagyamban lakozó olyan funkciókat is, amelyeknek létezéséről egyáltalán tudomásom sem volt. Mint édes ital, mint álom, olyan a zene és idegeink édes-gyötrelmes megreszketésében érezzük, mint táguul lelkünk, bensőnkben mint nyílnak feneketlen örvények, agyunkban mint futkároznak hirtelen gondolatok, mondatok, amelyek most olyan pontos-precízek, mintha valamikor régen megtanultuk volna őket és mégis a mieink, halálosan a mieink, régen hordoztuk magunkban őket, ám nem tudtunk róluk. Singeroff. Ez embert Singernek hívták valamikor, őt vagy az apját és nemzetsége a tizennyolcadik század végén jutott e névhez, akkor, amikor a zsidóknak megparancsoltatott, hogy német családi nevet vegyenek fel. A Singer család Lengyelországban szerződött el valahol.

Lengyelország — folytattam gondolatomat — három részre osztatott később. Egyik része Oroszországhoz csatoltatott és Singerék Orosz-Lengyel-

országban lakhattak sokáig. Ott lett belőlük Singeroff, oroszos elhajlású német, szláv kicsengésű germán nevüket ott vették fel. A spanyol zsidók nevei különbül csengenek, ámde aki nem megy a szógyök után, aki Singeroffot nem bontja fel a szó eredetére és a szóképző függelékre, szóval aki nem érti, mit jelent és nem tudja, honnan ered ez a név, annak gyönyörűen, értetlen bűvös muzsikaként hangozhatik talán a Singeroff szó is, éppen olyan gyönyörűnek, mint ez például: Maurocordato.

Egy albán ember például, aki se nem németül, se szlávul nem ért, a zsidók keservetes vándorútjáról sem tud, annak a számára szép idegen muzsika lehet ez a név is: Leó Singeroff.

Milyen gyönyörű elmejáték a félhözzaértéssel,

Emma Dessau-Goitein (Perugia):

Gyász

kandi megsejtéssel inkább, mint pozitív tudással üzőtt műkedvelői filológia. A Leó névnek is van jelentősége és kétségtelen bizonyossággá emeli az amúgy is megsejtett valószínűséget, hogy Singeroff orosz. Leó igen divatos név Oroszországban és az oroszok úgy ejtik, hogy: Lev. Lev ez majdnem úgy hangzik, mint Levi és a neologizmus küszöbén félreálló orosz zsidók gyakran nevezik gyermekeiket Leónak, hogy így névben is egyformán tartozhassanak tragikus fajukhoz és keservetes mostoha hazájukhoz is. Singeroff orosz volt, ám most Pesten él és a fia-fia milyen szép magyar néven lesz talán valamikor világhírű zenész.

Beljebb kerüljek, megnézzem őt? Minek? Sovány elnyűtt arcot látnék csak, az északi zsidó megkínzott arcát, az arc felületén ülő idegeket, melyen

Emma Dessau-Goitein (Perugia):

Szomorú dal

maga nagy küzdelmek közt úgy nevelte, hogy valamennyien most a németországi hithű zsidóság-
nak valóságos díszéi.

A művésznő: második leánya, kiben művészi hajlamai korán ébredtek fel. Szigorú vallásos meggyőződéséről már tanulmányai közben is tanúságot tett. Mint Herkomer híres angol festő tanítványa, a mester falusi lakhelyén napokon át csak a magával hozott hideg étellel táplálkozott. Közel 12 év előtt házasságra lépett dr. Dessau Bernardóval, ki akkor a milánói egyetemen mint a fizika magántanára működött. Jellemző a házas-

zsidóság egyik vezérének felesége. Öccse dr. Goitein Ernst Mannheimban ismert ügyvéd, most pedig a Vogézekben harcolva az első zsidók közt volt, kik a vaskereszttel lettek kitüntetve.

A művésznő anyja, dr. Goitein Ida 2 évvel ezelőtt 70 éves kora dacára részt vett a bécsi kongresszuson, hol veje dr. Strausz nagy összeggel támogatta a Palesztinában felállítandó zsidó egyetem alapját. A nemes matróna korát meghazudtoló élénkséggel vezeti Mannheimban, jelenlegi lakóhelyén a zsidó jótékonyági mozgalmakat. Úgy ő, mint gyermekei büszkén viselik a Goitein nevet, mely

magyar származásukra emlékeztet és melynek több viselője, mint pl. a nemes testvérpár, dr. Goitein Hirsch kopenhágai rabbi és a tavaly elhunyt dr. Goitein Ezekiel, előbb marienbadí, aztán burgkundstadti rabbi tiszteletet szerzett a külföldön a magyar zsidóságnak.

Azt hiszem, hogy igen tisztelt szerkesztő urat egyedül a művészi szempontok indították arra, hogy a művésznő alkotásait a magyar zsidó közönség előtt bemutassa és ismertesse. Mégis úgy vélem, érdeklődésre tarthatnak számot ezek a személyi adatok is, amelyek a művésznő fotográfiájához érdekes háttérül szolgálnak.

Szerkesztő úrnak hű tisztelője

Duschínszky Mihály

Emma Dessau-Goitein:

Ősz

LAKATOS LÁSZLÓ: SINGEROFF

ékonymellű, cincogó muzsika verődött át a kávéház külső ablakán, a széles sárga függönyön, amelyre a helyiség neve nagy otromba betűkkel volt ráhímezve. Kívül álltam az utcán és nem tudom, hogy a vastag üveg, amely alighanem nagyon rossz hanghordozó, miért halkította e nagyon is gyenge muzsikát olyanná, hogy az ember szinte távolí, szeráfi zenét vélt hallani, mennyei elérhetetlen hangszerek, láthatatlan zenészek muzsikájának bűvöletét érezte is. Nyilván nem sokat értek a hangok művésztének tárgyi megbírálásához és vannak emberek, kiknek lelkére a legrosszabb muzsika is bomlasztóan hat. Mindegy, csak éppen muzsika legyen. Legfőbb tehetség ez vagy végtelen tehetségtelenség, nem tudom. Zeneileg színvak vagyok esetleg és minden elkápráztat, vagy zengő edény vagyok, mely fenséges visszhangban mennybéli magasztossággá változtat minden kívülről jövő zümmögést is... A kávéház ablakába tábla volt akasztva, rajta ez a felírás: Itt Singeroff Leó muzsikál elsőrendű zenekarával.

Mondom, a zene — bármily utolsó sorból való legyen is — megihlet és heves működésbeszólítagyamban lakozó olyan funkciókat is, amelyeknek létezéséről egyáltalán tudomásom sem volt. Mint édes ital, mint álom, olyan a zene és idegeink édes-gyötrelmes megreszketésében érezzük, mint tágul lelkünk, bensőnkben mint nyílnak feneketlen örvények, agyunkban mint futkároznak hirtelen gondolatok, mondatok, amelyek most olyan pontos-precízek, mintha valamikor régen megtanultuk volna őket és mégis a mieink, halálosan a mieink, régen hordoztuk magunkban őket, ám nem tudtunk róluk. Singeroff. Ez embert Singernek hívták valamikor, őt vagy az apját és nemzetsége a tizenharmadik század végén jutott e névhez, akkor, amikor a zsidóknak megparancsoltatott, hogy német családi nevet vegyenek fel. A Singer család Lengyelországban szerződött el valahol.

Lengyelország — folytattam gondolatomat — három részre osztatott később. Egyik része Oroszországhoz csatoltatott és Singerék Orosz-Lengyel-

országban lakhattak sokáig. Ott lett belőlük Singeroff, oroszos elhajlású német, szláv kicsengésű germán nevüket ott vették fel. A spanyol zsidók nevei különbül csengenek, ámde aki nem megy a szógyök után, aki Singeroffot nem bontja fel a szó eredetére és a szóképző függelékre, szóval aki nem érti, mit jelent és nem tudja, honnan ered ez a név, annak gyönyörűen, értetlen bűvös muzsikaként hangozhatik talán a Singeroff szó is, éppen olyan gyönyörűnek, mint ez például: Maurocordato.

Egy albán ember például, aki se nem németül, se szlávul nem ért, a zsidók keservetes vándorútjáról sem tud, annak a számára szép idegen muzsika lehet ez a név is: Leó Singeroff.

Milyen gyönyörű elmejáték a félhözzaértéssel,

Emma Dessau-Goitein (Perugia):

Gyász

kandi megsejtéssel inkább, mint pozitív tudással üzőtt műkedvelői filológia. A Leó névnek is van jelentősége és kétségtelen bizonyossággá emeli az amúgy is megsejtett valószínűséget, hogy Singeroff orosz. Leó igen divatos név Oroszországban és az oroszok úgy ejtik, hogy: Lev. Lev ez majdnem úgy hangzik, mint Levi és a neologizmus küszöbén félreálló orosz zsidók gyakran nevezik gyermekeiket Leónak, hogy így névben is egyformán tartozhassanak tragikus fajukhoz és keservetes mostoha hazájukhoz is. Singeroff orosz volt, ám most Pesten él és a fia-fia milyen szép magyar néven lesz talán valamikor világhírű zenész.

Beljebb kerüljek, megnézzem őt? Minek? Sovány elnyűtt arcot látnék csak, az északi zsidó megkínzott arcát, az arc felületén ülő idegeket, melyen

árkokat húzhat a gondolkodás, sorvasztón ülhet ki a művészi megihletettség túlvilági fénye vagy elpihenhet rajta a fáradt kalmár egyforma gondjainak egyforma közönye, mégis mindig megfog rajta látszani a megbántottság. Szembe nézzek e megkínzott arccal és magyarázzam neki:

— Tegnap északon laktál még, ma a menekülők útján érkeztél délre. De most nagy háború van és ne félj, Singeroff Leó, nagyon szegény Singeroff Leó, keservetes vándorutad is véget fog érni egykor. Ami katonáink érted is harcolnak, azért, hogy anyagi és erkölcsi jobblétben élj, a házad nyugalmaért, az életed biztonságaért, a leányaid becsületéért harcolnak, azért, hogy te, keservesen szenvedő, békében háborúban egyformán szenvedő Singeroff Leó emberi módon élhessél és emberhez méltó módon halhassál meg egykor. Biztos házban fogsz lakni és a gyermekeid szabadon járhatnak iskolába. A csendőr a te életedet is őrizni fogja és a felszabadító háború diadalmas végén, kényed-kedved szerint választhatsz a magad és a tizedizigleni ivadékok számára is választhatsz, hol, a sok szabad haza melyikében akarsz ember-séges nyugalomban, ha derék ember vagy, méltó megbecsültetésben is élni.

Ezt mondom neki. És ha nem hiszi el? Ha szemembe vágja nemzetségének sorsát, mely végzetlen szenvedéseknek megiratlan története. Ha a nevének kezd billentyűzni és magyarázza, hogyan hajszolták őket a középkori német-római birodalomból Lengyelországba, mint kellett lengyelek-

Emma Dessau-Goitein (Perugia):

Fiam

ből oroszokká vedleniök, oroszokból menekülőkké és most még nem tudja mi legyen: magyar, osztrák vagy német, mint volt sok nemzedék előtti őse is. Hátha nem hisz nekem és a szabadság fölkelő napjának vert aranyát csalfa ígért szírványos játékanak tartja. Hátha hinni sem tud már, ő, hívő fajnak e megkínzott ivadéka.

Mit feleljek a kételkedésére? Kardot hogyan nyomhassak a szepegő kézbe és hátha megráz engem is a történelmi kételkedés úgy, hogy a hideg láz fut át rajtam és beleborzong még a hajam gyökere is. Hátha azt látnám, hogy e szerencsétlen orosz zsidó arcára, az arc minden vonására és minden idegszállára letörölhetetlen kérdőjelként edződött bele a kételkedés. Hátha Singeroffban felismerném az orosz zsidó karakterét, mint Don Quijottében a spanyolét, Faustében a németét, Cyrano de Bergeracban a franciáét. Singeroff: a zsidó Faust — ezt nem szabad meglátnom.

Nem akarok arcába nézni és hinni akarom, hogy szabad és büszke, mint én. Hinnünk kell abban, akít fel akarunk szabadítani és már nem hallgatok a muzsikára, nem kutatom a Singeroff torznév alakulatát, eredetét és vándorútját sem. Dacosnak akarom tudni Singeroffot, büszkének és magában bízónak. Nagynak, testileg is szépnek. Juda haragos oroszlánja legyen ő, szaruja hajlékony acél és a feje tartása gögös, mint magas szikláké. A Makkabeusok bátorsága lakozzék benne, Sigfrid sérthetetlensége és nagy légioná-

Emma Dessau-Goitein:

Gábor 1913-ban

riusok elszánt bátorsága. Hinni tudjon magában, hogy én is híhessek benne és mindannyian, akik — ezt elhihetné nekünk Singeroff és bizhatna is bennünk — csak jót akarunk neki és az ő javát óhajtjuk hevesen.

Képzelmemben megépítem Singeroff Leó árva zenész daliás alakját. Testben hatalmas és a lelke sas, mint az elnyomott népek első nagy szabadságharcosaié volt. Arcán férfigóg ült és a kételkedés kérdőjelét, amelytől annyira félttem, már levetette, távoli tavakba ejtette. Ez a férfiú nem fél és a megkinzottak reszketése helyett a hívők és akarók vastekintete ül szemében. Ezért az emberért érdemes harcolni, kell is, vele, érte, együtt...

A hitemet, a lelkemet akarnám beleszuggerálni. Még ott állok a kávéház előtt, melynek egyszerű hirdető plakátja az ablakon át kiszüremelő zene bűvös segítségével ekkora történelmi problémákat vetett fel. Nem megyek be. Nem, mintha félnék, de már nincs rá szükségem. Olyan biztos vagyok a dolgomban. Győztem Singeroffban és győzni fogok Singeroff által is. Már olyan, amilyennek akarom, amilyennek kívánom. Nagy, erős, szép is. Harcos és dalia... Hallja, a zene újra szól. Nem gyöngé elmélázással kúszik már elő az ablak mögül, de házakat és utcákat megreszketető harsogással dobol a nagy ablak vastag üvegjén. Harci riadót játszik, erőset és szilaját. Ah, hős vagy hát! Köszöntelek Singeroff Leó és ti többiek, közönyösek, kik itt jártok ez utcában, e házak közt, nem féltetek, hogy eleven tűzben gyúltok ki a haragos melódiáktól, miket diadalmas harsogással odabent játszik az én hősöm, Singeroff Leó.

Emma Dessau-Goitein (Perugia):

Tengerparton

Emma Dessau-Goitein:

Salome (Linoleum-metszet)

SOMLYÓ ZOLTÁN: MIT TETT A KOZÁK

A vér szakadt, a könny szökött,
Égtek a síkátorközök.
A fűn aléltan ült a vér,
Be kár a sok szép életér'!...
Emberek döltek, mint a fák —
Jaj, mit tett a kozák!

A véres korbács lecsapott,
Görnyedten álltak a papok,
Röhögött a kozákkobak,
Templomban álltak a lovak;
Ott csörgött-zörgött az iszák...
Jaj, mit tett a kozák!

A részeg kozákkapitány
Nőt raboltat nap nap után.
A havas hegyen vérszüret,
Mindennap új zsidó szűzek!
Apák, anyák kiáltozák:
Jaj, mit tett a kozák!...

Homonnán, Bártfan állt a bál,
Pokoli tánc és véres tál.
S a sok-sok jajjal telt szelek,
A vérfelhőktől terhesek,
A földön szertehordozák,
Hogy mit tett a kozák!

Emma Dessau-Goitein (Perugia): Ex-librisek

LÉVAI MIHÁLY: SÁROS CSIZMÁK EGY FEHÉR ÁGYBAN

Északkeleti harctér (—)

jablanicai hágóra nehezen kapaszkodik fel a hosszú katonavonat. Mint valami asztmás ember a harmadik emeletre. Nyög, zihál, megy lassan-lassan, közben meg-megáll egy pillanatra, aztán nagyot ránt magán s megint megy vagy száz lépést előre. Egyszerre éleset, nagyot füttyül a mozdony s a következő pillanatban már el is nyeli a woronienkaí alagút szája. Ránk borul a sötétség. Mire kikászolódunk belőle, odaát vagyunk Galiciában. Az első állomás Woronienka. Jobbra az újonnan felépült gőzfűrészdolgozók szorgalmasan. Sístereg a gőz, zúg a nagy gép s omlanak a hasábfák ki a rögtönzött fabódéból, melyben most nagyszerű pionírek vagdossák darabokra a hegyvidék hatalmas tölgyeit. Balra a falu kihalt és

néptelen. Arommá, üszökké vált házak között néhány dologtalan ruthén paraszt kóborol csupán. Itt csend van és némaság. Hang se hallik. Csak egy gazdátlan kutya üvölt fájdalmasan a felrobbantott tartarow-i hídnál. A vonatra néhány katona száll fel, aztán megyünk tovább. A völgy mélyén ott a Pruth. Jég bo-

rítja. Két oldalt végtelen fenyőerdők. Bennük halomra dült fák. A katonák vágják ki őket, mikor erre előrenyomultunk. Megritkították az erdőt, hogy a sűrűben ne rejtőzhessék el az ellenség. Jön Tartarow. Valamikor elegáns, a lebergi előkelő körökben népszerű fürdőhely volt. Ma romhalmaz. Itt, amott egy kormos árva kémény. Az országút árkában összetört bútorok, elgörbült fürdőkádak. Megelégedett családok boldog életnek romjai.

Leszáll az este, mire Mikulicynbe érünk. A vonat nem megy tovább. Sokan a sötétben is elindulnak gyalog, messzi céljuk felé. Mások a kocsikban maradnak. Ott alszanak reggelig. Akkor indulnak neki, hogy megkezdjék a küzdelmet a feldúlt országutak feneketlen sarával. Bemegyek a faluba. Megkeresem az állomásparancsnokságot és szállást kérek. Egy katona elvezet a falu végére. A zsidótemplom mellett áll egy házíko. Nincs teteje. A templomnak sincs. A kis zsinagóga homlokfrontja csonkán mered az égnek. A két Mózes táblát vastagon belepte a korom. A környéken nincs is több égnek emelkedő fal. Csak a templom áll és mellette ez a ház. Rom és rom, sok-sok fekete téglarakás sorakozik rajtuk túl.

A ház a tanítóé, most nem lakik benne senki. A tanító családdal elmenekült még a háború elején. Azóta se

Emma Dessau-Goitein :

Ex-libris

E. D-G. : Ex-libris Dr. Elkan Adler (London)

jött haza. Jól is tette. A szíve szakadna meg, ha látná, mivé lett valamikor boldog és derűs házatája. A földön szerteszórva egy halom füzet. Növénytaní feljegyzések. Egy nagy, kész munka a hegyvidék flórájáról. Kinn a kertben a szél hordta szerte egy növénygyűjtemény lapjait. A sárban szétrongyolva, összegyűrve a talmud egy kötete. A fedéllapon ott a tanító neve: Moses Gross.

Benn a házban zűrzavar, rendetlenség. A szobák telerakva mindenfelől összehordott ágyakkal. Katonák aludtak itt. Muszkák és magyarok. Aztán megint muszkák és megint magyarok. Azóta se takarított senki, mióta a tanítóék elmentek. A padlón magasan áll a szemét. Üres konzerves dobozok, kenyérdarabok, sajtmарadékok hevernek szerteszét. Jobbra a konyhától leányszoba volt valamikor. Még ma is benne áll egy fehér ágy. A többi bútor mind eltűnt belőle. Egy fehér etazsér utolsó lábával most fűt be a baka, aki ide vezetett. Az ablak párkányán két könyv. Az egyik egy Ohnet-regény francia nyelven, a másik Sienkiewicz lengyelül. Szép, modern írással rajtuk a leány neve is: Sarah Gross.

Nem tudom, szép leány-e ez a Sarah Gross? De úgy képezem, hogy nagyon szép lehet. Errefelé ragyogóak a galíciai zsidó lányok. Keresek egy fényképet róla, de nem találok. Helyette a fehér ágy alatt a kezembe akad a Birsevíja Vjedomosztí néhány száma. Rajtuk még a címszalag is. Elías Simonovics Rosenzweig számára hozta őket a 321. számú tábori posta. Ez az Elías Simonovics Rosenzweig most közlegény a cár 256. számú gyalogezredében. Odahaza, Moszkvában Petropavlovszkban, a kínai határ mellett levő Krasznajarszkban bizonyára kereskedő. Kereskedő, mert zsidó. Kereskedő, mert a Birsevíja Vjedomosztit olvassa, a Birsevíja Vjedomosztí pedig börzei érdekeket szolgáló ujság. S bizonyára szorgalmas kereskedő, ha itt, a táborban, ezer életveszedelem közepette is a maga tőzsdei lapját olvassa.

Ez az Elías Simonovics Rosenzweig, aki Moszkvából, Petropavlovszkból, vagy Krasznajarszkból került ide, most bizonyára gondozatlan, sáros, nagy szakállú és bozontos. Sáros csizmákkal feküdhetett bele a fehér ágyba, melyben valamikor egy szép fiatal leány álmodott tiszta leányálmokat. Ugyan gondolt-e arra akkor ez a bozontos, mocskos Elías Simonovics Rosenzweig, hogy egy ilyen Sarah Grossnak az ágyában alszik. Egy Sarah Grossnak, akinek modern az írása és eredetiben olvassa Ohnet-t és Sienkiewiczet?

Olvasóink figyelmébe! Nagy szolgálatot tesznek olvasóink lapunknak, ha bevásárlásaik vagy megrendeléseik alkalmával a hirdető cégeknél lapunkra hivatkoznak.

EMÁNUEL JÓZSEF: CSERNOVITZ NÉNI

gészen csendben, szinte észrevétlenül költözött be hozzánk, a mi széles, ötlakós udvarunkba Csernovitz néni. Egy napon csak ott típegett föl-alá mi közöttünk, és az ő télies öregségével úgy tűnt előttünk, mintha már nagyon régen ott lett volna.

Aztán ahogy teltek, múltak az évek, Csernovitz néni hozzáidomult az udvarhoz, hozzánőtt, beletartozott már, mint egy ódon, kicsit mogorva, de mégis kedves, mert megszokott bútordarab.

És öreg volt Csernovitz néni, annyira öreg, hogy az évek nyomtalanul csúsztak tova fölötte, öt év múlva Csernovitz néni olyan volt, mint mikor oda-jött, Csernovitz néni nem öregedett, mert öregebb már nem lehetett, mint volt. Az ember szinte azt hihette, hogy Csernovitz néni létezett mindig az idők végtelenségéig visszafelé, élt, mikor a föld megszületett és akkor is olyan volt, mint most, ráncos arcú, töpörödött, hófehér hajú. Pedig hát Csernovitz néni is volt valaha fiatal. Hanem az

Emma Dessau-Goitein:

A „L'idea Sionnista” címlapja

Emma Dessau-Goitein (Perugia):

Öreg fonóasszony

idő, azok a szép idők — mint ahogy Csernovitz néni mondogatta — elszaladtak és Csernovitz néni itt maradt. De az idő nem ment el üres kézzel. Innen is, onnan is elvitt magával valamit. Egyszer egy kis életkedvet, erőt, másszor egy adag üdéséget az arcról. És nehogy még azt mond hassák, hogy mindig csak vitt, de hozni nem hozott soha semmit, hát apránként át meg átbarázdálta Csernovitz néni arcát vékony vonalú árkokkákkal, följegyezve oda keze nyomát. Ezek a fura kaligrafiák voltak az idő itthagyt emlékei. És én sokszor elgondoltam, hogy milyen nagy paraszt is az Idő, még a nevét sem tudja becsületesen leírni. Egy kriksz-kraksz, azután még egy és így tovább. Az ördög tudta volna leolvasni, hogy ezt a 75., amazzt a 86. év rajzolta oda. Elég az hozzá, hogy Csernovitz néni már 86 éves volt és olyan egyedül állott ezen a világon, mint Ádám a születése napján.

Mert az idő, a gonosz idő, haj . . . nemcsak az életkedvet és a színt az arcáról hordta, vitte magával. Egyszer elvitt egy gyereket, aztán ismét egyet. A férjét sem kímélte, ezek után meg az unokákra került a sor.

Csernovitz néni eleinte számlálta, most egyet vitt el, most már három hiányzik. Négy . . . öt . . . később azonban már csak a még meglevőket tar-

totta számon. Még három van, még kettő, most már csak egy . . .

Ez az egy volt minden reménysége, öreges, hűlő szívének minden dobbanását ennek szentelte, ragaszkodott hozzá beteges rajongással, szinte kapaszkodott belé, mint vízbefuló az utolsó szalmaszálba.

Mikor ez is elment, végkép összeesett szegény. Odalett egészen. Bercinek hívták ezt az utolsót és az unokája volt. Az iránta való nagy szeretet talán nem is annyira szeretett volt, mint önzés. Ahogy egymásután tűntek, tűnedezték előle a semmiségbe a férje, a gyermekei, az unokái, leginkább a fiúkat sajnálta. A kadisokat sajnálta, amit mindegyik fiú magával vitt a láthatártalan enyészetbe. Már csak egy volt, a Bercí, akire imádattal gondolt, akit rajongva becézett, akire vigyázva vigyázott és óvta minden lehelettől. Ez az utolsó kadis volt, ezen túl megszűnt minden remény, ködbe, homályba vész utána minden.

Vagy talán csak mez akart ez lenni, amibe a szegény gyötrődő asszony övéiért reszkető hangtalan könyörgését akarta öltöztetni, mintegy megfogni ezzel a Nemezis kezét, hogy ne sujtson tovább, álljon meg, ne vegye el tőle a többi, hiszen neki sem kell csak kaddisnak, hogy imádkozzék érte, mikor majd ő is elmegy az utolsó útra, ahonnan nincs visszatérés.

Hogy Bercí sem volt többé, Csernovitz néni kezdett nagyon különösen viselkedni. Sokszor napokig nem látta őt senki. Bezárkózott a lakásába és elő nem jött volna egy világért. Be sem eresztett magához senkit. Egyedül engem bocsált közel magához. Én a Bercí legjobb barátja voltam és a szokásaink, a mozdulataink, de az egész megjelenésünk is a csodálatosságig egyezett. Ugyanolyan sapkám és tornaíngem volt és nyári estéken sokszor megesett, hogy összetévesztett bennünket az öreg.

De azon az emlékezetes nyári estén már nem volt Bercí, egy hónapja volt már, hogy meghalt és én sajnáltam is nagyon, de már kezdtem felejtetni, mikor egyszer csak ott állt előttem Csernovitz néni. Odavont magához egészen közel, homlokon csókolt és valami egészen különös rezgéssel a hangjában szakadozottan lihegte:

— Bercí, te vagy az én túlvilági életem, az én sírontúli halhatatlanságom . . . Bercí — a hangja itt rimázkodó lett — vigyázz az én halálontúli életemre, nagyon vigyázz. Én nem akarok meghalni, fiam. És nem is fogok meghalni soha . . .

A hangja itten suttogóra vált, mintha földöntúli borzalmakat regélne, szemei tébolyodott tűzben égtek, egyet egyet kacagott közbe élesen, eszelősen és fejét egészen közel hajtotta hozzám, hogy éreztem szájának kriptaszagú leheletét.

— Nem fogok meghalni, Bercí, nem. Mit, ezt te nem érted? Persze hogy nem érted, te még kicsi vagy ehhez. Nem csak te vagy kicsi, mindnyáján kicsik vagytok. A legnagyobbak is, a legerő-

sebbek is. Nem fogok meghalni, mert halld Berci — hajolj egy kicsit közelebb — én becsaptam a halált . . . Igen Berci, én fölhaláltam azt, ami engem fölámaszt. Mert tudd meg, minden ember halála csak egy mérgezés. A halál mérget kever a levegőbe, amit beszív, az ételébe, amit megeszik az ember, vagy beleoltja a vérébe és megfagyasztja vele a szívet, az ereket. Úgy van fiam, a halál egy nagy mérgekeverő, ennyi az egész. Minden-
kibe más-más mérget ereszt, hogy föl ne találják az ellenszerét. Mert van ellenszere, minden mér-
nek van ellenszere. És most csodálkozz, én föl-
fedeztem a nekem való orvosságot. Ne ijedj meg — te vagy az. Mikor én majd meghalok, te ott fogsz állni az ágyam fejénél és vigyázni fogsz. Nagyon, nagyon vigyázz. És mikor látod, hogy a szemem kezd megtörni, megüvegesedni, szóval mikor látod, hogy itt az utolsó perc, akkor szé-
pen egyszerűen el fogod mondani a kaddist, Berci A kaddis el fogja űzni tőlem a halált.

Meg voltam ijedve nagyon és egy szót sem bír-
tam szólni. Pedig szerettem volna neki megmon-
dani, hogy Csernovitz néni téved, én nem vagyok a Berci, hiszen a Berci már meghalt. De nem mertem kinyitni a számat. Csernovitzné meg folytatta megriadt, reszkető hangon: Berci, nagyon sokáig tartott ezt így kitalálni, felfedezni. De meg-
találtam. És most, az istenre kérlek, vigyázz ma-
gadra. Nagyon vigyázz. A multkor álmodtam, jaj, az borzasztó volt. A malach-hammovesz, a ha-
lál angyala, megtudta a tervemet. Valaki kileste, érted, kileste mikor meghánytam vettem magam-
ban és elmondta neki. A halálnak! Berci, nézd, ki áll itt megint mögöttem? Vigyázz, ne ereszd . . . Senki? . . . No jó . . . Hát halld tovább, Berci, te nem is sejtet, mit szenvedtem én akkor. A Ha-
lál megharagudott nagyon és elvitt téged. Téged vitt el és mikor már nem voltál, a szemembe rö-
högött. Na, hol az ellenszer? ez volt a tekinte-
tében. Csak álom volt, Berci, szerencsére csak egy gonosz, félelmetes álom, mert már fölébredtem és látom, hogy itt vagy, megvagy. De azóta félte-
lek nagyon . . . és sokszor álmodom, hogy nap-
pal van, ébren vagyok és te nem vagy ott velem. És sokszor álmodom, hogy az asztalnál ülök és üres a te helyed, üres a tányérod és ha odateszek egy falatot, te már nem eszel, úgy marad, ahogy odatettem. Valami bajod van neked, Berci?! Mi bajod van, mi bajod, Berci, beszélj! . . .

Itt sírásba csapott a hangja, majd vad rémület viharzott ki belőle.

— Berci, beszélj, mért nem beszélsz, vagy nem tudsz már beszélni? Berci, az égre . . . Lásd, összeteszem a két kezem, úgy imádkozom hozzád. Hó, mi volt ez! . . . Egy hüvös lehelet csapott el az arcom előtt . . . Jaj, Berci, csak nem . . . Berci, te már nem élsz, te meg vagy már halva, Berci, te itthagytál engemet, itt tudtál engemet hagyni és elvitted magaddal az én életemet.

Erőszakosan eltaszított magától és mozdulatla-

Emma Dessau-Goitein (Perugia):

A fazekas

nul, elkeseredett vad kétségbeeséssel nézett el fö-
löttem a sötétségbe. A földre vetette magát és el-
kezdett egy kárhozottnak hangján rikácsolni:

— Add vissza, add vissza, óh tolvaj, gazember . . . rád bízam az életemet és megszöktél vele. El-
szaladtál a zsákmánnyal, gonosz. De én nem en-
gedem. Kikaparlak a földből, a tíz körmömmel kaparlak ki és elveszem tőled, ami az enyém. Hehe . . . én tőlem nem szabadulsz. És akármilyen mélyen fúrod be magadat, én utánad megyek. És ha kilyukadsz a földgolyó tulsó oldalán, én gal-
léron ragadlak, amint kibújsz a napvilágra és füledbe ordítom: haramija, tolvaj, tolvaj, gaz-
ember! . . .

Többet nem szólt, úgy maradt ottan elterülve, mintha meg volna halva. Én meg elszaladtam és egész éjjel rázott a hideg és azt álmodtam, hogy meghaltam, eltemettek, de nem volt nyugtom, mert eljött Csernovitz néni, fölkaparta rólam a földet és ordított és kiabált:

— Haramija, tolvaj! . . . Add ide az életemet, amit elloptál . . . És nekem esett és elkezdett ke-
resni-kutatni, véresen tajtékzó haraggal és nem talált semmit. És nekiesett a nyakamnak, görcsö-
sen megmarkolta, fojtogatott és bőszi lihegéssel nyögte: Hova tetted . . . add ide . . . tolvaj, gaz-
ember!

Mikor felébredtem, csurgott rólam a verejték. eleinte még féltem, később már haragudtam és elhatároztam, hogy . . . nem leszek többé Berci. Nem. Ha még egyszer úgy szólít, megmondom neki röviden, hogy semmi közöm a Bercihez. Én nem vagyok Berci, a Berci már meghalt.

Aznap délelőtt hallottam, hogy nagyon beteg Csernovitz néni. Talán meg is hal. Sokan mentek be hozzá, időnként hangos morgást, imádkozást hallottam belülről és végül bementem én is. Csernovitz néni ott feküdt az ágyon, a szája csepeges volt, szeme mint az üveg, alig ismertem rá.

Hörgés szakadt föl a melléből, az emberek imádkoztak és ekkor utoljára, váratlanul kerekre nyílt a szeme, az öröm és rémület egy fátyolozott, árnyalatfinom csillanása tört elő a halott szemekből és sírbolti hangon, alig érthetően hangzott a beállott csöndben:

— Berci, Berci, a kaddist . . .

Csak egy pillanatig tétováztam, de már ekkor nem is tudom, hogyan, már ott volt a kezemben egy imakönyv és a hangom félve, bátortalanul emelkedni kezdett a szobában.

Lassan földerült a halálkínos arc, a redők lágyan elsimultak és egy kiengesztelődött mosoly jelent meg Csernovitz néni kihülő arcán.

Befejeztem a kaddist . . .

SZÁSZ MENYHÉRT: FALUK

Faluk, ti kedves faluk odafent,
Hogy jártok most ti, hogy remegtek fájva,
Mint mikor Isten a palettájáról
Fehér festéket csöppent szét a tájra,
S a véres ordas fogcsattogva jő.

A pásztorok, jaj, merre mentek ők?
A szénaíllat mért lesz keserű?
A vasárnapí tánc az mért maradt el?
Es mit keres ott varjú, keselyű,
Hol magyar madár, pacsírta dalolt?

A tehenek, jaj, hová lettek ők?
A báránycák, a házinyulak, a kecskék,
Patak, libák . . . az udvaron akác,
S tehenet fejő, vig paraszt-menyecskék
S csilingelő kis falusi harangok.

Faluk, faluk, a löporfüst az elszáll,
Ha ellen jő, a kút kiszárad nekik,
A sima úton megbotlik lovuk,
S gyümölcsfáinkon a haláluk érik,
Ne féljete faluk, ne féljete.

Most emlékszem: — habos reggelik,
Piros ernyő — mint pipacs — a zöldben,
Ki rátok támad: — átok verje őket
S nyugodt haláluk se legyen e földben,
Mert ezüst ekénk még kicsorbul rajtuk,

És én, aki Nyugatra néztem vágyva,
Szerettem lányukat, tanultam szavuk,
Most megtagadok mindent, s megbocsájtást
Könyörgök sírva tőletek faluk,
Mert most érzem csak, hogy szerettelek,

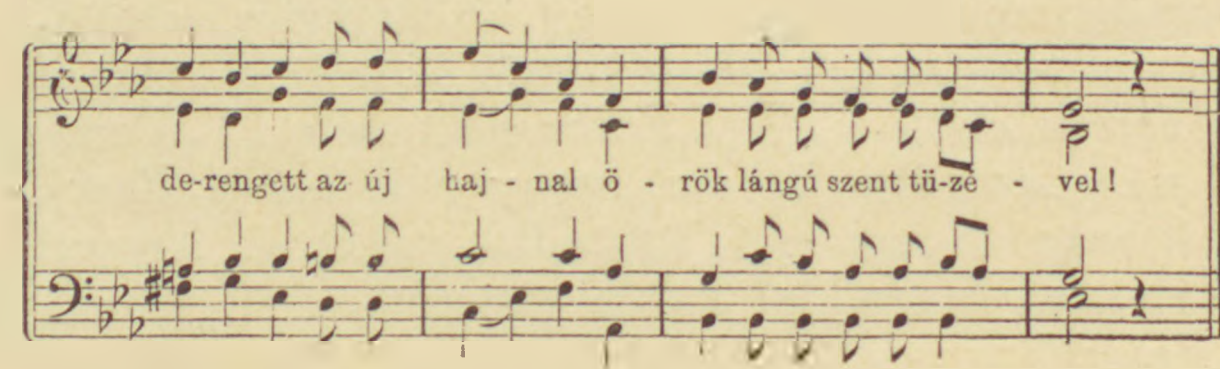
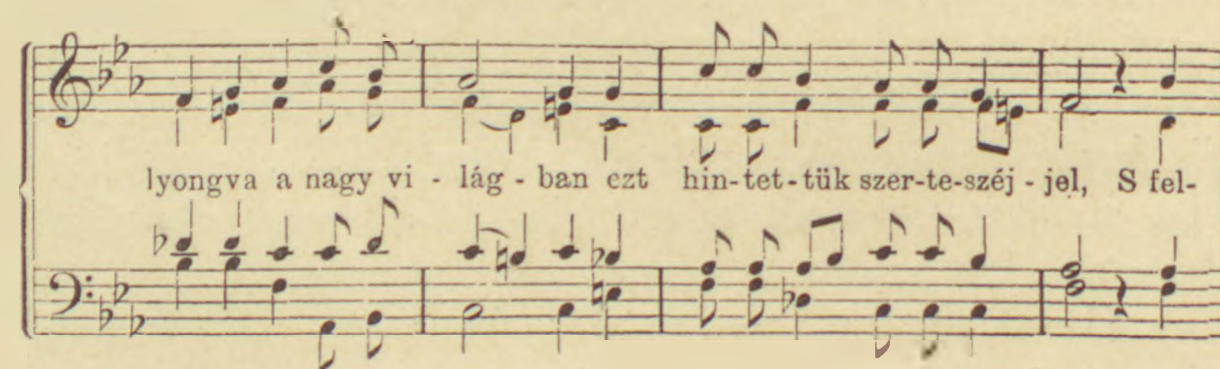
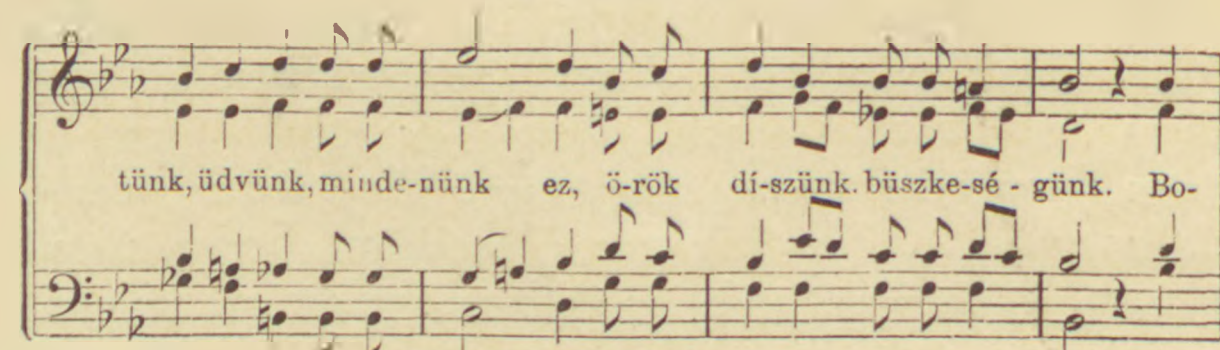
Faluk . . . Faluk . . .

Emma Dessau-Goitein (Perugia):

Zsoltár (Szénrajz)

PATAI—LAZARUS: SEVUOSZI TEMPLOMI ÉNEK

ÚJ HÉBER KÖLTŐKBŐL

AVIGDOR FEUERSTEIN:
A NAGY ÚT.¹

Északi harctér.

PIROS FEHÉREN.

Erre az útra küldött az Isten:
A szent feleszmélés bús útjára,
Százszor újra s újra utoljára,
De most: más út, oh be jó, hogy nincsen.

Be jó, hogy senki nem csitít vissza,
Se csengő rím, se csúf jövőendő,
S véremet nem könnyes parfüm-kendő,
De Rög-anyám meleg szíve issza.

Most: egy fényvillanással beérem:
Nesztelen lesz multba-suhanásom,
És ha jön az Éj, semmit se lásson —
Egy kis szín-csodát, piros fehéren.

HANNÁGID.

A Libanon most ritmusod zenéli
S Várunkban, mely kongó bús s téli
A Te árnyékod festi most az ablak.
Hozzád sugárzom Színaj-lelkű Ősöm
S éjjem közeledtén Téged hívogatlak.

A Halál nem hív. Hiszen ismerősöm,
Megyek feléje eme élet-őszön,
Melyet Te nekem szép pirosra festesz.
Villogtasd kardod s fogadj seregedbe,
S mondd, hogy érdemes lesz, oh, hogy érdemes lesz.

VIRÁGZÓ.

Ma még: bánatos ólom-gyermek
S holnap: öreg elégedetten
Szívem édes mosolyba dermed.

Ma még: imbolygok immel-ámmal
S holnap: a nagy vérkeringésben
Útnak indulok Földanyámmal.

Ma még: magányság kinja éget
S holnap: oh szédületes vágyam! —
Élve érzem a Mindenséget.

Ma még: epesznek színes álmok
S holnap: halkulj vérem ritmusa —
Egy kis virágból színt pompázok...

¹ A kiváló magyar héber poéta jelenleg katonai szolgálatot teljesít az északi harctéren. (Szerk.)

MIMÓZA.

Kedvenc virágod: a szívem,
— Ez a furcsa virág-csoda —
Kiveszem váza-kezedből
S a millióknak dobom oda,
Mert így akarja a Sors.

Szegény, szép mimóza-sorsát
Te lengetted eddig szépen,
Most: mit Tőle elraboltál
Visszaköveteli Népem,
Ő az Élet s Ő a Sors.

Érző szírmát Te borzoltad,
Hervadt színét Te festetted,
Am a Sors-szél végigborzadt
Felettem és Tefeletted,
S nincs többé mimóza-sors.

Símogasd meg utoljára
S mondd: köszönöm kis mimóza.
S mondd: enyém volt, egyetlen volt,
De ha kell: lemondok róla,
Mert így akarja a Sors.

A TÁVOL MILLIÓK.

— Bajtársamnak, Strasser Emilnek, bizakodással. —

Megint csak egyedül távozom,
Oh, megint nincs más, csak az Isten,
S kitől búcsúzzam megint nincsen.

Megint csak jeltelen a nagy Út,
S hol színe érzik a Halálnak,
A bámész milliók távol állnak.

Oh, mi mindig csak egyek vagyunk,
S nincs, ki léptünk buba fürössze.
S nincs, ki kérdezze: visszajössz-e?

Megfordulok: semmi és senki...
Halk nótát dudorász a bánat
S zsákomba teszem Bibliámat.

DAL.

Erdő szélén sírhalom —
Ha elmegyek, nem búcsúzó,
Lallala — nem búcsúzó.

Trombitaszó, győzelem —
Ha elmegyek, ne gyér velem,
Lallala — ne gyér velem.

Zúgva fut a kis patak —
Ha elmegyek, elhagytalak,
Lallala — elhagytalak.

Bogáncstő, vagy rózsaszál —
Ha elmegyek, még áll a bál,
Lallala — még áll a bál.

FRANYÓ ZOLTÁN: EGY OROSZ GENERÁLIS¹

Sohasem nézhettem a szemébe, de a táborozások, marsok, ütközetek tébolyult fergetegében élém kavargó arcok között ő az én legjobb ismerősöm. A háború négyszáz kilométerre maradt el mögöttem, a felpörkölt galíciai falvak belesüppedtek a csillagtalan havas éjszakába, de Baranow generális a határállomáson velem együtt szállt be a kupéba, elkísért ide Budapestre és most is itt van előttem, vastag kendőkbe bugyoláltan, vízenyős szemével, elhervadt, ritkás bajuszával, kezében ostorral, amint végigcsapkod a kiéhezett és elgyengült szibériai katonákon. Azt se tudtuk, hogy csakugyan él-e és máris pro és kontravélemények hangzottak el a jelleméről. Egy alacsony, csontos pófájú orosz káplártól hallottuk először a nevét. A káplár — akít egy patrul kísért be éjjel a hegyek közül — havasan lépett a szobába és dideregve állt meg az ajtó előtt.

— Hányadik ezredből való vagy? — kérdezte ezredesünk.

¹ Franyó Zoltán a kiváló író, aki a harcterről több ki-tüntetéssel került rövid időre haza, háborús élményeiből merített értékes tárcájához a következő levelet mellékelte, amely érdekes tartalmánál fogva szintén a közönség elé kívánczik:

Kedves szerkesztő uram,
öt hónapig jártam a kopár galíciai tájakat, a megnyomorított rutén falvakat, a koldusbotra jutott zsidó városkákat és ez az öt hónap — ezer más átformáló hatása mellett — mindenekelőtt a zsidósággal, a zsidó fajjal, a zsidó társadalommal szemben kényszerített az eddigénél más etikai állásfoglalásra. Ősi keresztény családból származom, véremben még a generációról generációra mélyebben beidegződött antiszemitizmus egy utolsó fellobbanással revol-tálni próbál az ész, a kultúra és az igazság ellen, szabadjon tehát nekem idejegyezmem egy vallomást, ami a háború általános pusztítása közepette még nyereség számba mehet. És ez: a hadsereg filozemitizmusa. Merőben új ennek a két szónak illetén kapcsolása, de csakugyan úgy van, hogy a hadsereg és elsősorban a tisztikar, amely eddig mintegy kulminációja volt az indokolatlan zsidógyűlöletnek, galíciai viszontagságai közben megtanulta tűrni, sőt szeretni a zsidót. De erről majd más alkalommal.

Mellékelten egy tárcát küldök a Mult és Jövő részére. Természetesen nem olyat, amelyből kézzelfoghatólag kibujik bizonyos felekezeti tendencia. Hiszen írhattam volna a hajléktalanná vált menekültek kaftános exodusáról, a mártír szüzekről, kiket kozákok állatiassága örökre szerencsétlenné tett, a pincékbe falazott asszonyokról, a meggyilkolt apákról, kirabolt szatócsboltokról és megcsonkított csecsemőkről, — Istenem milyen megható galéria volna! — de inkább átengedem ezt a napilapok haditudósítóinak, akik mindezekről a borzalmakról elég hűségesen szoktak beszámolni. Ehelyett egy tárcát küldök — belletrista szemmel meglátott és belletrista eszközökkel kiformált novellát — mely amellelt, hogy közelebb áll a Mult és Jövő *irodalmi* kereteihez, szekundér beállításban érzékeltetni próbálja azokat a komponenseket, melyeknek egymásrahatása az orosz katonák animális durvaságát hozta létre.

Kiváló tisztelettel maradok kedves szerkesztő uram
régí híve Franyó Zoltán.

— A negyvenhetedikből, gospodín blagorovje.
— Hogy hívják a kapitányodat?
— Ne znam!
— Nem tudod. Hát az ezredesedet hogy hívják?
— Ne znam!
— Ezt se tudod. Kicsoda a generálisod?
A szibériai káplár felvetette a fejét.

— Baranow! — felete és ez a név úgy recsegett, mintha egy elkeseredett szláv káromkodást morzsolt volna szét a fogai között. És most már megáradt zuhatagban ömlött belőle a panasz. Hogy Baranow generális durva és kegyetlen; hogy minden reggel csak azért járja végig a frontot, hogy néhányat közülök kékre verjen az ostorával; hogy tegnap is hasbarúgta a lovását, amiért a lónak tartogatott alomszalmára mert leheveredni.

Ezredesünk — aki jól beszélt oroszul — német nyelven tolmácsolta a szibériai katona elbeszélését. A tisztek figyelni kezdtek és ébredező érdeklődéssel emlegették az ismeretlen orosz generális nevét.

— Baranow... Tehát Baranow a vízavínek...

A csontos pófájú káplár most már közelebb lépett az asztalhoz és egyre szenvedélyesebb hangon beszélt Baranowról. Fakó arca kipirosodott, didergő testét egészen átmelegítette a hirtelen felparázslott gyűlölet és elkeseredés.

— A kenyérporciónkat büntetésből felére szállította le, ő maga ugyanakkor Lwowból hozatott cukrászsüteményt zabált és drága vörösborral öblögette a torkát. Ezt már majdnem kiabálva mondta és karjaival esetlenül hadonázott a levegőben. A tisztek mosolyogtak rajta, hogy alig egy órával az elfogatás után előttünk, ellenség előtt bevádolja a saját brigaderosát.

— Bennünket revolverrel kerget a tűzvonalba, — tette hozzá a másik — vén asszonynak nevez, ő pedig az orra hegyét se dugja ki a jó meleg paplaktól.

— Das muss doch ein Mordskamel sein — jegyezte meg a pionírfőhadnagy.

— Ein kommandierender Drückeberger, — egészítette ki a szöke dragonyoshadnagy, aki szüntelenül vad lovasrohamokról álmodozott, melyekben neki, a telefon mellé kárhoztatott ordonánctisztnek sohasem lehetett része és fegyvernemének minden elnyomott harciassága felvíharzott e szavak mögött.

Ettől a naptól kezdve elmaradhatatlan és ki-meríthetetlen téma lett Baranow a tisztí étkező estebédjeinél. Úgy beszélünk róla, mint egy régi ismerősről, mint valakiről, akihez közünk van, aki hozzánk tartozik, aki a mienk. Rendkívül mulattató volt az a gondolat, hogy alig néhány kilométernyire, a mi kastélyunktól, túl a hegygerincen, már itt a legközelebbi faluban él egy ember, szigorú és kissé megrozsdásodott katona, aki esténként — miközben fantasztikus legendákat költünk a neve köré és úgy látjuk őt, amint térképe fölé hajolva ravasz megkerülő mozdulatok

diszpozícióit diktálja az adjutánsának — bizonyára épp oly alázattal dugja reumas lábait a melegvizes dézsába, mint mi az ő „elkeseredett“ ellenségei.

Ha foglyokat hoztak, első kérdésünk az volt:

— Mit csinál a mi Baranowunk?

Mindegyik ismerte őt, mindegyik tudott róla egy speciális gorombaságot, mindegyik gyűlölte őt. A század- és ezredparancsnokaikat nem tudták megnevezni, sokszor még az ezredük számáról sem volt fogalmuk, de Baranownak a legtitkosabb magánügyeiről is megdöbbentő tájékozottsággal referáltak.

— A napokban egy hölgy érkezett Baranowhoz, — mondták. — Lwowból jött automobilon, vastag, földszínű katonabundába volt beburkolózva, úgy, hogy csak a tengerzöld szemei látszottak ki belőle.

Aznap este az új pár zavartalan boldogságára ürítettük poharainkat.

*

Vajjon hogy néz ki az a Baranow? Az egyik orosz így írta le őt:

— Alacsony, kövér, a szakála fekete.

— Nem igaz, — cáfolta meg a másik — magas és sovány, szakála nincs, a haja és bajusza hófehér.

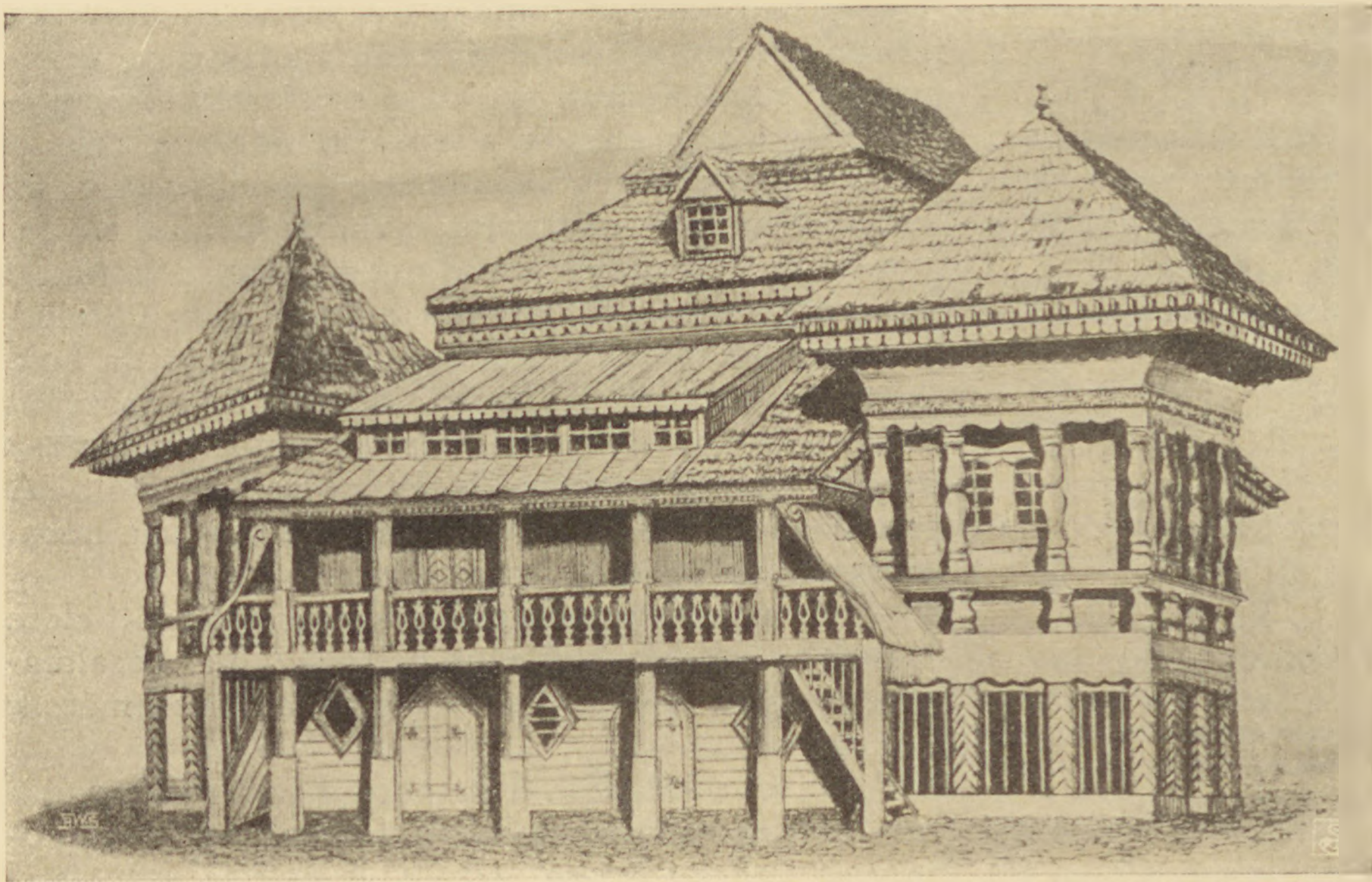

A varsói zsinagóga

— Különös, — gondoltam magamban — de amikor az ellentétes leírások kontúrjai egymásba vágtak a képzeletemben, már megesküdtöm volna, hogy Baranow középtermetű, kopasz, szakála és bajusza szőke.

A szitkok és panaszok, tréfák és legendák s kelettje köré részletenként felrakódott a test. Goromba, mondták: és láttam a vörhenyes kezeit; sokat szeretett inni és láttam a vérekes szemgolyókat; négy Tragtier hordja utána az ennivalókat és láttam, amint a zöldes zubbony megfeszül gömbölyű hasán. A vallomások egymásba szövődtek és egyszerre kibontakozott belőlük a generális; fantóm — szavakból. Néha, különösen estefelé, oly tisztán láttam magam előtt, hogy szinte vártam, mikor nyit be aztán e szavakkal:

Uraim, fejezzük be a játszmát, átadom önöknek ezeket a tetves kétlábú barmokat, vesződjének önök ezután velük. Én meguntam ezt a háborúsdít. Két versztnyíre vár az autóm, még ma éjjel Oroszországba utazom a szeretőmmel. Baranow nem látogatott el mihozzánk, de mikor kimentem a telefonszobába, a kályha körül melegedő ordonáncok róla sugdolóztak. Egy vitézségi érdemrendes tizedes türelmetlenül hangoztatta:

Orosz-lengyelországi fazsinagóga

El kell fogni őt! Holnap kimegyek egy patrullal és behozom.

— Az lehetetlen — jegyezte meg egy önkéntes, aki jobb időkben egy budapesti posztókereskedés szaldakontistája, — egész biztos forrásból tudom, hogy állandóan hetven válogatott kozák őrködik körülötte.

... És a Baranow-legenda kibújt a szobából, beosont az istállók közé végigharapózott az előőrsvonalon, felkerekedett és elszállt az északi széllel és másnap délután már a szomszéd ezred alsóspartijában is bementék a „Baranow“-ot.

Most már leplezetlenül bevallhatom, hogy eközben gyakran voltak spleenes pillanataim, amikor kételkedtem Baranow létezésében; csakugyan élőlény, vagy csak egy legendahős, egy szentségtelen kalendárium szentje? Oly sok szó esett róla, de vajjon mi felelt meg a való világban a szavak e titokzatos kísértetének?

Vitába szálltunk egymással és önmagunkkal; egyhangúan megegyeztünk az egyik eshetőséggel, hogy nyomban utána a másikat ostromoljuk. A foglyul ejtett katonák vallomásai azt bizonyították, hogy Baranow csakugyan létezik, hogy tábornok és brigadéros, akinek meghatározott helye van az orosz hadsereg sematizmusában. Egyszerű halandó, egyszerű katona, de titokzatos sziluettje úgy megnövekedett a tíznapos tűzszünet eseménytelen-ségében, mint a magányos őrszemé a ködben. Tudni véltek merész vállalatokról, melyekkel szinte a végzetet hívta ki maga ellen, beszéltek halálos rohamokról melyeknél az orosz veszteségek felét az ő revolvère okozta.

Ismeretlen ismeretségünk tizedik éjjelén telefonon jelentették, hogy két fegyvertelen orosz katona jött át előőrseinkhez és megadta magát. Mikor másnap reggel bekísérték őket első kérdésünk ez volt:

— Mit csinál Baranow? — és már előre örvendtünk, új híreket hallhatni a régi ismerősről?

— Ki az a Baranow? — kérdezte a szakálás zsidó katona, akinek határozott fellépése, intelligens arckifejezése az első pillanatban bizalmat keltett és aki egészen érthetetlen módon került a szibériaiak közé.

— Ki az? Hát a ti brigadérostok, Baranow generális, akinek durvaságáról annyit panaszkodnak a ti katonáitok.

— A mi brigadérosunk Kolbeck; Baranow nevű generális nincs és nem is volt minálunk, — felelte isteni nyugalommal.

— Dehogyan is! — türelmetlenkedett a dragonyos hadnagy — a ti brigadérosotok Baranow, hiszen valahány oroszot eddig elfogtunk, mindegyik ismerte, a legtöbbnek csak őt ismerték a föllebbvalóik közül. Az a Kolbeck, akiről beszélsz, az bizonyára most került oda, tegnap, vagy tegnapelőtt. Jól emlékezz vissza: akkor az elődje volt Baranow?

— Kérem — felelte rendíthetetlen bizonyossággal a zsidó — én már a háború eleje óta ordonanc vagyok a brigádnál, úgy ismerem mindegyik tisztet mint önmagamát; egész határozottan állíthatom, hogy sem nálunk, sem a szomszéd csapat-testeknél nem létezett Baranow generális.

Meglehetősen bután bámultunk egymásra.

— Te sem ismered? — fordultunk egyre fokozódó nyugtalansággal a másik fogolyhoz.

— Nem ismerem.

— Alacsony, kövér, a szakála fekete.

— Nem ismerem.

— Magas és sovány, szakála nincs, a haja és bajusza hófehérek?

— Nem ismerem.

— Hát akkor középtermetű, kopasz, szakála és bajusza szőke?

— Nem ismerem.

Ezzel az összes Baranow-lehetőségek kimerültek. Leírhatatlan konsternáció a tisztek között. Mi történt Baranow-val? Talán a sötétség leple alatt kisíklott a kezeink közül? Talán zöldszemű metressze szöktette meg? Vagy talán... csakugyan nem létezett Baranow, de hát akkor kinek a sziluettjét rajzolták ki képzeletünkben az omszki katonák elkeseredett vallomásai? Rövid tanácskozás után megegyeztünk abban, hogy nem engedünk szabad folyást a titokzatos Baranow-ügynek. Tehát egy éjjeli látogatást. Egy meglepő rohamot, a nagy ködember szállása ellen, hogy kétes lényét így módon, erőszakosan felderítsük.

En vállalkoztam a feladatra. Vágyam támadt meglátni Putois-t és ha csakugyan él, kipíszkálni a szavak mögül a generálist. Húsz snájdig patrulórt és neki vágtunk a havas hegyoldalnak. Öt órai birkózás a hóval, melyben hol mi, hol az alaktalan lomha lavínak kerültek felül, lihegtető felkapaszkodás a hegygerincen, konda és egy bangó topogás, miközben minden lépésnyi területért újra és újra atkellettszűrnélábainkkal a vastag, ropogó szőnyeget, ellankadások és új nekifeszülések, még egy-két gurulás és elértük a cserjést, melynek kúszált zürzavarából észrevétlenül bele figyelhettünk az alig háromszáz lépésnyire szunnyadó faluba.

Furcsa: ellenséges őrszemeket seholse láttunk; az oroszok már itt, az előőrs vonalon belül fölleslegesnek tartották a biztosítást. Most feljött a hold és ezüstöskékben magunk előtt láttuk a rozszant majort, melyben — az orosz foglyok vallomása szerint Baranow generális főhadiszállása volt. A katonák széles ritka rajvonalon lehasáltak a hóba. Halkan kiadtam a díszpozíciót:

— Egy ember mindenütt a bokrok között előre kúszik a legelső házig, leönti petróleummal a szalmazsupot és felgyújtja. Azután gyorsan visszamászik hozzánk.

A katona elindult. Pár perc múlva fellángolt a szalmazsup és vele együtt a ház is. Kis ház, nyomorult galíciai viskó, szinte hisztériás kitéréssel szikrázott, sistergett, lobogott bele a kristálytisza

januári éjszakába, megpaskolta lángjával a szomszéd háztetőket és megvilágította a majort, a soktornyú ruténtemplomot, az egész környéket. Nagyszerű illumináció!

— Schiessen gradaus! Das grosse Haus, rechts von der Kirche!

Elcsattantak a fegyverek és türelmetlen, ideges váltakozással küldték a golyókat a major felé. Odalent rémület és fejetlenség keletkezett. Fegyvertelen katonák futkostak a házak között, lovak dobogtak, szekerek nyöszörögtek és álmukból felriadt tréncocsisok kiabáltak a megrökönyödött zűrzavarban. Olyan világos volt a faluban, mint ha óriási ívlámpák világítottak volna: minden parányi részletet meg lehetett különböztetni.

— Sehr lebhaft schiessen! vezényeltem és a parancs a pusák szakadatlan kattogásában fuldokolva végiglüktetett a hóba temetkezett rajvonalon. A katonák szinte vaktában sütögették el fegyvereiket, a lövések megvadult tempóban versenyeztek, túlüvöltötték egymást, mintha a láthatatlan iramban egyik meg akarta volna előzni a másikat.

Odalent olyan volt a zűrzavar, mintha egy diabolikus kéz az egész trénteletet összegabalyította volna a gyalogosokkal és a lovaikat kereső kozákokkal.

— Na lévő! Na lévő! — kiabálták a kocsisok és a templom tömegével védett temetőkertbe igyekeztek vontatni szekereiket.

És ebben a tébolyult hangversenyben, ebben a pokoli tumultusban, melyben az égő vityilló kápráztató lobogása összekavarodott az artikulátlan hangokban felszakadozó rémülettel, ebben a majdnem komikus pánikban, egyszerre kirohant a majorból egy ember ingujjban, hajadonfőt és szinte félörülten káromkodva korbácsolta a házak mögé lapuló oroszokat.

— Ez Baranow! — vágott egyszerre mellembe a bizonyosság.

— Ez Baranow! — mormolták elámulva a katonák. A fegyverropogás hirtelen megritkult, az ujjak rajta felejtődtek a billentyűn és a golyók szinte bennerekedtek a puskcásőben. A nagy világosságban egészen tisztán kivehettem, hogy magas, majdnem kétméteres atlétatermete, ritkás, szőke bajusza és vörös megpuffadt keze volt.

Egész másképp nézett ki, mint ahogy leírták és mégis olyan volt, amilyennek elképzeltem. A legendák hőse testet öltött — éjjeli toalettben. Láttam: tehát létezett.

Vagy mégsem ő volt?

Nagy szívességet tesznek olvasóink lapunknak, ha kávéházakban, klubbokban, kaszinókban, társaskörökben kéri a Mult és Jövőt.

HARTMANN IGNÁC: NAPLÓ EGY JERUZSÁLEMI ÚTRÓL¹

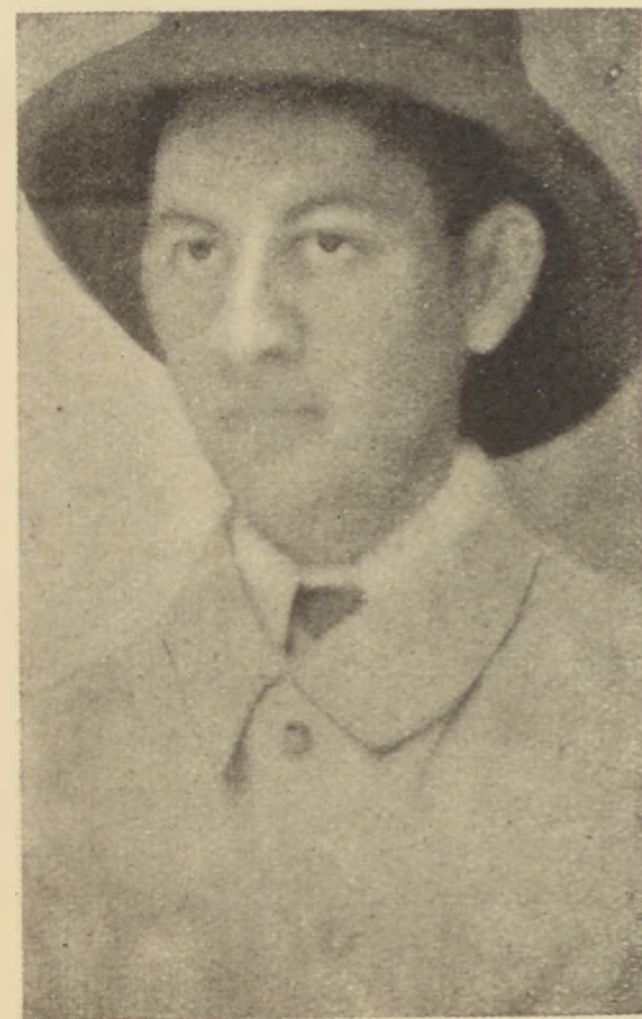
onatunk, amely csak néhány vagonból állott, lassan indult lejtős és keskeny pályáján Jeruzsálem felé. A kocsik tömve voltak és mi utasok óhajtottuk a szentélybeli csoda eljövételét, mely szerint, akárhogy szorongott is a tömeg a szentélyben, a leboruláskor annyira kitérült a tér, hogy mindenkinek jutott hely. A mozdony, egy olyasféle nagyobb „kávédaráló“, mely névvel nálunk a vicinális mozdonyt tisztelik, harsány füttyel jelezte, hogy távolodunk Jaffától. Még csak Tel-Awiw mellett hell elhaladnunk, hogy a szabad pályán legyünk.

A pálya két oldalán zsidó munkáskezek által művelt narancsligetek árasztották bódító kellemes illatukat és magas pálmák integettek zöld ágaikkal a távozóknak.

A nap már magasan halad és erősen tűz le a zsidómunkásokra, kik lelkesedéssel integetnek az utasok felé. Cháj Jiszroel, cháj! Él Izrael, él! hangzik a mezőről, miközben új héberdal zendül a zsidó földműves ajkán. A munkások nehéz munkát végeznek az évszázadokon át elhanyagolt talajon, de arcukon látszik a megelégedettség és a büszke tudat, hogy ősapáik földjét művelik.

Eközben kis vonatunk tovazökken és lassanként elvonulnak a zsidó kolóniák, melyek kissé messze a vonattól a pálya két oldalán fekszenek.

¹ Ez a cikk posthumus írása egy Jaffában elhunyt nagytehetségű magyar fiatalembernek, Hartmann Ignácnak, akitől több szépen megírt leírás jelent meg tavaly szépirodalmi folyóiratainkban. Hartmann Ignác, aki kitüntetéssel abszolválta a Keleti Akadémián, utóbb állami ösztöndíjjal, a Kereskedelmi Múzeum külföldre kiküldött levelezőjeként működött. A távol Kelet szépségei és a zsidó klasszikus-kor iránt való mély érdeklődése Jaffába vonzották. Itt érték a háború izgalmait, haza akart sietni, de hirtelen megbetegedett és minthogy a török háború folytán beállott kórház- és orvoshiány miatt nem részesülhetett a kellő ápolásban, súlyos szenvedés után a nagy idők áldozata lett. A nagy reményekre jogosult 19 éves fiatalembert Jaffa mellett temették el egy zsidó kolóniában, amelyért Palesztinában való tartózkodása alatt annyira rajongott. Hátrahagyott felvételeit, írásait jóbarátjai elküldték atyjának, Hartmann Dávid pesti orth. főkantornak. Írásai között volt a fenti naplótöredék, amely néhány nappal a háború előtt íródott és amely különösen az azóta a háború folytán megrendült palesztinai magyar kolónia (kolel) ügyét érdekesen világítja meg.

Hartmann Ignác

A jeruzsálemi szentély nyugati fala

(Hartmann Ignác felvétele)

Igy érintjük Ekront, mely gyönyörű eukaliptusz-erdő ölében terpeszkedik, meg Huldát, majd a Herzl-házat és Herzl-erdőt, melynek mind újabb és újabb részét ültetik be olajfacsemetékkal. Egy kis dombon várszerűen építve áll az Artuf nevű kolónia, mely közelebből tekintve egy békés német falu benyomását kelti. Még néhány perc és a judeai hegyekbe érünk. Vasutunk lassan halad, úgy, hogy a vasút mentén tanyázó beduin kölykök egymásután fel- és leugranak, hogy az utasoktól egy kis „baksis“-t erőszakoljanak ki.

A pálya lejtős, majd le- majd felfelé gördülünk tova és a kanyarulatok egymást érik. A kocsí ablakán kitekintve bizony egész más világ tűnik szemeink elé. Mig előbb nyájas narancs-

és cípruserdők hívogattak, addig most csak kopár és terméketlen vidékeket látunk, hol csak a száraz kóró terem. Mennél jobban közeledünk Jeruzsálemhez, a környék mind sziklásabb és homokosabb lesz. Az út kikövezett hegyoldalak között vezet, honnan néha hatalmas sziklatömbök ágaskodnak ki, melyek elől önkénytelenül húzódunk vissza kocsinkba. Elhaladunk a Sámson-barlang alatt, mely a magasban egy hegyoldal sziklás csúcsán tátong és honnan állítólag Sámson a hegy lábánál támadó filiszteusokra közáport zúdított alá. (A dolog tényleg megtörténhetett, mert a barlang stratégiai fekvése kitünő.)

A hegyek között itt-ott felbukkanó és kövel körülvett termőföld-oázisok nagy szorgalomról tanuskodnak, amit szintén zsidó munkáskezeknek írhatunk javára.

A térség tisztázódik lassanként, a hegyek eltűnedeznek, mert már a fennsíkon vagyunk, ami a Jeruzsálemben való megérkezésnek a jele. Még egy utolsó fütty és a kalauz bekiált: Jeruzsálem.

*

Jeruzsálemben megtekintettem egyebek közt a magyar zsidóság által alapított és fenntartott „kolélt“, kolóniát, mely a zsidónegyed kellős közepén terül el. A kolónia nyolc hosszú egyemeletes, nyerskőből épült házból áll. Az építkezés módja a tervező praktikus érzését dicséri, ugyanis a földszinti lakások előtt egy árka-dos folyosó húzódik, melynek lapos teteje az emeleti lakóknak nyílt udvarul szolgál. Egy-egy ilyen házban 50 lakó, még pedig 25 földszinti és ugyanennyi emeleti lakás van. Mindegyik lakás két szép világos tágas szobából és mellékhelyiségekből áll és bizony akár hányan otthon örülnének, ha nekik ily barátságos lakásra jutna. A szobák berendezése egyszerű, de már első pillanatra meglátszik a példás magyar rend és tisztaság.

A kolóniabeli családok száma jelenleg a 400-at

A Damaszkuszi kapu Jeruzsálemben

(Hartmann Ignác felvétele)

is meghaladja. Ez a szám azonban évről évre szaporodik, aminek főoka nemcsak a bevándorlás, hanem méginkább a korai házasság. A korai házasságok ugyanis Palesztinában nagyon gyakoriak, sőt mondhatnám, a házasulók sohasem várják be azt a kort, mely nálunk szokásos. Így tehát az itteni felfogás nem ütközik meg azon, ha a 18 éves ifjanc egy 16 éves menyecskével indul nászútra Jaffába, vagy valamely más zsidó kolóniába. Vízont ennek a jelenségnek is megvan a belső oka, mert egyrészt a legényélet itt nagyon unalmas, másrészt, ami a fő: a pénz, mely isten-áldásban a házaspár jobb arányban részesül, mintha a szülői házban a gyermekekre eső segélyt élveznék.

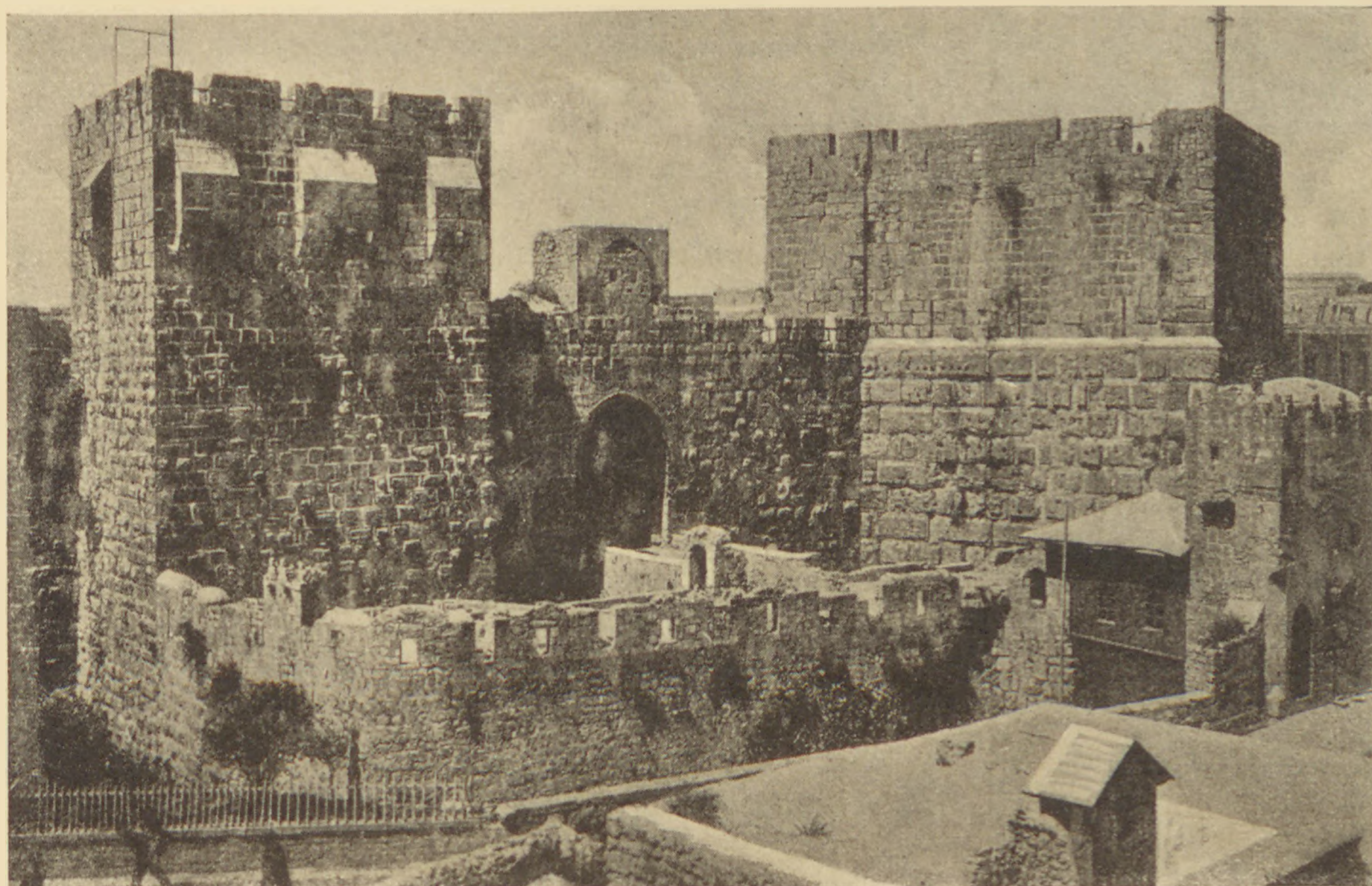
Tudnunk kell ugyanis, hogy e kolóniát (kolel), a Magyarországból befolyó ama pénzből tartják fenn, melyet a palesztinai szegények javára az ismertes „R. Meir bal-Nész” perselyekben gyűjtenek. Tekintve azonban azt a körülményt, hogy Jeruzsálem Budapesttől nagyon messze van (a közmondás szerint is legalább oly messze, mint Makótól Jeruzsálem) az ellenőrzése annak, hogy e pénzt tényleg csak érdemesek vagy rászorultak kapják meg, nem lehet oly beható, mint amilyennek tényleg lennie kellene. Így előfordul, hogy bizony nemcsak szegények részesülnek e támogatásban, hanem olyanok is, kik más úton szerzett keresményükkal, vagy hazulról hozott vagyonukkal szemben ezt az adományt „mellékkeresetnek” tekintik. Ez a momentum egyik oka annak, hogy az úgynevezett „chaluka”-rendszernek, magában a zsidóságban sok ellensége akadt. Mert figyelembe kell vennünk, hogy Magyarországon néha sokkal szegényebbek adakoznak e célra, mint akik ezt az alamizsnát itt élvezik.

A begyűlt összeg a következőkép kerül felosz-

Absálon sírja az Olajhegy völgyében

(Hartmann Ignác felvétele)

Dávid vára Jeruzsálemben

(Hartmann Ignác felvétele)

tásra: Házasulatlanok (ön-állók) 20 frankot kapnak havonként. Gyermeektelen házaspár 46 frankot. Minden gyerek után neveltetés és tanítás címén havi 8 franc jár. A családok javarésze azonkívül ingyen lakásjogot élvez. A kolóniát alkotó 8 házat, melyben 400 lakás van, a kolel építette és az építési költséget nagyszámú lakás után jószerű magyar zsidók fedezték, akik életükben a lakásokkal rendelkezhetnek. A patrónus nélkül maradt lakást a kolel adja bérbe, évi 70 frank bérért.

Meg kell jegyeznem, hogy a magyar zsidóknak van itt az összesek közt a legjobb helyzetük

és a többiek valóságos arisztokratáknak tekintik őket.

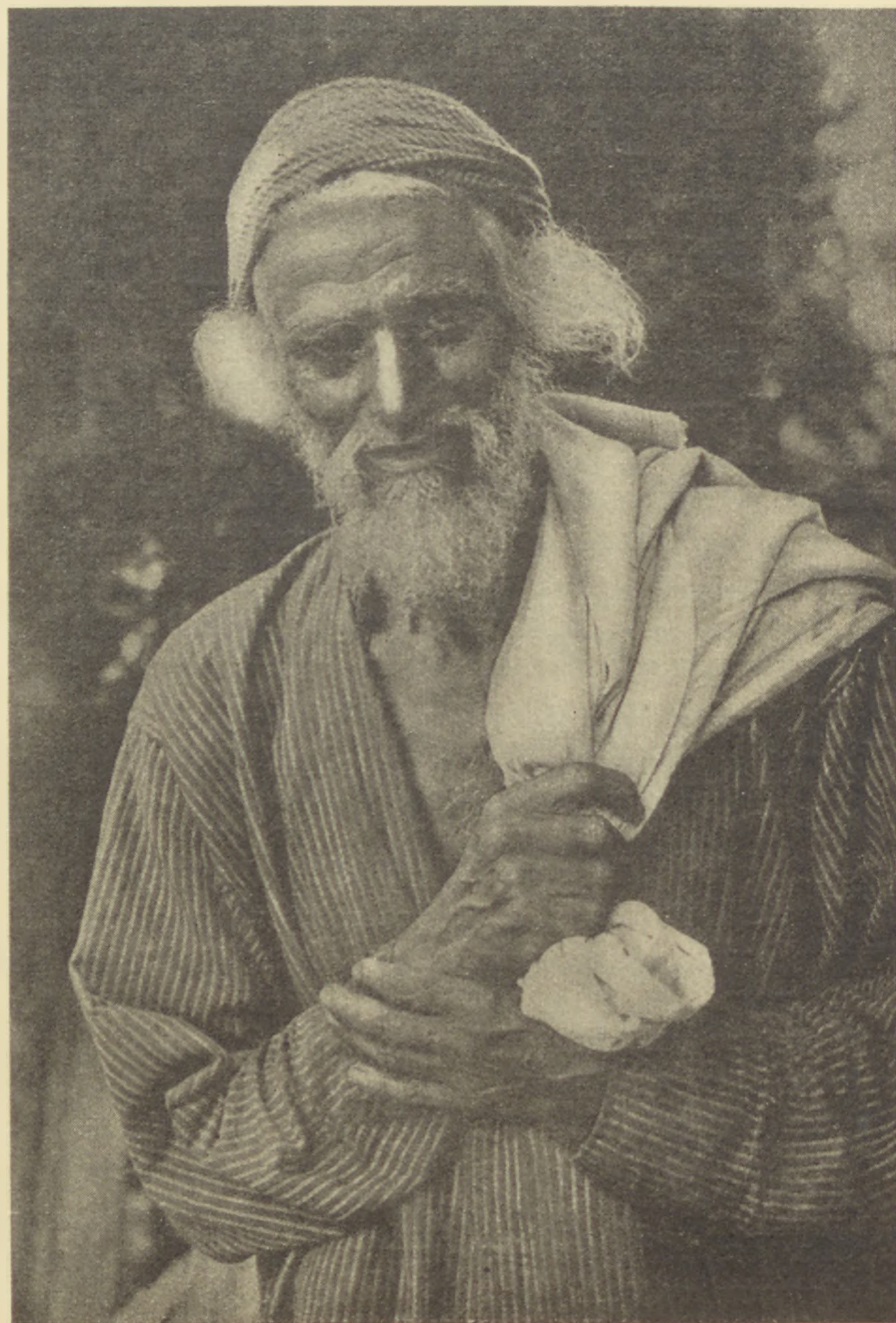
A bevándorlások és korai házasságok okozta folytonos gyarapodásnak azonban az lesz a következménye, hogy a magyar chaluka csökkenni fog, úgy, hogy a kolónia tagjai kénytelenek lesznek más foglalkozás után nézni. (Ezt a körülményt különben befolyásolja még az élelmiszerek állandó drágulása is.) Újabban előfordul, hogy az ifjak egy része Amerikába vándorol, hogy ott új foglalkozást kezdjen. A kivándorlottak helyébe azonban csakhamar újak jönnek.

Hogy a kolel-intézmény fennmaradhat-e hosszabb ideig, ebben a kérdésben a legfőbb szerepet a pénz játsza, mert míg annyi pénz fog hazánk-ból idevándorolni, hogy a magyar zsidók létminimuma biztosítva lesz, addig a kolónia fennmaradhat. Hogy nekünk kolóniánk legyen Jeruzsálemben, az nemcsak zsidó vallási szempontból fontos, hanem magyar politikai szempontból is, mert négyezer főnyi magyarság egy ilyen nemzetközi város kebelében reprezentáló erővel bír, amit alkalomadtán fel is lehet használni. De a palesztinai zsidó

Vízhordó jemeni zsidó tömlővel

(Hartmann Ignác felvétele)

Jemeni zsidó Jeruzsálemben

(Hartmann Ignác felvétele)

nemzeti politika is megkívánja, hogy mennél több zsidó gyűljön össze Jeruzsálemben, mert ezáltal a zsidóság aránya a többi lakossághoz nem változhat meg. Ez arány jelenleg 2:3, mert a körülbelül 110,000 lakosú városban több mint 70,000 zsidó lakik.

Megjegyzem még, hogy a cionistamozgalom, dacára annak, hogy a „chaluka“-intézményt elvetette, újabban mégis jó szemmel nézi azt, mert a kolel-zsidókból jó munkásokat remél a kolonizációhoz. Eddig egész Palesztinában vannak zsidó gyarmatok, kivéve Jeruzsálem környékét, hol csak a más vallásúak kolonizáltak. A cionistamozgalom most itt is dolgozni akar és szinte bizonyosra vehető, hogy ha majd Jeruzsálem környékén is felvirágzanak a zsidó kolóniák, a magyar „kolel“ serdülő ifjúsága szívesen fog a szorgalmas jemeniekkel versenyezve, az új gyarmatokon kínálkozó munkaalkalommal élni. Különösen, ha azokon vallásos szellem uralkodik majd. Mert akkor a vallásos szülők is szívesen látják ott gyermekeiket, ha nem fog kelleni őket a zsidó tradícióktól való eltávolodástól féltetni. Hiszen az új jeruzsálemi ifjúság nagyrésze úgyis resteli már a kegyelemkenyeret és örömeiből élne a keze munkája után.

DR. PATAI JÓZSEF: BIBLIAI CSATAKÖLTÉSZET

— Részlet szerzőnek az Imit idei Évkönyvében megjelent tanulmányából. —

allgatnak-e a mûzsák a fegyverek között? Hányszor cáfolt reá az idő arra az agyoncítált latin szentenciára, hogy „Inter arma silent Musea“! A lágyhúrú hárfák gyengéd hangjait csakugyan elnémíthatja a dörgő fegyverek zaja, de van költészet, amelynek a hangja mennydörgés, van a szívnek égzengéssel felérő hangja, amely ki-kihallatszik a csaták rettentő vészkiáltásaiból, a harcok félelmetes kaoszából is. „Van hangja a győzelemnek és van hangja a legyőzetésnek“ és ha a harc nemcsak a vitézség pálmájáért, hanem népek, nemzetek életéért folyik, akkor fegyverek között is megszólalnak a mûzsák és az ő szavuk is mint örökkévaló költészet — a történelemé.

Semmiképen sem alkalmi túlzás, ha azt állítjuk, hogy a bibliai költészetnek legszebb darabjai a harcok zajában születtek. Hiszen más népek ősköltészete is túlnyomórészen csataköltészet. A Hildebrand-ének, a Nibelungenlied, az Edda-dalok és amiről Tacitus beszél, az ősgermánok „Barðitus“-ai, pajzsénekei mind arról tanuskodnak, hogy a harcok, a csaták, a testi- és lelkiezők túlfeszítése és viaskodásai: a költészetnek legrégibb és legtermészetesebb forrásai, akárcsak a vallás és a szerelem. A bibliai költészetben is ez a három főmotívum dominál, a szerelem kisebb mértékben, a vallás és a harc motívumai pedig legtöbbnyire összeolvadnak, egymásba csendülnek, amínthogy a zsidóság költői, prófétái minden harcban, vere-ségben és diadalban egyaránt, az Úr kezét látták. A bibliának első nagyobb összefüggő költői éneke, amelyet az egyiptomi kivonulás után a Vörös-tengernél „énekelték Mózes és Izrael fiai“, így kezdődik:

Éneklek az Úrnak, mert fenséges Ő.
Lovat lovasával tengerbe vetett.
Erősségem és énekem az Úr, és lőn segítségem,
Ez az én Istenem, hadd dicsérjem Őt,
Atyáim istene, hadd magasztalom.

(Exodus 15. 1—2.)

Ez a motívum, amely a Zsoltárban (118. 14.) és Jesajában (12. 2.) is ismétlődik, végigvonul úgy-szólván az egész bibliai csataköltészetben és át-öröklődött, mint absztrakt költői kép más népek istenes költészetébe is. „Eine feste Burg ist unser Gott.“

De a bibliai csataversekben az Isten még nem valami absztrakttummá finomodott eszme, az Igaz-ság, a Jogosság ideája, hanem antropomorfisztikus képzetekkel tele Isten, aki nemcsak okozó, hanem cselekvő is, nemcsak szemlél és irányít a magas-ságokból, hanem mintegy személyesen is résztvesz népe harcaiban:

Az Úr harcos vitéz,
Az ő neve Jehova!

(Exodus 15. 3.)

És ez az, amiért ezekben a bibliai csataversekben élet duzzad, harc dübörög és szenvedély ágas-kodik. Mert minden mozdulat él, minden trópus, kép életben fogant, még az Isten is mint élő és fokozottan cselekvő személy szól bele a történe-ssekbe:

Jobbod, Jehova, hatalmas erőben,
Jobbod Jehova szétzúzza az ellent.
Fenséged nagyságával lesújtod támadóid,
Küldöd haragodat s megemészti őket mint a tarlót.
Orrod leheletéből feltorlódtak a vizek,
Futó habok megálltak mint a fal,
Megdermedtek a mélységek a tenger szívében!

(U. o. 6—10.)

Elevenségben, szépségben, erőben méltó utóda Mózes énekének „Debóra éneke“ a bírák korából. De míg a Vörös-tengernél Mózes kijelenti, hogy „az Úr harcol értetek, ti csak vesztegeljete“ (Exod. 14. 13.) és így Izrael csak passzív szerepet játszik, Debóra éneke csupa aktivitás, csupa élmény; nem csodatett játszódik le előttünk, hanem való-ságos harc, előkészületekkel, táborozásokkal, össze-ütközésekkel és „dobognak a lovak patái, hatalmas lovasaik ügetésétől“. (Bírák 5. 22.)

Éles gúny, finom, metsző szatíra hangja is bele-vegyül a fegyverek csörgésébe. Kétélű penge suhog és szabdal befelé és kifelé egyszerre. Fölényes szatíra a törzsek ellen, akik nem akartak Izrael felszabadításában résztvenni. Sorra dicsőíti a har-cos törzseket, Machír fiai közül jöttek a törvény-tudók és Zebulonból a tollforgatók:

Csak Ruben patakjainál nagyok a megfontolások!
Óh, minek maradtál az aklok között?
Hogy hallgassad a nyájak bégetéseit? —
Óh, Ruben patakjainál nagyok a megfontolások!
(U. o. 5. 16.)

De sokkal maróbb, sokkal kegyetlenebb az ellen-ség ellen irányított gúny, sőt az ének női szer-zőjét tekintve csodálatos, hogy még az anyai érzést sem kíméli. Leírja Sziszera megöletését balladikus szaggatottsággal. Sziszera betért Jáélhez, vizet kért, tejet hozott néki, hatalmas korsóból hozott tej-színét. Keze a szög után nyúlt és jobbjá munká-sok kalapácsához. És lesújtá Sziszserát, árfúrta a fejét, szétzúzta, széttroncsolta koponyáját. Lábai elé térdelt, lebukott, lepihent, lábai elé térdelt, le-bukott; ahol térdelt, ott esett el holtan. (U. o. 25—27.) Sziszera átfúrt koponyával hever egy nő ölében s otthon anyja nőkről és színes kendőkről ábrándozik, miket fia zsákmányul hoz majd haza:

Kinézett az ablakon és jajgatott
Sziszera anyja a rostélyzat mögül:
„Miért késik megjönni szekere?
Hol késnek kocsijának gördülései?“
Fejedelemasszonyinak legokosabbjai válaszolnak neki
S ő egyre azoknak szavait ismételteti:
— Nemde találtak, szétosztják a zsákmányt,
Egy leányt, két leányt minden férfiúnak,

Jenny Wylie :

Debora

Festett szövetelek zsákmányát Sziszerának,
Tarka kelmék zsákmányát öltözetül,
Színes kendők zsákmányát a nyakra!

(U. o. 28—31.)

Ez a gúnyolódás különben erősen emlékeztet
a Tenger énekének egyik passzusára:

Mondá az ellenség: „Üldözöm, utólérem,
Zsákmányt osztok, bosszúm töltöm rajtuk,
Kirántom kardomat s kiírtja őket karom!”
Leheltél leheleteddel s tenger borítá be őket,
Elmerültek, mint az ólom a hatalmas vizekben!
(Exodus 15. 9—10.)

A királyok korának mindjárt elején megvolt
a maga nagy lantosa, Dávid király, akinek a
zsoltárokon kívül reánk maradt egyetlen verse a
csatateren született: Dávid keserve az elesett Saul
és Jonatán felett. Hatalmas rapsódia ez, melyben
fájdalom és szenvedély hullámszik; tört ritmusú,
szaggatott nyelven szól, amely nem ír le, hanem
jelez és zokog, mutat és tombol. Az érzések kereszt-
hullámai között hánykódó léleknek rendszertelen-
ségével ugrik egyik tárgyról a másikra, gondolat-
ról gondolatra. Óskeleti poézis ez, mely szinte
természeti jelenségnek hat. Csak össze kell hason-

lítaniunk Gaston de Raimes bőbeszédű „utána-
költés”-ével, hogy lássuk, mennyire felette áll ez
az eredeti, ősi bibliai vers, a mely akkor, a filisz-
teusi csaták dombjának véráztatta talajából nőtt ki:

E bérceken, óh, Izrael,
Hullott le büszkeséged,
Hős óriásid veszteks el,
Óh, hogy így értek véget!

Gáthban a gyászhiért
Senki ne mondja,
El ne vigyétek
Askaleonba!
A filiszteus lánya
Még örvendni találna,
Még ujjongana rajta
A vad pogányok ajka.

Gilboa hegység,
Harmat és eső
Rád sose essék!
Eke ne szántson,
Hol fertőbe ért
A bajnoki vért,
Hol Saulnak pajzsa
Hullott véres sárba,
Mintha nem lett volna
Szent olajba mártva.

Saulnak kardja sohse tért még vissza,
Míg hősvérrel magát tele nem issza.
Pogány zsír volt mindig Jonatán íjján,
Mely sohse tért haza győzelem híjján.

Óh, Saul és Jonatán! Ti dicsők,
Kiket oly sok szeretet elárasztott,
Kiket a halál ketté nem választott:
Oroszlánoknál erősebbek voltatok
S mozgékonyabbak mint a gyors sasok.

Izrael lányai! Sault sirassátok,
Aki selymet, bíbort, ékszert adott rátok,
Aki aranydísszel vont a ruhátok.

A hősök a harcban, hogy estenek el,
Jonatán a bérceken halva hever!

Óh, testvérem, hogy fáj a szívem érted,
Mily kedves volt énnékem drága élted!
Óh, jobban csüngtem rajtad én,
Mint a szerelmes kedvesén.

Jaj, odaveszett minden támaszunk.
Győzelmet még mi hogyan várhatunk?!
(Sámuel II. 1. 19—27.)

Dávid *zsoltáraiban* megcsendül a héber csata-
költészetnek egész skálája. Harcra buzdító énekek,
hangos csatadalok, tábori versek, harcleírások, imák
csata előtt és csata után, fohászok és háladalok
a győzelemért. Kétség és remény, félelem és biza-
lom hangjai vegyülnek össze ezekben a harci
zsoltárokból, melyeknek egy részét ma zsidó és
nem zsidó templomokban egyaránt, mint béke-
idők jámbor könyörgéseit küldik a magasságos
egyek felé. Hiszen úgyszólván minden népnek zsol-
táros zsolozsmás frazeológiája a bibliából s főleg
a zsoltárokból van merítve. De azok a költői ké-
pek, trópusok, fordulatok és kifejezések, melyek
egy állandóan harcban álló, folytonosan hadvise-

lési eszközökkel operáló néptől való származásukra vallanak (kőszikla, rejtkehely, magaslat, menedék, pajzs, vért, vár, erősség, védelem, oltalom, segítség szaruja stb.), idővel teljesen elvesztették eredeti jelentésüket, harci alluziójuk megszűnt vagy eltompult és tisztán istennel kapcsolatos elvont fogalmakká váltak.

A 18. zsoltár, amely némi módosításokkal Sámuel II. könyvében (22. f.) teljesen ismétlődik, ezt a címet viseli: „Az éneklőmestertől, az Úr szolgájától, Dávidtól, aki ezt az éneket énekelte az Úrnak azon a napon, mikor az Úr megszabadítá őt minden ellenségeinek kezeiből és Saul kezeiből“. A zsoltár maga szinte foglalhatja a harcokban fogant zsoltárköltészetnek, amely még tele van antropomorfizmusokkal. Az Isten leszállásáról és nyilvetéséről való leírás majdnem emlékeztet Homer Iliásának híres pestisjelenetére, amint a haragvó Apolló jön és nyilakat lövel a dördülő felhőkből:

Meghallgatta csarnokából hangomat
És fohászom füléhez jutott.
És megrendült és megindult a föld,
A hegyek alapjai megínogtak.
És megrendültek, mert haragra gyúlt.
Füst szállt fel orrából,
És szájából emésztő tűz,
Izzó parázs gerjedt belőle.
Lehajtotta az eget és leszállt
És ködhomály volt lábai alatt.
Kerubra ült és repült.
Száguldott szellők szárnyain,
Sötétséget tett rejtkehelyévé
Sátra körülötte a sötét vizek, sűrű fellegek.
És mennydörgött a mennyekben az Úr
És a Magasságos zengett hangjával,
Jégeső hullott és tüzes parázs.
És kibocsátá nyilait és elszéleszté azokat
S villámokat lövelt s megháborította őket.
(1—18.)

A zsoltár első részének antropomorfizmusait ellensúlyozza a következő rész, amely Isten egyedülvalóságát, a háború kimenetelében megnyilatkozó igazságszolgáltatását dicsőíti:

Mert te megsegíted az elnyomott népet
S a fennhéjázó szemeket megalázod.
Mert te gyújtod meg az én szövétnekemet,
Az Úrazén Istenem megvilágosítja az én sötétségemet.
Mert veled futok táborok ellen,
És Istennel átugrom a kőfalat.
Az Istennek útja tökéletes,
Az Úrnak beszéde tiszta.
Pajzsuk ő azoknak, kik bíznak benne,
Mert kicsoda Isten az Úron kívül?
És kicsoda kőszikla, a mi Istenünkön kívül?
(28—46., 50.)

Ennek a harci zsoltárnak motívumait találjuk meg feldaraboltan, szétszórta a többi harci vonatkozású zsoltárok között is. Amí itt állítás, másutt óhajítás; amí itt mult, gyakran jövő; amí itt hála, más helyen fohász. A 144. zsoltár pl. szintén az Úr dicsőítésével kezdődik. És itt mint fohász ismétlődik a 18. zsoltár leírása:

Uram! hajlítsd meg az eget és szállj le,
Érintsd meg a hegyeket, hogy füstölögjenek.
Lövelj villámoddal és szórd szét azokat,
Küld le nyílaidat és háborítsd meg őket! (5—7.)

A 35. zsoltárban Dávid mint harcos vitézt szólítja meg az Istent:

Harcolj az ellenem harcolókkal,
Támadj az ellenem támadók ellen.
Ragadj pajzsot és vértet s jer segítségemre!
Szegezz dárdát és zárd el üldözőim útját,
Szólj az én lelkemhez: Én vagyok szabadítód!
(1—3.)

Sokszor harcban is a leglágyabb, a leggyengédebb hangokat üti meg a zsoltáros, mint ebben a mindenesetre már későbbi származású versben:

Ne add gerléidet vad állatoknak martalékul.
(74. 20.)

Sokszor pedig szinte erőszakkal, szemrehányásokkal ostromolja az eget:

Elhagytál minket és megszégyenítettél
És nem vonultál ki, Isten, seregeinkkel! (44. 10.)

Jenny Wylie:

Mirjam

Valóságos kaszárnyanótának hangzik a következő vers, amely abban a zsoltárban fordul elő, amelyet a felirat szerint akkor énekelt Dávid, „amidőn legyőzte Aram Naharajímot, Aram Cóbát és Joab visszatért és megverte Edómot a sós völgyben, tizenkétezer embert“! (60. l.)

Efraim fejem támasza,
Jehuda a törvényszékem,
Moab mosdómedencém
Edómra vetem sarumat
Fílisztea velem mulat. (60. 9—10. és 108. 9—10.)

A 46. zsoltár „az éneklőmestertől, Kórach fiaitól, dal az ifjúságnak“ a győzelmesen befejezett háború, az újonnan berendezkedett béke himnuszának hangzik:

Isten a mi oltalmazónk, biztos menedékünk,
Szükségünkben segítséget gyorsan küld minékünk.

Inoghat a föld alattunk, nekünk félnünk nem kell,
Hegycsúcsokat nyelhet el a felkorbácsolt tenger.

Sustoroghat tornyosodva vize zúgó árja,
Reszkethetnek bércecs hegycsúcsok büszke dagályára.

Szent városunk vígan örül csendes csermelyének.
Benne Isten hű szolgálói biztonságban élnek.

Nem inoghat sohasem, mert Isten védi, óvja,
Megsegíti virradatkor Ura, alkotója.

Tántorognak, megrendülnek népek, birodalmak,
Meginognak világok, ha Tőle hangot hallnak.

A Seregek Ura, Isten van örökké vélünk,
Sziklánk, Jákob istene, véd, senkitől sem félünk!

Nézzétek és csodáljátok Isten sok nagy tettét,
Kinek örök hatalmától függ a lét és nemléte.

Megszüntet vad háborúkat, íjjakat zúz széjjel,
Lándzsát tör szét s hadszekeret felperzsel tűzével.

„Tudjátok, hogy én uralgok a nagy mindenségen,
Egész földön minden nép közt terjed dicsőségem.“

A Seregek Ura, Isten van örökké vélünk.
Sziklánk, Jákob Istene, véd, senkitől sem félünk!

Rehobothi kolonista a mandulakertjében

ABÁDI IMRE: SZENTFÖLDI ESTI EMLÉK:

nap egyik szemével már az újvilág felé kacsintott, de a másikkal még piros hévvel, bőséges sugázzal simogatta a vidéket. Karcsú lovam, mely büszkén, emelt fejjel és oly könnyedén indult velem, már fáradt, csüggedő. Egy apró tanya mellett poroszkáltam s amint a tanya bejáratát jelző fasort elhagytam, egy fiatal leány fordult az útra és szembejött velem. Az arca piros volt, mint a kunsági selyem alma, fején fehér kefrét viselt, lábain pedig fapapucsot.

— Salom, Rachel!

— Salom, adoní.

— Ma at noszét bökadéché? (Mit viszel abban az edényben?)

— Majím. (Vizet.)

— Karím? (Hideg?)

— Kén. (Igen.)

— Tén lí móat. (Adj egy keveset.)

A leány közelebb lépett. Lovam éppen ingerülten rázta le fejről a legyeket és dobantott a lábával.

— Nem hamis a lovad?

— Ne félj attól drágám — szóltam biztatólag, mire fölnyújtotta a fekete agyagkorsót, melyet egy-két korty után már visszaadtam neki.

— Nem izlik?

— Hát azt hiszed Rachel, hogy szomjas voltam? — szóltam mosolyogva.

— *Nechama* vagyok én, nem Rachel.

— Ó, bocsáss meg, hogy nem találtam el a nevedet, bocsáss meg.

— Én davar — szólt a leány, ami azt jelenti, hogy nem tesz semmit, nem baj.

— Hát nem haragszol rám *Nechama*?

— Nem.

— Igazán nem? — bizonyítsd hát be valamivel, adj valamit emlékébe.

— Mit adhatnék én neked emlékébe?

— Hogy mit adhatnál, hogy mit?... Hát egy... csókot, egy röpke csókot, *Nechama*, olyan könnyűt, amilyennel a távoli narancsligetek esti fuvalma illeti az arcunkat, csak olyan könnyű csókot, *Nechama*, csak olyan könnyűt, de amelytől mégis mámor borul a szívünkre, pedig a liget oly messze, messze vantólunk.

— Egy csókot!? — kacagott *Nechama* —.

Talán tifelek olyan egykettőre dobálják a csókokat.

— Miért mondod úgy, hogy „tifelek”? Tán nem tartasz judeainak?

— Nem hát.

— S vajjon miért nem?

— Hát csak látom, aztán meg a judeai leszáll a lóról, ha egy nővel beszél.

— Leszállok én, Szépem, egy csókért örömet.

— No, akkor ne fáradj, mert azt nehezen kapod meg.

— Hejh, Nechama, nem így beszélnél te, ha leszállnék!

— Ki tudja — mosolygott a leány.

— Én tudom azt, Nechama; de rögvest este lesz és Rechobot még messze van úgy-e?

— Nem, ha itt a réti dűlön mégysz, még napszállta előtt is ott lehetsz.

— Köszönöm, Nechama, salom, szép Nechama!

— Salom — szólt utánam a leány, miközben visszafordultam és a dűlő felé léptettem. Ez a keskeny dűlő egy terjedelmes mezőségre vezetett, melyet oly sűrűn borított egy arankaféle mezei virág — de a mák vagy a pipacs kelyhének nagyságában —, hogy az egymásmellé simult, aranyfénnel ragyogó kelyhek egy végtelenbevesző aranytáblát alkottak. És ez a sárga, mozdulatlan sík egyszerre csak megremegett, megrázta millió arany mozaikját, mintha indulni akart volna valamerre, mert az esthajnali fuvalom meg a nap játszani kezdett rajta. A szellő halk kommandót fújt felette, mire a karcsú kocsánok rengetege akár csak egy kitűnően fegyelmezett sereg, egy ütemre hajtotta le a kelyheit és ekkor a nap beléjük pillantott, mint egy óriási aranytükörbe, mely csillogó fényárral felelt neki. És ez a tükör a szellő játékára minduntalan megtört, kettévált, újra meg újra leborult a távozó nap piros csókja előtt.

Ennek a színjátéknak a hatása ujjongott még bennem akkor is, mikor az esthomályban már bágyadt fénysugarak derengtek felém az elért falu eukaliptuszainak kövér, lomhán a föld felé nyúló ágai mögül. Először csak mint apró, széjjelszórt, bizonytalan csillagszemek integettek ki a házakból, aztán egyre határozottabb formában mutatták az ablakok alakját. A faluból egy mohamedán asszony közeledett, fekete fátyol volt az arcán, a fején pedig fehér lepedő, mely lenyúlt a hátára, meg a vállaira. És ezzel a külsővel bizonyos rejtelmességet adott a község esti hangulatának, mintha arról a mesebeli szigetről jött volna, melyet egy tenger melléki népmondából ismerek... Két oldalt a főutca során az est sötét fátyolába burkolva a

A Jaffai utca Petach Tikvában

megmerevedettség mozdulatlanságával álltak a fák. A kocsit homokszőnyege puha, süppedő, nesztelenül jár rajta lovas és gyalogos egyaránt. Két lovas-somer haladt el mellett, de csak a fehér kefiját láthattam már a fejükön s amint lovaink egymásra pillantottak, fényes, nagy szemük vagy a fejszerszám ezüstje? — megvillant a homályban. Éjjeli szolgálatra mentek a somerek és halkán köszöntöttek: „Salom, salom”... Tovább haladtam az utcát szegélyező fák sora között. A dús lombosított koronák csaknem összeértek a magasban és a csillagos égboltozatból csak egy keskeny sávot hagytak szabadon. Nem találkoztam senkivel. Egyes házak messze bent a kert mélyében gubbasztottak és csak egy egy pisla lámpás jelezte az ámbituson, hogy ott is emberek laknak, akik zavartalan, boldog álmra dőltek már a nappal nehéz munkája után. Nesztelen léptekkel haladtam beljebb, beljebb. Az utca sötétjét most egy széles fénysáv vágta keresztül, mely egy boltajtóból áradt kifelé. Lovam megállt és fujni, idegesen remegni kezdett e váratlan világosság előtt, miközben csökönyösen háttal fordult velem az ajtónak. S amint így megfordultam a terebélyes bolti lámpa a szemközti ház virágos kertjéből is mutatott egy részletet. Éjjel nyitó, lilafehér liliomok csoportja állt ott a rács mögött, a fénysáv világosságában, akár csak egy csapat karcsú, fehér ruhás leány a bálterem sarkában: — a dús virágzatú pelargónia-sor bársonypiros pamlaga előtt. A ház bejáratánál emberek ültek, akiket inkább csak sejteni lehetett a sötétben.

— Jehudim — szóltam feléjük egy barátom lakása iránt tudakozódva, bár kedvem lett volna még órákig szótlanul bolyongani a falu csöndjében, anélkül, hogy bárkit is megszólítanék, vagy megzavarnék esti melázása közben, de lovam már fáradt volt, a legközelebbi mellékutcába fordultam tehát az útbaigazítás szerint. A fák itt alacsonyak

voltak, úgy, hogy az alsó lombokat a fejemmel érintettem. Egy nyitott ablaknál mandolinjáték fogadott; sötét szobában, mely a hangok után ítélve tágas és magas lehetett — valaki egy kedves dallal foglalkozott, halkán, díszkréten és annyi érzékenységgel, mintha meleg, lüktető szívével pengette volna a hurokat. Egy szerelmi dal volt, úgy kezdődik hogy: „*Enájim jafot...*“ (szép szemek). Egy kis szerelmi dal, melynek minden akkordja az öskeleti melódiák és az évezredes zsidó bánat motívumaival van átszőve. Oly intenzív ez a dal, annyira a lélek mélyére ható, mert a fájdalom vesszejével suhint reá... Halkan, reszketeg szállt ki a sötét szobából és mintha a fák lombkeble is sóhajtott volna vele a csendességben... Nesztelenül haladtam el a fák alatt, olyan nesztelenül, mint az árnyék. A dal megszakadt, néhány pillanatnyi szünet következett és újra felsóhajtott: „*Hajh-rómizotéhen*“... rö-mi-zo-té-hen... (Hej, kacsintásuk, kacsintásuk.)

Leszálltam a nyeregből és úgy vezettem a lovat magam után. A ló óvatosan, előre nyújtott fejjel, idegesen figyelve követett. A ház kapuja, melyben barátom lakott, nyitva volt és így észrevétlenül kerültünk be az udvarra. Barátom nem volt otthon, a szolgálóleány az előszobából betessékelte az ebédlőbe, névjegyemet pedig bevitte úrnőjének. Először úgy láttam, az ebédlőben nincs senki, de amint jobban körülnéztem, észrevettem, hogy az egyik sarokban ott áll barátom atyja és behunyt szemmel, egy kissé magasba emelt arccal és mozdulatlan testtartással esti imáját végzi. Egy pillanatig tünődve álltam az asztal mellett, aztán az ablakhoz lépve és kelet felé fordulva, hódolattal hajtottam meg a fejemet: „*Asré haam sekacha lo, asré haam seadonaj elohav*“... — (Boldog a nép, melynek így fordult sorsa, boldog a nép, melynek az örökkévaló az istene.)

KACZÉR ILLÉS: BÖLCSÖDAL

Úgy úgy, kicsi lány,
Rázogasd a kis kacsódat, rázd.
Muzsikál a két parányi öklöd:
Mint két gyémántcsengetyű, úgy hinti el a lázt.

Csi-csi, kicsi lány.
Elbágyad a két fehér virág:
Mártogasd a lámpafénybe, úgy, úgy.
S most pihentesd fejed mellé bimbós violád.

Csijja, kicsi lány,
Jön a setét, csijja, föl ne kelj.
Fejed fölött Uriás, az őrző,
Bölcsöd körül patak folyik: csupa, csupa tej.

Dunnyogj, kicsi lány,
Hallgatózik körülte az éj.
Orrodon át, ezüstfuvolácska,
Mámoreldó ének száll a csillagok közé.

GUTTMANN MÖR: ZSIDÓ MISZTIKUSOK

— A Zohár —

mit eddig a Zoharból megismertünk, inkább annak exegetikai és poétikus része volt és így nem is nyerhetünk még belőle teljes képet a miszticizmusnak a szellemi élet világtörténelmében játszó fontos szerepéről. A miszticizmus, mely látszólag a fanatikus vallásosság inkarnációja, mely első pillanatra és felületes megtekintésre, mint a türelmetlenség és szélső konzervatizmus prototípusa áll előttünk: alapjában véve a liberalizmus és vallási haladás első képviselője volt. A misztikusok voltak a legelsők, akik a vallás és gondolkodás közötti antagonizmus legyűrésével megpróbálkoztak, ők voltak az elsők, kik az egyéniség harmónikus lelkével megéreztek, hogy a fantázia és az ész, mely két lelki erő nyilvánulása a hit és gondolkodás, nem lehetnek végeredményükben egymással ellentétesek s hogy a kettő között minduntalan felmerülő harc oka az emberben rejlő defektus, vagyis a szintetikai képesség hiánya. Ott, hol az egyén lelke elég gazdag, hol az egyénben a lelkierők nemcsak külön-külön, hanem harmónikusan és együttesen tudnak működni, ott nem lehet szakadás a hit és gondolkodás között.

„A tudás, melyet az embernek tudnia kell, hogy teremtményének titkát megismerje — mondja a Zohar — a következő: Kutatnia kell önönmagát, testét és testének épületét, kutatni kell lelkét és lelkének lényegét, honnan került és hova tér meg és mért van itt, kutatnia kell a körülötte lévő világ titkát, mért lett, mi célja és az ember helyzetét a világban és végre kutatni kell a felsőbb titkokat, az istenség titkait. És aki mindezeket nem tudja, hiába van kezeiben mindenféle jó cselekedet és jó tett, nem ér ő vele semmit, hogyha nem ismeri teremtményének titkait“.

A mint ezekből látjuk, a miszticizmus megadja egy teljes világnézet vázlatát, mely magában foglalja az élet minden fontosabb nyilvánulásának metafizikáját. A test, a lélek, a világ és az istenség felfogását. Természetes, hogy bár így megvan adva a szisztéma vázlata, mi itten még sem adhatjuk a szisztémát, mert a dolog lényegében rejlik, hogy szigorú értelemben vett rendszerről a Zoharban szó alig lehet. Legfeljebb néhány alapgondolattal ismertethetjük meg a közönséget, a sarkpontokat adhatjuk, melyek a miszticizmusnak az ő sajátos és egyéni vonását adják.

Egyik ilyen gondolata a miszticizmusnak az „Egységesség“ fogalma, melyhez sokban hasonlít a monizmus, de különösen a pantheizmus, amely tulajdonképpen a kabbalából lett átvéve, illetve átformálva. Az „Egy“ fogalmához hasonlót csak a Vedákban találhatunk. A Zohar erre vonatkozó

szavai a maguk egyszerűségében és klasszikus tömörségükben teljes képét adják a fogalomnak:

„Kezdé Eljáhu próféta és mondá: Világok ura, Te vagy az Egy, de nem a számolható, Te vagy a Magasságok magassága, Te vagy a Rejtelmek rejtelve, gondolat Téged nem fog, Te teremtetted a tiz Sefirát, hogy vezessed általuk a világokat, a rejtett világokat és a nyilvánvaló világokat, Ő általuk rejtetted magad az emberek előtt és Ő általuk leszel nyilvánvaló az emberek előtt. Tiz a Seférák száma, de általad eggyek ők és Te kapcsolod őket eggyé, Te vezeted Őket s nincs ki vezessen Téged, Te vagy bennök és Te vagy kívülök, Te vagy fenn és Te vagy lenn, Te vagy az Első és Te vagy Utolsó, Te vagy a Minden, Te vagy az Örökkévaló, aki vagy a világoktól világokig, áldott legyen Neved mindörökké.“

Az „Egy“ itt posztulált fogalmából következő logikai kényszerűséggel a miszticizmus többi gondolatai. Egyik legsúlyosabb és hatásaiban — különösen etikailag — legfontosabb e tétel: Isten, Izrael, Tora együtt: egy. Ennek a tételnek a posztulálása megállapítja az ember szerves összefüggését az erkölcsi világrenddel s ennek folytán Istennel, lévén Isten az erkölcsi világrend maga. Már most, ha Isten és Ember egy, természetes, hogy a kettő összefüggése egymással többé nem külső, viszonyuk egymáshoz nem a szolga és az úré, hanem belső, mintha úgyszólván egy test vagy egy lélek volnának.

A zohari filozófia egyik sarkétételét, a szubjektum és objektum közötti viszonyt fejtegeti a következő részlet, amely a maga mélységében és egyszerűségében, valamint exigézésének frappirozó voltával cáfolása mindannak a sok lehetetlen lenéző kritikának, melyekből a Zóharnak oly bőven kijutott:

Kezdé Rabbi Eleazár és szólott vala imígyen: Jesaja próféta mondá:

שאו מרום עיניכם וראו "מי" ברא "אלה"

Emeljétek szemeitek a magasba és nézzétek „ki“ teremté „ezeket“.

Emeljétek szemeitek — hova? Oda, hova minden tekintet vágyik és ez a „meglátások kapuja“. És ha odáig tudtok emelkedni, a Világosságok Világosságánál meglátjátok, de nem látással, megtudjátok, de nem tudással: hanem Isten kegyelméből való megismeréssel, hogy az Ősrejtelmes, a Kérdések kérdése, akiről azt kérdik: „ki“ „מי“, teremté „ezeket“ „אלה“. E két titokról szól az írás szava: מקצה השמים עדקצה השמים az ég egyik szélétől az ég másik széléig. Hogyan értendő ez? Ez így értendő: Az „ég egyik széle“ ez a Rejtett, Láthatatlan, a Magasságok Magassága, ahova földi szem nem ér és mert így láthatatlan és felfoghatatlan illik rá a kérdés „Ki“ „מי“. Mert e „Ki“ az a Felfoghatatlan. De mivelhogy az ember néz és kérdez és kutat és száll a megismerésben fokról-fokra, lejjebb és lejjebb, míglen a láthatókhoz és érezhetőkhöz ér, ez az „ég másik széle“ ekkor

kérdi: „mi“ „מה“ „Mi“ az, amit látok, „mi“ az, amit tudok, „mi“ az, amit kutatok, hisz minden épp oly rejtelmes, épp oly titkos pecsétekkel lezárt, mint annak előtte. A „Mindennek“ ez a kettős formája: a „ki“ és a „mi“, az első a láthatatlan erő, az „ok“: míglen a második a látható, az „anyag“ az „okozat“ és minkettő egyformán mélységes titkokban bővelkedők. Az „ég alsó szélét“ és az „ég felső szélét“ köti össze „Jákov“ az Ember, aki mindkettő: anyag és erő, egyesíti magában a láthatatlan lelket és látható anyagot, ő mindkettő a „ki“ és a „mi“. Ez a próféta szavainak rejtett értelme: Emeljétek szemeitek a magasba és nézzétek „ki“ teremté „ezeket“.

És szólott erre Rabbi Simon: Eleazár fiam hadd félbe szavaid, hogy nyilvánulna rejtelve a felsőbb titkoknak. Elhallgatott erre Rabbi Eleazár, felzokogott Rabbi Simon és meghökkent egy pillanatra, azután szólott imígyen: Midőn egyszer a tenger partján bolyongtam, szembe jött velem Eljáhu próféta és kérdé: Rabbi, tudod-e, mit jelentett a próféta szava: „Emeljétek fel szemeiteket és nézzétek, ki teremté ezeket?“ Mit értett e szó alatt „ezeket“? — Ezeket? feleltem, a földet, az eget, a csillagokat, a tengert és ezt az egész fenséges világot. Mi újat mond akkor? kérdé Eljáhu, hisz ezeket mindig látjuk. Avagy talán valamely rejtett dologra akar rámutatni, úgy miért mondja, hogy néznők „ezeket“, hisz „ezek“ a nyilvánvalók, a mindenkitől látottak. És a próféta felfedte előttem a szavak szent, rejtett értelmét:

Hogy a Rejtelmek Rejtelmében elhatározódott az Akarás a nyilvánvalósulásra, a végtelen először egy pontba zsugorodott, ez neveztetik semminek, mert megmérhetetlen és felfoghatatlan. Ez, hogy nyilvánvalóbbá óhajtott lenni, szülte az „Eszmét“. De az Eszme, mint olyan önönmagában felfoghatatlan, hogy láthatóbb legyen, rajzolt rajzokat, formált formákat, míglen formált egy rejtett Fényességet, egy mélységes alapot, mely bár önönmagában rejtett és megismerhetetlen, de mert nyilvánulásaiban látható, megengedi a kérdést önönmagára visszavonatkoztatni és erre a fogalomra illik a szó „Ki“ „מי“. Nem mintha tudhatnánk valamit az Ő valódi valóságáról és fogná lényegét a kérdés, hanem mintha csak kérdenők: Ki az, akit nem ismerünk? Ez tehát kérdés, de nem, amely feleletre vár, hanem a „Kérdés“ önönmagában. Ő a Van és a Nincs, a Lét és a Nemlét, mély és rejtett, oly rejtett, hogy név lényét nem érheti, csak kérdik „Ki“ „מי“. Hogy eszmei formájában így nyilvánult, még nyilvánvalóbb akart lenni és másik formájában is megjelenni, még egy mezt öltött magára, ezzel láthatóvá lön s ekkor már illethette a név „Ezek“ „אלה“. És hogy így meg volt a kettős forma, a láthatatlan és látható, egybefonódott a két forma, a „Ki“ „מי“ és a „mi“ „אלה“ és lettek tökéletesek egymással és egymástól s lön a kettő összeforrásából Isten neve אלהים és amíg nem volt a fogalom „Ezek“

אלה nem lehetett Isten אלהים. És ez volt bűne az aranyborjú imádóinak, hogy mondták „אלה” „Ezek” Isteneid Izrael, ők csak az „Ezek” fogalmát látták, az anyagot, a láthatót és nem a láthatatlant, a „Kit” מי. És amint a teremtés egybekapcsolódása a „Ki” és a „mi” fogalmának, úgy kapcsolódnak minden pillanatban és ez minden létezés alapja. Ez a próféta szavainak rejtett értelme: „אלה” ברא „mi” a „ki” és a „mi” együtt Isten neve, áldott legyen Ő.”

Az Isten-fogalomnak ez a mindent átfogó magyarázata természetesen a vallásos felfogás legmesszebbmenő szabadságát jelenti. Ilyen gondolatoktól, a gondolatszabadság diadalától várja a Zóhár a Góluszból való megváltást, amidőn az írás szava teljesül és fiait majd „Isten maga fogja vezetni és nem lesz mellette idegen Isten”.

„És az időknek végén midőn nyilvánvalók lesznek e szavak és Izrael megkóstolja az élet fáját, mely a Zóhár könyve, teljesülésbe mennek az írás szavai, hogy: telve lésszen a föld tudással, miként a vizek a tengereket elárasztják és arról szól az írás szava: Szabadság lésszen hirdetve mind a világokon.”

BARTA EMMY: A HAZÁTLANOK

*Hát megindul megint a bús menet,
A gettó népe megint útra kél
És belesír a néma éjszakába
Az ősi ima: Semá Jisraél.
És mennek-mennek csillagtalan éjen,
Tövíses úton, gyilkos ködön át,
Örök egy Isten! im kétezer éve
Járja már néped a kálváriát.
Vérvirágos sebes lábuk nyoma,
Sóhajos útfuk merre csak vezet,
Varjak kárognak, koboldok víjjognak
A csapzott hajú, gyászos sereget...*

*... De kísüt még az Úristennek napja
És elül a köd a rétek felett.
Madárdal csendül, száll hozsanna-ének,
Halljad Izrael, te Egyetlenegy!
Lesz újra kis hajlék, lámpavilágos,
Vén kemencében vidám tűz ropog,
Ünnepi esték ájtatos csendjében
Sok pénteki gyertya lángja lobog.
Lesz újra tűzhely, dúcos puha kenyér,
Villanva fehérén asztal terül
S hogy bajtól óvja, védje a kis házat,
Az ajtóféltre mezüze kerül.
És zsinagóga lesz majd a felvégen
És iskola a kis templom megett,
S orgonafa a templomudvaron,
Hol imát mormol a saktergyerek.
És néha csendes boldog alkonyatkor
Mult bánatoknak halk emléke hull...*

*... Fejetek fölött újra zúg az orkán,
Ne féljete, még virraszt fent az Úr!*

DR. EISLER MÁTYÁS: IN MEMORIAM

SZILASI MÓRIC

HALÁLÁNAK TIZEDIK ÉVFORDULÓJÁRA (MÁJ. 15.)

Nem mond igazat a régi példaszó: gutta cavat lapidem. Vagy ha igazat mond, az emberi szív kövebb a kőnél, mert a fájdalommal viselős és könnyet szülő élet nem hogy puhítaná, de mind keményebbé paskolja sűrűn hulló könnycseppjeivel. Másként hogyan is tudnánk elviselni az egymásután koppanó ütések, amelyekkel szívünket morzsolja az élet?

És mégis, puhamárvány a szív, amelynek drága anyagából a legmaradandóbb emléket faragja ki a nemfeledő szeretet, az örökkévalóságnak dolgozó ez isteni művész, mihelyt magához méltó tárgya akad. És mi lehetne méltóbb tárgya a hálás emlékezésnek, mint egy jó és nemes, igaz és erős ember, akit szerettünk és mivel szeretnünk kellett, nem bírjuk feledni őt!

Szilasi Mórict sem felejtették még el azok, akik ismerték és mert ismerték, szerették. A rohanó idő sebes árja nem moshatta el annak a férfiúnak az emlékét, akinek varázslatos egyénisége ellenállhatatlan erővel hatott mindazokra, akik mint barátai vagy tanítványai közel férhettek lelkéhez. Róla emlékezve kiújul szívünkben a fájdalom, hogy el kellett őt veszítenünk, de újra éled bensőnkben az öröm is amiatt, hogy a miénknak mondhattuk. Ki ne értené meg tehát azt a kívánságunkat, hogy egy pár vonással felújítsuk képét a magunk számára és azok számára is, akik nem ismerhették?

*

Szilasi Móric a Dunántúlnak volt szülőtte, java életét mint fővárosi gimnáziumi tanár, utolsó három esztendejét mint egyetemi tanár Kolozsvárt töltötte és már 51-ik évében a rákoskeresztúri zsidó temető egy díszsírhelyén talált örök pihenőre. Voltaképen tehát kevés ideje és módja volt annak a magasabbrendű tudományos munkásságnak kifejtésére, amelyre tehetsége, tudása és hajlama predesztinálta. A magyar középiskolai nyelvész-tanár nyomorúságát sinylette ő is: a sok lélekölő munkát, látható eredmény nélkül. Az egyetemi tanári kinevezés oly későn, 48 éves korában érte — ugyanakkor lett az Akadémiának is tagja — hogy már nem maradt ideje nagyszabású tudományos tervei végrehajtására. Bár nagyon szerette az ifjúságot, természeténél fogva inkább tudós volt, mint nevelő. De mint tudós nem koncentrált a erejét egy vonalra: két tudomány szakot mivelt, a klasszika filológiát és a magyar nyelvészetet. Amaz kenyeret adott neki, ez szívéhez állott közelebb. De ebben is nem volt elég szerencséje. Tehetsége irányánál fogva őt inkább a tudomány egyetemes nagy problémái érdekelték. De az ő szakmájában még nagyon sok az előzetes tennivaló: hiszen az újabb magyar össze-

hasznosító nyelvtudomány még csak Budenczcel kezdődik, akinek Szilasi kedves tanítványa volt. Munkássága így legnagyobb részt anyaggyűjtésben merült ki. De mivel nagy akribiával és lelkiismeretes gondossággal dolgozott, közreadott munkái maradandó értékűek. Ezért várhat Szilasi, a tudós, még tovább is arra az emlékbeszédre, melyel az Akadémia egy évtizede tartozik neki. Ha elméleti konstrukciókat állít vala fel, amelyek gyorsan szoktak elavulni, nem várhatott volna. Ilyen posthumus szerencséje akad olykor a tudósnak.

*

Egyetemességre törekvő volt Szilasinak nemcsak tudományos, hanem egész emberi egyénisége is. Lelki élete ment minden egyoldalúságtól, műveltsége a lélek minden nemes erőforrásából táplálkozott. Ezért hatott olyan harmónikusan az egész ember, hogy szinte művészi gyönyörűség volt őt látni, hallani. Férfiasan szép megjelenése csak fokozta ezt a kedvező benyomást: vállas alakja, délceg tartása erőt és könnyedséget fejezett ki; magasan ívelt homloka, mély tűzű szeme gondolkodó elmét és érző szívet árult el. Beszéde világos, élénk, ötletes; kedélye derűtségre hajló, érintkezési módja közvetlen és finom. Az erő és báj olyan összetétele nyilatkozik meg egyéniségében, amely elragadóvá tette azt.

De a műveltség Szilasi életének nemcsak formái tényezője volt, hanem lényeges tartalmát fejezte ki. A legnagyobb intenzitással és a legvilágosabb öntudattal élt lelki életet. Minden érdekelte: a természet és a művészet, a történelem és a jelen élet, az emberek társadalma és az állatok világa, az élet minden megnyilvánulása. Mindebben pedig nemcsak az a felszínes érdeklődés vezette, mely csupán a szemet köti le, hanem a mindennek megértésére való törekvés, mely a magasabb rendű lélek szervezeti sajátsága. Különös előszeretettel figyelte meg azt a csodálatos törvényszerűséget, mely az élők világában mindenütt érvényesül és a megfigyelés mély vallásos hitet keltett benne és imádatos hódolatot ébresztett szívében Isten iránt. Vallásos kedély és már ennél fogva is költői lélek volt. Ha tudóssá nem válik, költő lett volna belőle. Intím alkalmakkor csakugyan szívesen és ügyesen verselt is.

A magasabb rendű lelki élet minden feltételét egyesítette magában Szilasi: mély érzést, erős akaratot, világos gondolkodást. Jósága nem csupán individuális, mint a közönséges „jószívű” emberé, hanem egyetemes jóindulat, amely kiterjed az egész emberiségre. Elvégre a tigris is szereti a maga kölykeit és rettenetes Ivánnak is lehettek barátai, akiket szeretett. De az igazi szeretet magához öleli az egész emberi nemet. Szabad gyűlölni is, hogyne, egyeseket, akik rászolgáltak; pipogya ember az, akinek nincsen epéje. Csak a kollektív gyűlölet kárhoztatni való, de igazi szeretet is csak

Dr. Szilasi Mór

az egyetemes emberszeretet. Ebből a felfogásból táplálkozott helyes szociális érzéke, melynél fogva a legnagyobb jóakarattal volt eltelve a társadalom legalsóbb rétegei iránt is.

Akaraterejének elegendő bizonyítéka, hogy mint egy szegény falusi zsidó korán árvaságra jutott legidősebb fia, aki két testvérét is úgyszólván egymaga nevelte fel, olyan magas fokát tudta elérni a lelki életnek és hivatásos pályájának. Sikerei egyúttal erős intellektusa és tisztánlátása mellett is tanuskodnak.

*

Milyen volt Szilasi viszonya a zsidósághoz? Szeretetünk iránta nem lehetett volna olyan önkénytelen és mély, ha egyénisége erről az oldalról tekintve is nem merőben harmónikusnak mutatkozik. Olyan lelkes öntudatú zsidó volt, minő csak az lehet, aki ismeri a zsidó vallást és történelmet s diadalmas hittel került ki a magamagával vívott lelki tusákból. Szilasi ismerte és szerette a zsidó vallást s mindig hálával emlékezett a falusi tanítóra, akinek alapismereteit köszönhette. A zsidóság múltjának és irodalmának, főleg a szentírásnak bámulattal adózott s különösen a prófétákat olvasta gyönyörűséggel. Ha megéri a mostani világháborút, elégtétellel látta volna igazolva a zsidó nép heroizmusáról vallott hitét, amelynek évszázados, mondhatatlan szenvedések közepette egyedül kö-

szönheti fennmaradását. Ezért a zsidóság jövője nem is aggasztotta, de a zsidók szenvedései mély szájalommal töltötték el nemes szívét. A fennálló viszonyokat nézve, természetesen sok mindennel nem volt megelégedve, legkevésbé a hazai zsidóságban dúló pártviszályokkal. Az ezekre pazarolt energiát szívesen látta volna felhasználva a belső misszió céljaira, a zsidó tömegek erkölcsi és kulturális színvonalának emelésére. Istentiszteletünk rendjében is talált kifogásolni valót, papjainktól több és mélyebb fogású tevékenységet várt volna el. De mindez nem akadályozta abban, hogy zsidónak ne érezze és nyíltan vallja is magát, aki még templomba is sűrűn eljár — nagy szó ez minálunk.

Igazi szentélye azonban otthona volt, amelyben öt bálványozásig szerető, rokonlelkű hitvesével és hét gyönyörű gyermekével a legeszményibb zsidó családi életet élte. Itt és baráti körben, amelyben szíves-örömet időzött, valamint téli-nyári hosszú sétáinkon tárult fel előttem lelki világának gazdagsága és szépsége és vált számomra szinte esztétikai gyönyörűség forrásává. Az ő kora halálával mennyivel szegényebb lett az én életem is!

Egy idei brünni „háborús Haggáda” címlapja

TOLL-HEGYRŐL

AZOK A GALICIAI ZSIDÓK¹. . .

elkiismereti kötelességemnek tartom, hogy a galíciai hitsorsosainkról mondjak el egyet-mást. Aktuális ez a téma most, amikor újra vándorbothoz kell nyúltniok azoknak, akik a most dúló világháborúnak eddig is legsújtottabb áldozatai voltak. Tétézi bajukat még az a körülmény is, hogy a galíciai zsidókkal szemben nemcsak keresztények, hanem — mi tagadás — hitsorsosaink egy része is bizonyos animozitással viseltetik. Hitsorsosainknak ez a része ugyanis nem ismeri őket. Csak azt látja, hogy a galíciai zsidó hosszú pájeszt, szakált, meg kaftánt visel és zsargon beszéde is szokatlan fülének.

Mint tábori rabbinak bőséges alkalmam volt őket alaposan megismernem. A háború kezdetétől fogva az északi harctéren, Galiciában voltam. Orosz hadifogságba esésem idejét (szeptember 3—november 10.) úgyszólván köztük töltöttem el. Elmondhatom róluk, hogy teljesen rehabilitálhatók. Nem csak én állítom ezt róluk, de igazolhatják a háború alatt Galiciában járt keresztény tisztek — tábornokoktól kezdve — és közkatonák egyaránt.

Mikor még a háború elején Przemyslbe vonultunk, minden vasúti állomáson ott vártak bennünket a pájeszos, kaftános zsidók is feleségükkel és leányaikkal. Virágot, szörpöt, tejet, kávét, gyümölcsöt és cigarettát hoztak magukkal és hazafias boldogságtól sugárzó arccal kínálgattak bennünket, sőt reánk erőszakolták a mindenféle jót és a többiekkel, a másvallásuakkal együtt, egyforma lelkesedéssel kiabáltak felénk: Eljen a mágyár! és énekelték a lengyelek szép himnuszát.

Mosciskán Halbertstein Chájim főrabbi péntek este a zsinagógában hirdette ki, hogy minden jó zsidónak kötelessége szombatra elkészített ételeit az éppen akkor a városkába érkezett magyar katonákkal megosztani. Honvédeink akkor tényleg a mosciskai zsidók finom „solet“-jével laktak jól, amivel valósággal megostromolták őket. Batta Miklóst, a velem volt református kollegámat annyira meglepte a mosciskai zsidók hazafias magatartása, hogy könnyezett a meghatottságtól. Hiába akarta ő megfizetni a zsidó szállodatulajdonosnak az elő-

¹ A cikk írója, Kertész Antal, a 97. népfelkelő dandárnál szolgált tábori rabbi, részt vett a galíciai hadjáratban és több mint két hónapot orosz fogságban töltött Lembergben. Mint vöröskereszt kórházhoz tartozó pap, szabadon mozoghatott a városban, ahonnan, — amint annak idején a napilapok is megírták, — november 10-én megszökött és nagy veszedelmeken keresztül visszatért Magyarországra, híreket hozva sok száz magyar fogolyról, akiknek hozzátartozóit az orosz fogság ideje alatt buzgón jegyezte. (Szerk.)

kelő szállást és ellátást, biz' ő azt el nem fogadta tőle. Hogy ő magyar papoktól pénzt fogadjon el? Ez ellen tiltakozott. „Éljen a mágyár! — ezzel szoritott velünk kezét búcsúzáskor.

Jól emlékszem reá, hogy Weeber Alfréd vezérőrnagy, a 97. sz. kassai népf. gyalogdandár parancsnoka — kinek dandarához voltam beosztva — a legnagyobb elismerés hangján beszélt tisztársaímnak a galíciai zsidók részéről tapasztalt hazafiaságról s áldozatkészségről. Láttam, hogy szinte meglepte az egész tisztikart, hogy ime a nálunk annyira lenézett pájeszos galíciai zsidóknál sohasem hitt hűséget tapasztalhattunk. Ki is volt adva — mint hallottam, más csapattesteknél is — a parancs, hogy Galiciában óvatos legyen mindenki étel, vagy ital elfogadása tekintetében. A zsidóknál azonban — szólt a parancs — bátran ehetik és ihatik mindenki, minden aggodalom nélkül. mert a zsidó megbízható. És tényleg így volt. Galiciában nemzsidóktól, vagy egyáltalában nem fogadtak el semmit, vagy ha igen, akkor előbb az azt nyújtóval kóstoltatták meg, míg zsidóval szemben a legteljesebb bizalommal viseltettek katonáink. Nem is volt okuk megbánni.

Orosz hadifogságom idejét Lembergben töltöttem egészen addig, míg Kuropatkin — az orosz-japán háborúból híres orosz hadvezérnek a fia — dr. Halász Jenő, győri ügyvéd, tart. hadnaggyal — kit, mint sebesültet gyakran látogattam Lembergben — azt nem izente nekem, hogy ha tovább is jegyezgetem a magyar és osztrák sebesültek hazai címét, majd gondja lesz reá, hogy Tomszka jussak, ahol aztán elég időm lesz ilyesmire. Lembergben orosz fogságba jutott katonáinkat minden nap látogatván, elég alkalmam volt tapasztalni, hogy az ottani zsidóság mit mivelt katonáinkkal.

Mikor egy-egy transzport magyar vagy osztrák sebesültet hoztak az oroszok, az ezeket hozó szekerekre mannaként hullott zsidókezekből a kenyér, sütemény, húsnemű, gyümölcs stb. enniivaló.

Úgy láttam, hogy bizony némely katonánk testén már nagyon régen lehetett fehérszínű az inge, mert a tiszta fehérneműt valamely kozák rabolta el tőle. Pénzük sem volt a fiúknak, mert az orosz katona első dolga volt, hogy az utolsó fillért is elvette a mieinktől, mikor kezei közé kerültek. Rettegetes volt látnom intelligens arcú testvéreimet, bajtársaimat piszkos ingben. Szerveztem tehát zsidó hölgyekből álló bizottságot. Volt fehérnemű-, kenyér-, tea- és kávé-, meg cigarettaosztó bizottság. Egyik-másik emberünknek kis pénzmagot is juttattam. Oroszpénzt adtunk nekik, hogy az úton a legszükségesebbet beszerezhessék. Mikor már a magunk erejéből nem tellett (jó magam is szegény koldus voltam, de gazdám: Feder Sámuelné meg a fia — áldja Isten minden lépésüket! — mindig azt mondták: „Bitte ich borge Ihnen Geld, wie viel sie nur wünschen. Meine Brieftasche steht Ihnen immer zur Verfügung“), kértünk a jószívű családoktól, kik mindig szívesen áldoztak. Pedig

szegények ők maguk is orosz járom alatt nyögtek. Ha kedvébe akartak volna járni az orosz-hatalomnak, legalább is úgy cselekedtek volna, mint a lebergiek zöme, hogy paszivitásban maradtak volna. Ámde az én zsidó hölgyeim — igenis ama bizonyos „Rüvkék“ — velem együtt, megakodva a beszerzett fehérneművel és eledellel, az orosz csendőrök és az őrt álló kozákok suhogó kancsukáin keresztül (én az első kancsukaütést a hátamon akkor kaptam, amikor dr. Széphégyi Ferenc devecseri ügyvéd tart. hadnaggytól kértem el a hazai címét) törtettünk elő a fogolytáborba és — sohasem kérdezve, hogy ki milyen templomban szokott imádkozni mindnyájunk Atyjához — sebtiben, hogy lehetőleg minél kevesebb kancsukaütlegek árán végezzünk s nehogy az orosz parancsnok megcsípjen bennünket, kiosztottuk a hozottakat. Sikerült, noha úgy is eshetett volna, hogy nem sikerül s akkor bizony nem tréfált volna az orosz. Milyen boldogok voltak ezek a jó hölgyek, mikor kiürültek a kötények, meg a szakajtók!

Drága magyarjaim! Keresztény és zsidó vallású magyarjaim! Néhány hibás miatt, ne ítélkezzünk olyan igazságtalanul valamennyi galíciai zsidó felett. Jusson eszünkbe, hogy ezek a pájeszos, kaftános zsidók adtak s ezek rokonai adnak még most is Lembergben, Stanislauban éppen úgy, mint Stryben és Samborban, meg a többi galíciai városokban meleg ételt, italt és tiszta fehérneműt orosz fogságba esett fiainknak. Ők bizony, a kaftánosok, meg a „Rüvkék“, akikről — merem állítani — majd háború után hazatérő fiaink csak áldólag fognak megemlékezni. Ők azok, akiknek Lembergben rekedt hozzátartozóik könyörögve kértek mindig: vigyem el őket az ottani kórházakba, hogy a „tapfere Mádjárok“-nak tolmácsolásom segítségével egyet-mást adhassanak.

Ausztria lakosságának egyik leghívebb csoportja a galíciai zsidóság, amely igen sokat áldozott, legtöbbet vesztett és legtöbbet szenvedett ebben a háborúban.

Érdemesek arra, hogy legalább szánakozzunk rajtuk és részvétellel legyünk sorsuk iránt.

Kertész Antal,

a 97. népf. dandárnál szolgált tábori rabbi.

BEKÖTÉSI TÁBLÁK

a

Múlt és Jövő 1914-iki évfolyamához

Ára portóval együtt 2 korona 30 fillér
A díszkiadáshoz portóval együtt 3 korona
Megrendelhetők a Múlt és Jövő kiadóhivatalánál Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6.

KRÓNKA. ÉS ÖZEMLE

A MAGYAR ZSIDÓ HADI ARCHIVUM ügyében kaptuk a következő levelet, amelyet instruktív tartalmánál fogva egész terjedelmében közlünk:

Kedves Szerkesztő Uram! Nagy köszönettel fogadtam a Magyar Zsidó Hadi Archivum Orsz. Bizottságába való kitüntető megválasztatásomat, azonban úgy érzem, hogy e téren való feladatomat eddig pontosan körülírva még nem találtam. A cél maga ugyan elég világosan áll előtttem: Semmi kultusz sem élőkből, sem halottakból, pusztán tudományos feljegyzése annak, mit tettünk mi, mint hazánk egyik szűkebb közössége „amaz napokban“, melyekre utódaink néma kegyelettel fognak visszatekinteni. Hadd tudjuk meg magunk és hadd olvassák majd ők, hogy bensőnk kategorikus imperativusának engedelmeskedve „megfizettük mind, mivel csak tartozánk“. Ezért se dicséret, se gáncs ne érjen bennünket! De mi hát a mostani teendőnk, hogy a jövő előtt a múlt mint eleven valóság tükröződjék?

A jelentől kérek választ, körültekintvén városunk és környékünk zsidóságán. Megilletődve látom elsősorban a reményteljes ifjak és a gondterhelte apák elárvult helyét, kik itt voltak és nincsenek többé, olvasom a rózsaszínű tábori lapokat, amint a legzordonabb tűz- és jégpoklok honából viszik haza a biztató szót: jól vagyok. És elgondolom, hogy a mai háború jelszava nem pusztán a pro patria mori, hanem a pro patria pati, a hazáért való türes-szenvedés, hogy a mártír-áldozatok memorlapjai, a kitüntettek dicső érmei mellé odakíváncsozik a hadrakeltek, a fogságba jutottak egész légiója is, a valóban névtelen hősöké! Megszenvedtek ők mint városi, intelligensebb elem kétszeresen, de ezerszeresen is, ha hithűségüknél fogva minden napi menázi és minden szombati szolgálat lelki szenvedéseket okozott nekik, melyeket csak a haza — s így a vallás szava tett eltűrhetővé.

Végigtekintek azután az otthonmaradtak háborús társadalmi tevékenységén. Mennyi önfeláldozó női munka folyik a kórházak körül, hol a gyenge testek erős lelket rejtenek, hol főként asszonyaink és leányaink a vöröskereszt jelvénye alatt az ős gemillusz cheszed erényét gyakorolják! Hány apró kéz kötözgetett, varrogatott, gyűjtögetett iskoláinkban szent buzgalommal a csak sejtett nagy cél szolgálatában és hány felnőttnk állt önzetlenül a hatóságok, intézmények sokoldalú rendelkezésére! Külön lapra tartozik a gazdag anyagi áldozás, ami tőlünk tán jobban telt, mert jobban — elvárták, mint másoktól. Mindenekelőtt közsegeink, egyleteink, iskoláink hozzájárulásai a hadviselés és hadsegélyezés céljaihoz volnának számszerűen megállapítandók, majd az egyesek áldozatkészsége, kik nem egy intézményt segítettek életre és virágzásra. Nem is csupán a nagy tőkéről essék szó, helyben néhány szegény, de nemes család saját költségén hétágyas kórházat tudott hónapokig fenntartani. Végül nem szabad megfeledkeznünk a speciális zsidó jótékonykodás egy fajáról, mely sok, főleg hithű községekben a katonák rituális ételmezéséről gondoskodott, nemcsak a nagy ünnepeken, hanem a szürke hétköznapiok végtelen sorozatán végig, részben pénzbeli támogatás, részben természetbeni „napok“ útján. Persze oly hű, statisztikaszzerű kimutatások e téren aligha lesznek elkészíthetők, mint — teszem fel

-- a hadikölcsön vagy a hadsegélyező bizottságok ívein való számottevő szereplésünkről, vagy ama nagy Özvegyek, árvák és rokkantak alapjáról, melyet a mi véreink javára országosan, de községenként szervezve, majd csak ezután kell összeraknunk!

Mivel pedig az Archivum múzeumnak is készül, iparkodni fogunk a háború zsidó emlékeinek, ereklyéknek, sír- vagy templomfeliratoknak minél gazdagabb, noha eo ipso hézagos gyűjteményére, viszont annál teljesebbnek képzelem a tárgyunkra tartozó irodalom tárat, melyben úgy a felekezeti, mint az időszakai és napi sajtó idevágó közléseinek mind helyet kell találniuk. Az irodalmi szakosztály keresni fogja az érintkezést a M. Tud. Akadémiával, hogy az ott egybegyűlő töméntelen anyagot nézőpontjai szerint megválogathassa, esetleg duplikátumai révén gazdagíthassa. Lesznek ott nyomtatványok: prédikációk, imák, hivatali felhívások, jegyzőkönyvek, jelentések, partécédulák stb., de kéziratban is összegyűjthető sok értékes megfigyelés és feljegyzés, elsősorban tábori lelkészeink és tisztjeink részéről, de sok katona, sőt civil személyes naplózása köréből is, amelyek intím vagy katonai jellegüknél fogva tán egyelőre nem közölhetők, de archivális becsük annál nagyobb.

Természetes dolog, hogy a nagyszabású gyűjtésnek három főkelléke a rendszeresség, tökéletesség és megbízhatóság. Azért bele kell vonnunk a munkába minden egyes község arravaló férfiai, kiknek a legrészletesebb utasításokkal ellátott kérdőívek, esetleg egyformán kiállított feljegyzési táblák bocsáttassanak rendelkezésükre, úgy hogy azok hitelesítése mindjárt ott a helyszínén megtörténhessék.

Szerkesztő Uram igaz híve

Székesfehérvár.

dr. Fürst Aladár.

AZ ANTÁNT ÁLHÍREI PALESZTINARÓL. Francia és angol lapok, élükön a Times-szel, a háború kezdete óta azzal az ígérettel akarták az antánt terveinek megnyerni Európa és Amerika zsidóságát, hogy Palesztinából győzelmük esetén zsidó államot alakítanak politikai autonómiával. Egyidejűleg híreket kürtöltek világgá a Palesztinában dúló török antiszemitizmusról. Ez ígéretésekkel szemben egy orosz-héber sajtóorgánus, a Varsóban megjelenő *Hasilóach* írja, hogy a zsidóság az antánt győzelme esetén az angoltól, e vérbeli kereskedő és gyarmatosító néptől csak a palesztinai zsidó gyarmatok halálát várhatná, a franciától pedig, az „arab antiszemitizmus“ értelmi szerzőjétől semmi remélni valója sincsen. A palesztinai háborús antiszemitizmusból, amint a jeruzsálemi Horovitz írja, az az egyedüli valóság, hogy épp az antánt sajtójának nagyhangú ígéretése keltett némi bizalmatlanságot a máskülönbben jóérzelmű araboknál a zsidóság iránt. De a török kormányzat a legnagyobb nyomatékkal fejezte ki bizalmát a zsidó lakosság irányában és ezt a kölcsönös bizalmat az antántnak semmiféle ígéretései sem ingathatják meg.

ALKALMI AJÁNDÉKOK műtárgyakban és régiségekben STERNBERGNÉL

BUDAPEST, VI. KER., DOB-UTCA 24. SZÁM

ALAPÍTÁSI ÉV

1862

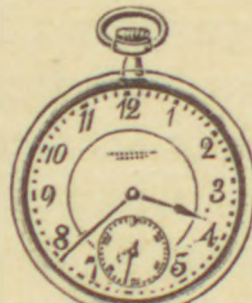
• CHRONOGRAPH •
• REPETITION ÉS •
ZSEBÉBRESZTŐK

CUENDEZ CONSTANZ

Svájc és Németország zseb-, inga- és
díszóragyárainak lerakata.

BUDAPEST, IV., KISVÓ-TÉR 5

KARCSATÓRÁK, GYŰRŰ-
ÓRÁK JAVÍTÁSOK

INGA-ÉS ÁLLÓÓRÁK RAK-
TÁRON ÉS RENDELÉSRE
KÜLÖNLEGESSÉGEK

I. L. PERECZ. Lapzártakor vettük a megrendítő hírt, hogy I. L. Percz, az orosz-zsidó irodalom legnagyobb prózaírója hirtelen meghalt. Csak nemrég méltattuk 60 éves jubileuma alkalmából, amikor az egész világ ünnepelte az orosz-zsidó élet halhatatlan poétáját. Percz művei megjelentek úgyszólván minden európai nyelven és

I. L. Percz

az ő elbeszélő művészete ma már a világirodalom közkinccse. Irodalmi működését egy kötet héber verssel kezdte meg és azonnal magára vonta a figyelmet. Majd a jargon irodalmi térfoglalásával, ő is egyik leghívatottabb művelője lett az ifjú irodalmi nyelvnek s ezen a nyelven írta finom verseit. Mint elbeszélő, a legelső helyet foglalja el a modern zsidó litteraturában. Novellái a lélektani rajz finomságában és a miliő-rajzban tűnnek ki. Drámái finomak, halkak és mély szimbolizmus rejlik bennük. Percz szimbolikus volt, az európai irodalmi kultúra színvonalán állott és halála megrendítő veszteség a zsidó irodalomra. Pár évvel ezelőtt egy kötet novellája Bolgár Mózes dr. fordításában magyar nyelven is megjelent.

AZ OMIKE MENZA RÉSZÉRE legutóbbi számunk felhívásának megjelenése óta sűrűn érkeztek az adományok, jelölve annak, hogy a magyar zsidóság teljes mértékben méltányolja az Omikének azt a fokozott humánus munkáját, amelyet a háború alatt kifejt és melyet báró Dirsztay Béla legutóbbi számunkban oly szívhezszólóan méltatott. Igen sokan névtelenül küldték be adományaikat az Omikének, ezek a csendes hősök, akik meglegszenek a jótettel, de nevüket homályban akarják tartani. Alábbi listával azonban bizonyára még nem zárul be az Omike menza támogatóinak névsora, hanem kérjük olvasóinkat, hogy adományaikat továbbra is az Omike menza címére (Rákóczi-út 17.) küldeni szíveskedjenek.

Az utóbbi napok adakozói a következők: Névtelen 100 kor., Pick Dániel 10 kor., Wachsberger Izidor 20 kor., Freund A. 100 kor., Bloch L. 100 kor., Grünwald Vilmos 50., L. B. 50 kor., Névtelen 100 kor., Névtelen 50 kor., Névtelen 25 kor., Névtelen 10 kor., Prager Ferencné 50 kor., dr. Jordán Viktor 24 kor., dr. Kovács Bódó 10 kor., Fellner Leó és neje 30 kor., Möller Dénesné

50 kor., özv. Keppich Emílné 100 kor., dr. Frenkel Gyula és neje 50 kor., Deutsch Jakab 50 kor., Báró Menasse 20 kor., Szűcs Zsigmondné 10 kor., Hoffmann Béla 20 kor., Kellner Kamilla 50 kor., Blunberger Jakab és neje 50 kor., Kanitz Artur 50 kor., dr. Mangold Ármin 20 kor., Mátrai Leó 10 kor., Meller Dávid 10 kor., Platschek Vilmos 30 kor., Oppenheim Emílné 20 kor.

ÉRDEKES TÁBORI LEVELEZŐLAP érkezett a napokban a Mult és Jövő kiadóhivatalához:

Tisztelt kiadóhivatal!

Néhány sebesült és beteg tiszt, akik itt a kórházban vannak velem együtt ápolás alatt, kért meg, írják Önöknek, küldjenek ide részünkre néhány példány Mult és Jövőt.

Istenem, a betűre igen-igen ki vagyunk éhezve, a jó képekre még inkább. S valahogy vágyunk, sóvárgunk valami után, hogy most, amikor úgy megtanultuk ismerni az Istent igazában, — az a valami mutassa meg nekünk egy kicsit a vallást is. Odafenn profánul s gép módján élve, nem gondolhattunk a vallásra, csak az Istent ismertük meg. Most — mondom — a mi vallásunk Istenét, a Jehovát szeretnénk a betegágyunkhoz közelebb érezni.

Bocsánat és előre köszönettel vagyok és leszek hívők Sóstó-gyógyfürdő hadikórház, 1915 április 16.

Glaser Zsigmond, egyéves önkéntes.

Természetes, hogy a sebesült és beteg tisztok kérését a kiadóhivatal nyomban teljesítette. Aminthogy a Hadsegítőhivatal kérésére igen sok példány Mult és Jövő ment a különböző hadikórházakba.

DR. KOHN SÁMUEL. Április 7-én volt 50. évfordulója annak, hogy dr. Kohn Sámuel, a pesti hitközség főrabbi-ját a boroszlói egyetemen doktorra avatták. A boroszlói királyi egyetem bölcsészeti fakultása ez alkalommal díszoklevelet és üdvözlő iratot küldött az ünnepeltnek, melyben az egyetem dekánja, dr. Theodor Siebs, dr. Kohn érdemeit méltatva különösen kiemeli azt a tudományos munkásságot, mellyel a samaritánusokról szóló irodalmat gazdagította. Dr. Kohn a szombatosok és a magyar zsidók történetének kutatásával szerzett még hervadhatatlan érdemeket. Ezen a téren alkotott művei alapvető fontosságúak. A főrabbi tisztelői az 50 éves doktori jubileum alkalmából meleg ünnepet akartak rendezni részére, de a jubiláns

Dr. Kohn Sámuel 50 évvel ezelőtt. (Reich „Bethel“-jéből)

miként mindig, ezúttal is kitért mindennemű ünneplés elől. A jubileumot csak egy „mi-sebérach“ jelezhetette a dohány-utcai templomban. És mi is csak egy fél évszázaddal ezelőtt megjelent német könyv fametszet-sorozatából vehettük ki az ünnepelt akkori arcképét.

DR. KLEIN MÓR.

Ama rabbik közé tartozott, kiknek még küzdeniök kellett a magyar nyelv jogáért és az elsők között volt, kik magyar nyelven kezdték művelni a magyar zsidó tudományt. Pályájának, működésének egy-egy határpontja: a magyar zsidóság megmagyarosodásának egy-egy határköve volt. Ötven esztendei működése alatt — s ezt az időt az ország több községében, legnagyobb részét pedig Nagybecskerekben töltötte — sokat nyújtott mint pap és méltót adott mint a zsidó tudomány művelője. Nemes, mélyen vallásos világfelfogásáért rajongva tisztelték hívei, míg cikkei és értekezései elsősorban az egész magyar-zsidó sajtóban láttak napvilágot. Lefordította költői nyelven a *Bechináth Olamot*, *Jedaja Penini Bedarsí*-nak a franciaországi zsidóüldözések komor hangulatában született verseit. Költői tehetségét örökölték fiaai, köztük dr. Kiss Arnold, az ismert budai poéta-pap és

Dr. Klein Mór

dr. Borsodi Lajos, kinek évekkel ezelőtt egy értékes vers-kötete jelent meg. A filozófiával való beható foglalkozásának eredménye Maimóni epochális művének, a *Tévelygők Utmutatójának* magyar nyelvre való fordítása, mely mű a Tudományos Akadémia pártfogásával jelent meg. A király a kiváló rabbik és tudós, kit községe a szív mélyéből is méltán gyászol, érdemei elismerésül annak idején a Ferencz József-renddel tüntette ki.

A BUDAI CHEVRA KADISA a múlt hó 28-ikán tartott tisztújítása a következő egyhangúlag megejtett választást eredményezte: Elnök: dr. Erneyi Mór. Alelnök: Schlesinger Náthán. Pénzügyi előljáró: Bleyer Kálmán. Ellenőr: dr. Schulmeister Márton. Gondnokok: Biermann Izrael, Banneberg Miksa, Földessi Joachim. Kohn Samu, Kramer Adolf, Krausz Gerson, Sauer Albert. Választmány: dr. Barsi Dezső, dr. Cohn Dávid, dr. Csobádi Samu, Dessauer Lipót, dr. Edelstein Bertalan, dr. Fekete Mór, Fleischl Sándor, Grünwald Samu, Hauer Miksa, Katona Gyula, Keller Ignác, dr. Kis Arnold, Kis J. Jenő, dr. Klár Manó, Kovács Béla, dr. Kriszhaber Adolf, dr. Lasz Samu, Löbl Bertalan, Löwy József, Mandl Salamon, Redlich Mór, Rosenthal Géza, Schimmerlik Miksa, Schlesinger Sándor, Sternfeld Ignác, dr. Szabolcsi Izidor, dr. Weber Adolf, Weisz Adolf.

A PESTER LLOYD AZ OMIKE-MENZÁRÓL. A Pester Lloyd április 11-iki számában igen meleg hangon megírt tárcsa jelent meg Rosy Singer tollából, mely az OMIKE Menza Akadémiáját méltatja. A menza, írja egyebek között, már a háború előtt is egyik legkiválóbb jóléti intézményünk volt, melyre Budapest büszke lehetett, de a háború tartama alatt túllépett keretein s a nélkülözések enyhítésében szinte felülmúlta önmagát. Külön termet rendeztek be a menzán a menekültek részére, hol naponta 120-an étkeznek, külön termük van a lábbadozó katonáknak és külön helyiségben étkezik 100 elszegényedett, azelőtt jobb napokat látott egyén. De a menza tulajdonképeni törzse a diákok terme, hol naponta 350 ebéd kerül, túlnyomó részben ingyen, kiosztásra. Meleg, elismerő hangon szól továbbá a cikkíró a menza vezető-

ségéről. Dirsztay Béla báró és Hevesi Simon céltudatos munkájáról, valamint a felügyelő hölgyek buzgalmáról. Majd a jövőbe vet egy pillantást Rosy Singer és beszél a menza messze kiható terveiről. Szól a felállítandó diákotthonról, ahol majd szegény diákoknak teszik lehetővé a vizsgákra való gondtalan előkészülést és beszél a leányotthonról, mely egyetemi hallgatónők segítségére fog szolgálni. A mából nőnek ki a menza intézményei, a ma szükségleteihez alkalmazkodnak és a vezetőség, míg keze áldásosan működik, fülével a ma szívverését hallgatja.

KÖZSÉGKERÜLETI KÖRLEVÉL. Követésre méltó példát adott dr. Leopold Kornél, a X. izraelita községkerület kiváló elnöke, a kerület hitközségeihez intézett ünnepi körlevelével, amelyben az előljáróknak, lelkészeknek és tanítóknak sok értékes és megszívlelendő instrukciót nyújt a háborús időkre. A körlevél becses dokumentuma lesz a Magyar Zsidó Hadi Archivumnak, de szívesen regisztráljuk e hasábkon is, mert örömmel kell fogadnunk minden lépést, mely a községkerületi elnökök intenzívebb aktivitásának jelét mutatja.

DR. WELLESZ GYULA.

Nagy és súlyos csapás érte az óbudai, tiszteletreméltó tradíciókra visszatekintő, zsidó közösséget. Negyvenkét éves korában hunyt el tudós főrabbija. A tudós jelző ez esetben nem az az obligát epitheton, melyet a pap neve mellé szokás bigyeszteni, hanem epitheton necessarium. Mert nagy és fontos szolgálat t tett a zsidó tudománynak Wellesz Gyula. Rási és korának kitűnő ismerője, a német és francia középkori zsidó irodalom jeles kutatója. Rási emlékének áldoz az Imit. monográfiája, melyet Wellesz Gyulával íratott meg Rási nyolcszázadik halálzási évfordulója alkalmával. *Izsák és Chajtm Or Zerua* Welleszben találunk szeretetteljes méltatóra és ismertetőre. *Meir b. Baruch* nagy német tanító, ki az *Ensisheim*-i toronyban szenvedett tragikus módon, kinek holtteste temetetlenül hevert éveken át annak egy félreeső zugában, Welleszben talált lelkes biográfus. Filológiai nagy készséggel dolgozatai megjelentek a *Revue des études juives*-ben, Magyar Zsidó Szemlében, *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums*-ban, *Freie jüdische Lehrerstimme*, Grünwald Mitteilungen für jüdische Volkskunde-ban stb. stb. Kitűnő prédikátor, kinek minden beszédje irodalmi nivójú. Számos beszédje napvilágot látott a Magyar Zsinagógában. Széleskörű műveltséggel bíró férfiú, kinek szellemes fejtegetéseit szívesen hallgatják a felolvasó asztalnál. 1897-ben végezte tanulmányait a budapesti rabbiképző-intézetben. Somogy-Csurgón, Nagy-Bittsén és Óbudán látta el nagy lelkiismeretességgel a rabbi-hivatalt. Mindenütt hívei szeretete környezte. Emléke áldott lesz! Dr. W. M.

Dr. Wellesz Gyula

HALÁLOZÁS. Nagy részvéttel temették Mandel Samu dr. tekintélyes budapesti ügyvédet, a pesti hitközségnek is képviselőtestületi tagját. Mándi István dr., a kiváló fiatal jogász, a belvárosi takarékpénztár ügyésze, édesatyját veszítette el benne. Az elhunyt értékes egyéniségét és nemes vonásait Hevesi Simon dr. gyászbeszéde megkapóan méltatta.

Új KÖNYVEK

AZ IMIT ÉVKÖNYVE. A háború zavara, mely annyi kulturális törekvést zilált össze, nem múlhatott el nyomtalanul az Imit felett sem. Társtalanul jelent meg az idén az Évkönyv, melyet minden évben a magyar-zsidó tudományosságnak egy-egy értékes munkája szokott az Imit kiadványaképpen kísérni és mely mű ebben az esztendőben a Magyar Ifjúsági Biblia első kötete lett volna.

De az 1915-ös háborús Évkönyv, *Bánóczy József* dr. avatott szerkesztésében, az előző években megszokott magas nívón, gazdag és változatos tartalommal jelent meg. A magyar-zsidó tudomány, publicisztika és szépirodalom elsőrangú nevei sorakoznak fel benne. Az Évkönyv háborús jellegét az első és az utolsó közlemény domborítja ki. Az első cikk, dr. *Patai József* tollából a gazdag *Bibliai csataköltészetet* esztétikai szempontokból méltatja. Az utolsó cikkben pedig dr. *Guttmann Mihály* foglalja egybe *Izrael háborúi* címen a bibliai harcokat. A biblia háborús adataiból rekonstruálja a zsidó hadierényeket és harcmodort. — A könyv gazdag tartalmáról egyébként a következő nevek és cikkek tanúskodnak: *Irodalmi munkálatok: Dr. Patai József, Bibliai csataköltészet. — Dr. Elek Oszkár, Kiss József. — Dr. Sebestyén Károly, Fohászkodás. — Dr. Hajdu Miklós, Mesemondó lángok. — Dr. Szabolcsi Lajos, Sába királynője. — Dr. Edelstein Bertalan, Rúth könyve az agáában. — Balla Ignác, Római karnevál. — Dr. Kohlbach Bertalan, A kürt szava. — Dr. Fürst Aladár, Szombat és szombatosság. — Lenkei Henrik, Rúth, drámai idill. — Dr. Kiss Arnold, Messzianizmus. — Dr. Heller Bernát, A zsidók Firdúzi Sah-Náméjában. — Dr. Kálmán Ödön, Steinschneider Mór. — Dr. Fabó Bertalan, Német-zsidó krónikások Mária Teréziáról és az ő magyar huszárjairól. — Mandl Bernát, Két régi okirat. — Dr. Bernstein Béla, Szabolcs vármegye utolsó főrabbi. — Id. dr. Glass Izor, Világtalanok világa. — Dr. Harmos Sándor, A rajongók. — Mezey Sándor, Ahasvér. — Dr. Guttmann Mihály, Izrael háborúi.*

Sajnos, nem terjeszkedhetünk ki ez értékes munkák bővebb ismertetésére, de nagy részüket már méltattuk, mikor annak idején az Imit felolvasó asztalánál hangzottak el.

A Társulati Közlemények című részből ki kell emelnünk *Bánóczy József* dr. háborús titkári jelentését és a Magyar-Zsidó Múzeum katalógusát, melynek első részét adja az idei Évkönyv. A múzeumra és katalógusára még visszatérünk.

SZILÁGYI GÉZA: A HÁBORÚ MELLŐL. (Tollrajzok.) — Szilágyi Géza, a magyar irodalom e kiválósága, ki minden írásában mély pszichológiai megfigyelőnek bizonyult, legújabb könyvecskéjében is, melynek háborúsak a témái, e képességét csillogtatja. Csakhogy míg témáit azelőtt a modern nagyvárosi életből vette, e füzetben a megfigyelő fantáziáját a háború jelenségei indították meg. A tollrajzok, melyek méltók Szilágyi eddigi írásaihoz, a háború szépirodalmának legjobb termékei közé tartoznak.

DIE JÜDISCHEN REALSCHULEN DEUTSCHLANDS VON DR. A. FÜRST. A kiváló mű, mint különnyomat jelent meg a „Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums“-ból. Dr. Fürst, mint lelkes pedagógus és mint lelkes zsidó vonzódik ehhez az érdekes és rendkívül tanulságos tárgyhöz, amelyet az Imit-ben és a Mult és Jövőben is pedzett. És munkájával nagy szolgálatot tett a pedagógiának és a zsidóságnak egyaránt. Mert az a kép, amelyet dr. Fürst a németországi zsidó reáliskolákról nyújt, sokban hozzájárulhat ahhoz, hogy fogalmainkat az iskoláról és különösen a zsidó iskoláról átértékeljük. A rendkívül becses munka kapható a szerzőnél Székesfehérvárott.

PAJZS ÉS VÉRT. Ezen a címen az Orsz. Rabbiegyesület egy csinos kiállítású kis imakönyvet adott ki a magyar izr. közalap költségén a katonák használatára. A kis imakönyv egyszerű, szívhez szóló imái minden bizonnyal meg fogják találni az utat harcosaink lelkéhez.

DR. FODOR MÁRKUSZ: A KÖZÉPISKOLAI TANÁRKÉPZÉS REFORMJA. E címen egy értékes füzet jelent meg, mely éles szemmel mutat rá a mai középiskolai tanárképzés hiányaira és az idevonatkozó irodalom ügyes felhasználásával módozatokat ajánl a középiskolai tanárképzés reformjára. A füzet, melyet a szakörök elismerésben részesítettek, különnyomatképpen jelent meg a Magyar Paedagógia 1915. évfolyamából.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA
Budapest, VII. kerület, Síp-utca 12.

PÁLYÁZAT.

A pesti izr. hitközség előljárósága a Dohány-utcai templomban megüresedett és évi 1000 (egyezer) koronával díjazandó *segédorgonistái* állásra pályázatot hirdet.

A megfelelő okmányokkal felszerelt kérvények f. é. május hó 1-ig a pesti izr. hitközség titkári hivatalában (VII., Síp-utca 12.) nyújtandók be.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

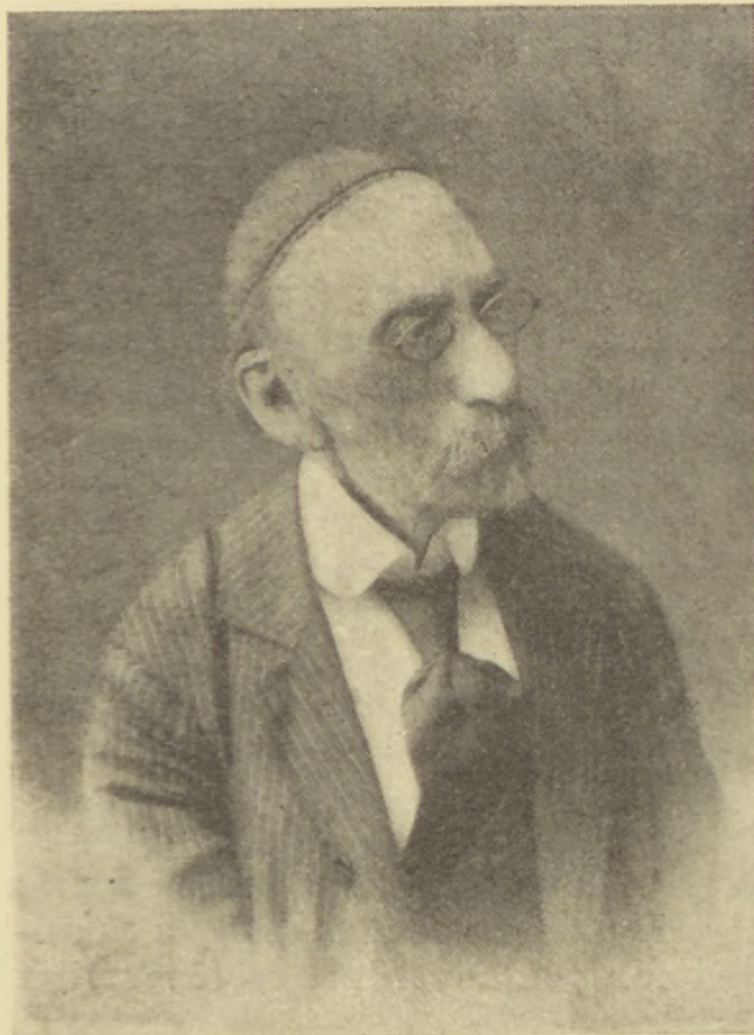

BOROS ÉS KOHN SÍRKÖRÁKTÁRA

BUDAPEST, VI., KÁROLY-KÖRÚT 17., ORCZY-HÁZ

Egyszerű és díszes kivitelű, valamint nagyszabású SIREMLÉKEK nagy választékban, jutányos áron. Vidéki megrendeléseket felelősséggel szállítunk.

DR. KLEIN MÓR. Ama rabbik közé tartozott, kiknek még küzdeniök kellett a magyar nyelv jogáért és az elsők között volt, kik magyar nyelven kezdték művelni a magyar zsidó tudományt. Pályájának, működésének egy-egy határpontja: a magyar zsidóság megmagyarosodásának egy-egy határköve volt. Ötven esztendei működése alatt — s ezt az időt az ország több községében, legnagyobb részét pedig Nagybecskerekben töltötte — sokat nyújtott mint pap és méltót adott mint a zsidó tudomány művelője. Nemes, mélyen vallásos világfelfogásáért rajongva tisztelték hívei, míg cikkei és értekezései elsősorban az egész magyar zsidó sajtóban láttak napvilágot. Lefordította költői nyelven a *Bechnáth Olamot*, *Jedaja Penini Bedarsí*-nak a franciaországi zsidóüldözések komor hangulatában született verseit. Költői tehetségét örökölték fiai, köztük dr. Kiss Arnold, az ismert budai poéta-pap és

Dr. Klein Mór

dr. Borsodi Lajos, kinek évekkel ezelőtt egy értékes verskötetete jelent meg. A filozófiával való beható foglalkozásának eredménye Maímúni epochális művének, a Tévelygők Utmutatójának magyar nyelvre való fordítása, mely mű a Tudományos Akadémia pártfogásával jelent meg. A király a kiváló rabbist és tudóst, kit községe a szív mélyéből is méltán gyászol, érdemei elismerésül annak idején a Ferencz József-renddel tüntette ki.

A BUDAI CHEVRA KADISA a múlt hó 28-ikán tartott tisztújítása a következő egyhangúlag megejtett választást eredményezte: Elnök: dr. Erneyi Mór. Alelnök: Schlesinger Náthán. Pénzügyi előjáró: Bleyer Kálmán. Ellenőr: dr. Schulmeister Márton. Gondnokok: Biermann Izrael, Banneberg Miksa, Földessi Joachim. Kohn Samu, Kramer Adolf, Krausz Gerson, Sauer Albert. Választmány: dr. Barsi Dezső, dr. Cohn Dávid, dr. Csobádi Samu, Dessauer Lipot, dr. Edelstein Bertalan, dr. Fekete Mór, Fleischl Sándor, Grünwald Samu, Hauer Miksa, Katona Gyula, Keller Ignác, dr. Kis Arnold, Kis J. Jenő, dr. Klár Manó, Kovács Béla, dr. Kriszhaber Adolf, dr. Lasz Samu, Löbl Bertalan, Löwy József, Mandl Salamon, Redlich Mór, Rosenthal Géza, Schimmerlik Miksa, Schlesinger Sándor, Sternfeld Ignác, dr. Szabolcsi Izidor, dr. Weber Adolf, Weisz Adolf.

A PESTER LLOYD AZ OMIKE-MENZÁRÓL. A Pester Lloyd április 11-iki számában igen meleg hangon megírt tárcsa jelent meg Rosy Singer tollából, mely az OMIKE Menza Akadémiáját méltatja. A menza, írja egyebek között, már a háború előtt is egyik legkiválóbb jóléti intézményünk volt, melyre Budapest büszke lehetett, de a háború tartama alatt túllépett keretein s a nélkülözések enyhítésében szinte felülmúlta önmagát. Külön termet rendeztek be a menzán a menekültek részére, hol naponta 120-an étkeznek, külön termük van a lábbadozó katonáknak és külön helyiségben étkezik 100 elszegényedett, azelőtt jobb napokat látott egyén. De a menza tulajdonképeni törzse a diákok terme, hol naponta 350 ebéd kerül, túlnyomó részben ingyen, kiosztásra. Meleg, elismerő hangon szól továbbá a cikkíró a menza vezető-

ségéről. Dirsztay Béla báró és Hevesi Simon céltudatos munkájáról, valamint a felügyelő hölgyek buzgalmáról. Majd a jövőbe vet egy pillantást Rosy Singer és beszél a menza messze kiható terveiről. Szól a felállítandó diákotthonról, ahol majd szegény diákoknak teszik lehetővé a vizsgákra való gondtalan előkészülést és beszél a leányotthonról, mely egyetemi hallgatók segítségére fog szolgálni. A mából nőnek ki a menza intézményei, a ma szükségleteihez alkalmazkodnak és a vezetőség, míg keze áldásosan működik, fülével a ma szívverését hallgatja.

KÖZSÉGKERÜLETI KÖRLEVÉL. Követésre méltó példát adott dr. Leopold Kornél, a X. izraelita községkerület kiváló elnöke, a kerület hitközségeihez intézett ünnepi körlevelével, amelyben az előljáróknak, lelkeseknek és tanítóknak sok értékes és megszívlelendő instrukciót nyújt a háborús időkre. A körlevél becses dokumentuma lesz a Magyar Zsidó Hadi Archivumnak, de szívesen regisztráljuk e hasábokon is, mert örömmel kell fogadnunk minden lépést, mely a községkerületi elnökök intenzívebb aktivitásának jelét mutatja.

DR. WELLESZ GYULA. Nagy és súlyos csapás érte az óbudai, tiszteletreméltó tradíciókra visszatekintő, zsidó közösséget. Negyvenkét éves korában hunyt el tudós főrabbija. A tudós jelző ez esetben nem az az obligát epitheton, melyet a pap neve mellé szokás bigyeszteni, hanem epitheton necessarium. Mert nagy és fontos szolgálat t tett a zsidó tudománynak Wellesz Gyula. Rási és korának kitűnő ismerője, a német és francia középkori zsidó irodalom jeles kutatója. Rási emlékének áldoz az Imít. monográfiája, melyet Wellesz Gyulával íratott meg Rási nyolcszázadik halálának évfordulója alkalmával. *Izsák és Chajm Or Zerua* Welleszben találunk szeretetteljes méltatóra és ismertetőre. *Meir b. Baruch* nagy német tanító, ki az *Ensisheim*-i toronyban szenvedett tragikus módon, kinek holtteste temetetlenül hevert éveken át annak egy félreeső zugában, Welleszben talált lelkes biografust. Filológiai nagy készséggel dolgozatai megjelentek a *Revue des études juives*-ben, Magyar Zsidó Szemlében, *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums*-ban, *Freie jüdische Lehrerstimme*, Grünwald Mitteilungen für jüdische Volkskunde-ban stb. stb. Kitűnő prédikátor, kinek minden beszédje irodalmi nivójú. Számos beszédje napvilágot látott a Magyar Zsinagógában. Széleskörű műveltséggel bíró férfiú, kinek szellemes fejtegetéseit szívesen hallgatják a felolvasó asztalnál. 1897-ben végezte tanulmányait a budapesti rabbiképző-intézetben. Somogy-Csurgón, Nagy-Bittsén és Óbudán látta el nagy lelkiismeretséggel a rabbihivatalt. Mindenütt hívei szeretete környékezte. Emléke áldott lesz! Dr. W. M.

Dr. Wellesz Gyula

HALÁLOZÁS. Nagy részvétellel temették Mandel Samu dr. tekintélyes budapesti ügyvédet, a pesti hitközségnek is képviselőtestületi tagját. Mándi István dr., a kiváló fiatal jogász, a belvárosi takarékpénztár ügyésze, edesatyját veszítette el benne. Az elhunyt értékes egyéniségét és nemes vonásait Hevesi Simon dr. gyászbeszéde megkapóan méltatta.

Új KÖNYVEK

AZ IMIT ÉVKÖNYVE. A háború zavara, mely annyi kulturális törekvést zilált össze, nem múlhatott el nyomtalanul az Imit felett sem. Társtalanul jelent meg az idén az Évkönyv, melyet minden évben a magyar-zsidó tudományosságnak egy-egy értékes munkája szokott az Imit kiadványaképpen kísélni és mely mű ebben az esztendőben a Magyar Ifjúsági Biblia első kötete lett volna.

De az 1915-ös háborús Évkönyv, *Bánóczy József* dr. avatott szerkesztésében, az előző években megszokott magas nívón, gazdag és változatos tartalommal jelent meg. A magyar-zsidó tudomány, publicisztika és szépirodalom elsőrangú nevei sorakoznak fel benne. Az Évkönyv háborús jellegét az első és az utolsó közlemény domborítja ki. Az első cikk, dr. *Patai József* tollából a gazdag *Bibliai csataköltészetet* esztétikai szempontokból méltatja. Az utolsó cikkben pedig dr. *Guttmann Mihály* foglalja egybe *Izrael háborúi* címen a bibliai harcokat. A biblia háborús adataiból rekonstruálja a zsidó hadierényeket és harcmódot. — A könyv gazdag tartalmáról egyébként a következő nevek és cikkek tanúskodnak: *Irodalmi munkálatok: Dr. Patai József*, *Bibliai csataköltészet*. — *Dr. Elek Oszkár*, *Kiss József*. — *Dr. Sebestyén Károly*, *Fohászkodás*. — *Dr. Hajdu Miklós*, *Mesemondó lángok*. — *Dr. Szabolcsi Lajos*, *Sába királynője*. — *Dr. Edelstein Bertalan*, *Rúth könyve az agádában*. — *Balla Ignác*, *Római karnevál*. — *Dr. Kohlbach Bertalan*, *A kürt szava*. — *Dr. Fürst Aladár*, *Szombat és szombatosság*. — *Lenkei Henrik*, *Rúth, drámai idill*. — *Dr. Kiss Arnold*, *Messzianizmus*. — *Dr. Heller Bernát*, *A zsidók Firdúzi Sah-Náméjában*. — *Dr. Kálmán Ödön*, *Steinschneider Mór*. — *Dr. Fabó Bertalan*, *Német-zsidó krónikások Mária Teréziáról és az ő magyar huszárajairól*. — *Mandl Bernát*, *Két régi okirat*. — *Dr. Bernstein Béla*, *Szabolcs vármegye utolsó főrabbija*. — *Id. dr. Glass Izor*, *Világtalanok világa*. — *Dr. Harnos Sándor*, *A rajongók*. — *Mezey Sándor*, *Ahasvér*. — *Dr. Guttmann Mihály*, *Izrael háborúi*.

Sajnos, nem terjeszkedhetünk ki ez értékes munkák bővebb ismertetésére, de nagy részüket már méltattuk, mikor annak idején az Imit felolvasó asztalánál hangzottak el.

A Társulati Közlemények című részből ki kell emelnünk *Bánóczy József* dr. háborús titkári jelentését és a Magyar-Zsidó Múzeum katalógusát, melynek első részét adja az idei Évkönyv. A múzeumra és katalógusára még visszatérünk.

SZILÁGYI GÉZA: A HÁBORÚ MELLŐL. (Tollrajzok.) — Szilágyi Géza, a magyar irodalom e kiválósága, ki minden írásában mély pszichológiai megfigyelőnek bizonyult, legújabb könyvecskéjében is, melynek háborúsak a témái, e képességét csillogtatja. Csakhogy míg témáit azelőtt a modern nagyvárosi életből vette, e füzetben a megfigyelő fantáziáját a háború jelenségei indították meg. A tollrajzok, melyek méltók Szilágyi eddigi írásaihoz, a háború szépirodalmának legjobb termékei közé tartoznak.

DIE JÜDISCHEN REALSCHULEN DEUTSCHLANDS VON DR. A. FÜRST. A kiváló mű, mint különlenyomat jelent meg a „Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums“-ból. Dr. Fürst, mint lelkes pedagógus és mint lelkes zsidó vonzódik ehhez az érdekes és rendkívül tanulságos tárgyhöz, amelyet az Imit-ben és a Mult és Jövőben is pedzett. És munkájával nagy szolgálatot tett a pedagógiának és a zsidóságnak egyaránt. Mert az a kép, amelyet dr. Fürst a németországi zsidó reáliskolákról nyújt, sokban hozzájárulhat ahhoz, hogy fogalmainkat az iskoláról és különösen a zsidó iskoláról átértékeljük. A rendkívül becses munka kapható a szerzőnél Székesfehérvárott.

PAJZS ÉS VÉRT. Ezen a címen az Orsz. Rabbí-Egyesület egy csinos kiállítású kis imakönyvet adott ki a magyar izr. közalap költségén a katonák használatára. A kis imakönyv egyszerű, szívhez szóló imái minden bizonnyal meg fogják találni az utat harcosaink lelkéhez.

DR. FODOR MÁRKUSZ: A KÖZÉPISKOLAI TANÁRKÉPZÉS REFORMJA. E címen egy értékes füzet jelent meg, mely éles szemmél mutat rá a mai középiskolai tanárképzés hiányaira és az idevonatkozó irodalom ügyes felhasználásával módozatokat ajánl a középiskolai tanárképzés reformjára. A füzet, melyet a szakörök elismerésben részesítettek, különlenyomatképpen jelent meg a Magyar Paedagógia 1915. évfolyamából.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA
Budapest, VII. kerület, Síp-utca 12.

PALYÁZAT.

A pesti izr. hitközség előljárósága a Dohány-utcai templomban megüresedett és évi 1000 (egyezer) koronával díjazandó *segédorgonistai* állásra pályázatot hirdet.

A megfelelő okmányokkal felszerelt kérvények f. é. május hó 1-ig a pesti izr. hitközség titkári hivatalában (VII., Síp-utca 12.) nyújtandók be.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

BOROS ÉS KOHN SÍRKŐRAKTÁRA

BUDAPEST, VI., KÁROLY-KÖRÚT 17., ORCZY-HÁZ

Egyszerű és díszes kivitelű, valamint nagyszabású SIREMLEKEK nagy választékban, jutányos áron. Vidéki megrendeléseket felelősséggel szállítunk.

K Ö Z G A Z D A S Á G

AZ ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG e hó 10-én tartotta évi rendes közgyűlését gróf Csekonics Endre titkos tanácsos elnöklete alatt. Az 1914-iki üzletévről szóló Ormódy Vilmos főrendiházi tag, vezérigazgató által elterjesztett igazgatósági jelentés szerint az egyes biztosítási üzletágakban elért nyereségek egyesítése után a tiszta nyereség 6.744,975 K 64 fill. összegre rug, melyből az alapszabályszerű levonások és a társaságnál megszokott nagyszabású tartalékolások után 3.200,000 K fordítatik a részvényesek osztalékára s így minden egyes részvény osztaléka 800 K. A társaság saját számlájára 7.000,000 K-t vett át a hadikölcsönből. A társaság félszázados működésének emlékére tett 500,000 K közcélú alapítvány esedékes 20,000 K évi kamatából, 10,000 K A Budapesti Önkéntes Mentő-egyesületnek s ugyancsak 10,000 K magyar történelmi kútfők kiadására a római magyar történelmi intézetnek adományoztatott. Egyéb jótékony-célokra a társaság még további 83,724 K 32 fillért szavazott meg. A közgyűlés a háborús évről szóló jelentést elfogadta, az összes felmentvényeket megadta s az előterjesztéseket egyhangúlag tudomásul vette.

AZ ANGOL-OSZTRÁK BANK főtanácsa a napokban tartott ülésében jóváhagyta az 1914. évi zárszámadásokat.

A nyereség- és veszteségszámlán 25.086,225 korona és 71 fill. nyers jövedelem mutatkozik (3213 K 30 fill.-rel több, mint az előző évben), mely összeg a 741,805 K 34 fill.-t kitevő nyereség-elővitel hozzászámítása révén 25.828,031 K 05 fill.-re emelkedik. A költségeknek és az egyéb, 310,000 K összegű hadsegélyezési célokra eszközölt adományokat magában foglaló teher tételeknek levonása után az 1914. üzletévre 12.738,299 K 80 fill. tiszta nyereség mutatkozik (213,105 K 45 fill.-rel több, mint az előző évben), mely az előző évről előhozott nyereségmaradvány betudásával 13.480,105 K 14 fill.-re rug (452,440 K 76 fill.-rel több, mint az előző évben).

A MAGYAR BANK KÖZGYŰLÉSE. A Magyar Bank és Kereskedelmi Részvénytársaság a napokban tartotta huszonnegyedik évi rendes közgyűlését báró Herzog Mór Lipót alelnök elnöklésével. A mérleg 5.417,818 K 15 fill. tiszta nyereséggel zárult. A közgyűlés az igazgatóság javaslatára elhatározta, hogy e nyereségből 6%-os, vagyis részvényenkint 24 K osztalék fejében április 19 től kezdve 3.960,000 K fizetessék ki, míg a tartalékalapnak az alapszabályszerű összeggel való javadalmazása után fennmaradó 1.263,447 K az új üzletév számlájára vitessék át.

AZ „ADRIA“ M. KIR. TENGERSZÁLLÓZÁSI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG igazgatósága Lánchy Leó elnöklése alatt tartott ülésében megállapította az 1914. üzletév mérlegét. A tiszta nyereség az összes alapszabályszerű leírások után a múlt évről áthozott 56.590,05 K hozzászámításával 821.106,33 K, vagyis 1.033.693,15 K-val kevesebb, mint az előző évben. Ez a jövedelemcsökkenés annak a következménye, hogy a háború kitörése óta a társaság üzeme teljesen szünetel és hajói csak az év első hét hónapja alatt voltak forgalomban. Az igazgatóság az április 30-án tartandó közgyűlésen részvényenkint 15.— K osztalék fizetését javasolta.

A WIENER BANK-VEREIN áprilisban tartotta rendes közgyűlését az igazgatótanács elnökének, Schenk Adolf lovagnak elnöklete alatt. Az igazgatótanács javaslatára a közgyűlés elhatározta, hogy a 26.941,900,64 K nyerseredményből és illetve a 9,759.115,67 K feleslegből 400,000 K a Wiener Bank-Verein tisztviselőinek nyugdíjalapja javára fordíttassék, a fennmaradó 9,359.115,67 K-ból mint háborús veszteségtartalék 8,740.526,08 K elővezetessék; továbbá az előző évi nyereségelővitelnek megfelelő 618.589,59 K maradvány az általános tartalékalapba helyeztessék és ezen tartalékalapból a részvényeseknek részvényenkint osztalék fejében K 20.— = 5% (a múlt évi K

32.— = 8%-al szemben) fizetessék, végül, hogy ezen határozatoknak megfelelően az alapszabályok illető pontjai módosíttatnak. A szelvények beváltása a legrövidebb időn belül fog megtörténni és pedig az alapszabálmódosításoknak a kereskedelmi törvényszék által leendő bejegyeztetése után. A szelvénybeváltásra vonatkozó hirdetmény idejekorán közzé fog tétetni.

AZ URIKÁNY-ZSITVAVÖLGYI KÖSZÉNBÁNYA R.-T. e hónap 15-én Ullmann Adolf főrendiházi tag elnöklésével megtartott rendes közgyűlésen elhatározta, hogy a 335,340 koronányi alapszabályszerű leírások eszközzése után fennmaradó 1.578,020 koronányi tiszta nyereségből 1 millió 120,000 koronát, mint 7% osztalékot fizessenek ki az 1914. üzletévre. A közgyűlés az igazgatóság jelentését egyhangúlag tudomásul vette és az igazgatóságnak is, a felügyelő-bizottságnak is a felmentést ugyancsak egyhangúan megadta.

AZ ASSECURAZIONI GENERALI 83-ik rendes közgyűlésén előterjesztették az 1914. üzletév számadásait, amelyekből a következőket közöljük: Az elemi károk elleni biztosításban (tűz, betörés és szállítás) díjakban a bevétel 42.325,093 K volt. Még fennálló rizikók prémiumai fejében 16.980,799 K folyt be. A károkért kifizetett összegek 23.674.686 K-t tettek ki. A még függő károk tartalékolása 11.709,069 K. Az életbiztosításnál 16,313 biztosítási ajánlat érkezett be 143.407.669 K összegről és 13,409 biztosítási ügylet kötött 117.260,616 K összegben. A díjfizetésekből folyt bevételek összege 57.686,121 K volt és a biztosítási állomány összege 1914. év végén elérte az 1.295 millió K-t. 1914. év végén az életbiztosítási díjtételtartalékok összege 419.031,610 K volt. A társaság hivatalnokainak nyugdíjalapját a normális 986,829 K-val dotálták. A nyugdíjalap vagyonátalaga ezzel 11 millió 117,686 K. Az 1914. évi össznyereség 8.969,824 K, amelyből az életbiztosítás ügyfeleinek nyereség részesedése fejében 1.786,536 K került levonásra. A társaság vagyon-tartalékába 2.274,469 K-t utaltak át. Az igazgatósági tagok pótválasztásánál igazgatókká Economo Dömötör bárót, Ricchotti Hector drt és Brusoninit, revizorokká de Xidiast és dr. Socerdoltit választották meg.

SZERKEZTŐI ÜZENETEK

B. S., BAJA. Az érdekes küldeményt eltesszük az Archivum számára, kérjük a megfelelő arcképeket is.

R. S., TÉT. A levélben jelzett kéziratok nem érkeztek meg. Bizonyára elkallódtak.

FIATAL KÖLTŐ. Ön a beküldött versekhez még egy alkalmi verset is mellékelte „Verseim beküldésekor“ címen, amely így kezdődik:

*Mit mond vajjon Patai?
Van-e bennem valami?*

Folytathatnók az ismert népdal ritmusában:

Van ám, de nem jó — stb.

De ön még nagyon fiatal és még sokat tanulhat.

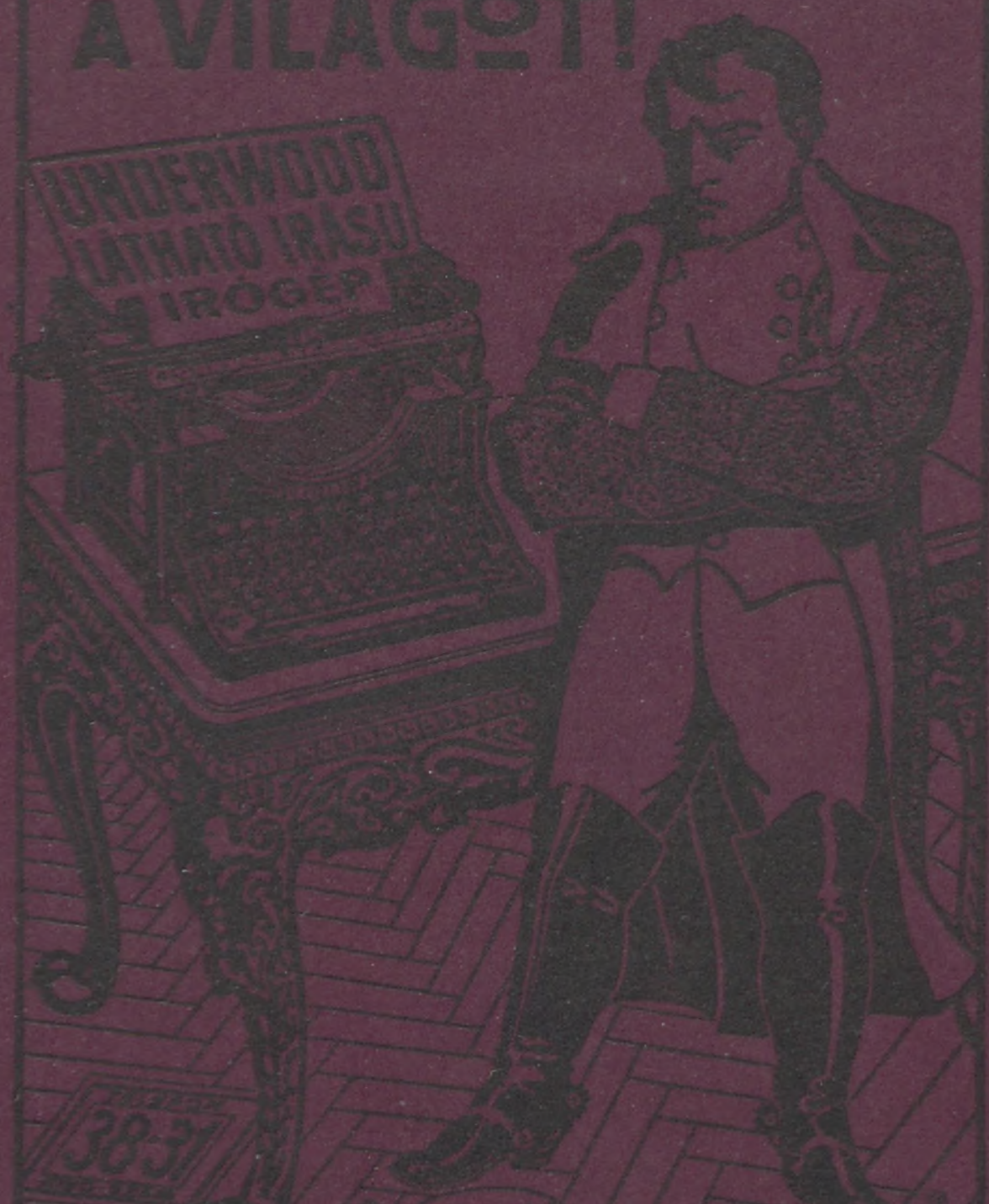
NEM KÖZÖLHETŐ. Szombat este. Alkony. Ábrahám.

Én népem. Lengyel zsidók. Pali. — K. F. B. Versei.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ: DR. PATAI JÓZSEF.

**MEGHODÍTOTTUK
A VILÁGOT!**

GEREBEN BÉLA *mac* **ANDRÁSSY-ÚT 1.**

CSAK MUZEUMKÖRÜT 5.
szám alatt van
CsÁNGÓ HENRIK BÖRÖNDÖS
Cím. fontos, mert fióküzlet nincs

„THOMSON“
ELEKTROTECHNIKAI VÁLLALAT
BUDAPEST, VII., WESSELÉNYI-Ú. 6.
CÉGTULAJDONOS: GLÜCK ARNOLD.

Gyári raktára: Modern csillároknak, minden-
nemű izzótesteknek, motorok és szellőztető-
nek, telefon és villamos jelzőkészülékeknek.
Elvállal: Házak, üzlethelyiségek és magánla-
kások villamvilágítási, erőátviteli berendezését.
Terv és költségvetés díjmentes. — Telefon 135-78.

VISÓ MÁRKNE
HÖLGYFODRÁSZ, PARÓKAKÉSZÍTŐ ÉS
HAJKERESKEDŐ, BUDAPEST, IV., ANKER-
KÖZ 23. (ANKER-PALOTA). — FIOKÜZLET:
KIRÁLY-UTCA 1. (ORCZY-FÉLE HÁZBAN).

Nagy raktár kész hajfonatok,
(copfok), parókák (transformá-
ciók) és minden e szakmába vágó
munkákban.

Elvállal mindennemű hajmunkát (kihullott hajból is)
a legjutányosabb árak mellett. * Vidéki megren-
delésnél egy zárt levélben egy kis hajminta be-
küldése elegendő. *

Hajszálakat hölgyek arcáról, karjáról
végleg kímélje felelősséggel **MIRACLE** törv. vé-
dett módszerével

Pollák Sarolta
hajápoló specialista, kozm. intézet
VI., Andrassy-út 38., 1. em.
(Párizsi Áruházzal szemben).

Ártalmatlan, fájdalommentes kezelés.
Rögtön hatás. Összesen csak néhány
villanyszereléssel és utána azonnal.
Vidékre a szerk. utasítással díszre-
ten küldi. Párizsi rendszerű ártalmatlan.
FOGAD EGÉSZ NAP. ***
TELEFONSZÁM 157-98.

Perzsaszőnyegek
alkalmi vételek
Sternbergnél, Dob-u. 24.

MARX ÉS MÉREI
tudományos műszerek gyára. • Fizikai, kémiai, természetrajzi
műszerek. • Bontás-készülékek. • Tudományos műszerek.
Budapest, VI., Balcsa-utca 7. szám. Telefon 21-86